

# راهنمای نگهداری سگ

تألیف : دکتر علیرضا قمریان



قابل توجه خوانندگان محترم  
جهت مشاوره و تعیین وقت معاينه حيوان خانگي خود  
توسط  
آقای دکتر علیرضا قمریان ، می توانید با  
تلفن همراه ۰۹۰۱۰۲۷۳۷۰۰  
تماس حاصل فرمایید .



# راهنمای نگهداری

# سگ

تألیف:  
دکتر علیرضا قمریان

قمریان، علیرضا، ۱۳۵۴ -

راهنمای نگهداری سگ / تألیف علیرضا قمریان. — تهران: قمریان،

. ۱۳۸۵

۱۶۸ ص: مصور، جدول.

ISBN: 964-92868-0-2 ریال: ۱۹۰۰۰

فهرستنويسي براساس اطلاعات فيپا.

۱. سگها -- پرورش. ۲. سگها -- نژاد. ۳. سگها -- تعلیم.

الف. عنوان.

۶۳۶/۷۰۸۲

SF۴۴۷/۲

۵۰۶۹-۵۰۸۵

کتابخانه ملی ایران

## راهنمای نگهداری سگ

تألیف: دکتر علیرضا قمریان

ناشر: انتشارات قمریان - تلفن ۰۰۴-۰۸۰۱۰۹۶۶

تیراز: ۳۰۰۰ نسخه

نویت چاپ: پنجم، ۱۳۹۰

لیتوگرافی: طاووس رایانه

چاپ و صحافی: دهکده

قیمت: ۱۰۰/۰۰۰ تومان

شابک: ۰-۰۶۸-۹۲۸۶۸-۰ ISBN : 964-92868-0-2

## فهرست مطالب

توالت کردن در جعبه . . . . .	۴۷	مقدمه . . . . .	۸
استفاده از روزنامه به عنوان محل توالت	۴۷	<b>فصل اول: نگهداری سگ . . . . .</b>	<b>۱۱</b>
توالت کردن در خارج خانه . . . . .	۴۸	<b>بخش اول: انتخاب سگ . . . . .</b>	<b>۱۳</b>
عدم موفقیت در تعلیم توالت کردن . . . . .	۵۰	سگ خالص یا دورگه؟ . . . . .	۱۳
تعذیب توله سگها . . . . .	۵۱	توله سگ یا سگ بالغ؟ . . . . .	۱۴
مقدار غذا . . . . .	۵۳	سگ نر یا ماده؟ . . . . .	۱۵
دندان درآوردن . . . . .	۵۳	اندازه جثه سگ؟ . . . . .	۱۵
برس زدن و حمام کردن توله‌ها . . . . .	۵۴	چگونه صاحب خوبی برای حیوانات باشد . . . . .	۱۶
برنامه بهداشتی توله‌ها . . . . .	۵۵	خریدن سگ . . . . .	۱۷
<b>بخش چهارم: مراقبت از سگ . . . . .</b>	<b>۵۷</b>	انتخاب توله سگ سالم . . . . .	۱۸
تمرین و بازی . . . . .	۵۸	<b>بخش دوم: پرورش سگ . . . . .</b>	<b>۲۳</b>
تعلیم و تربیت سگ . . . . .	۵۹	فیزیولوژی تولید مثل . . . . .	۲۴
رسیدگی به وضعیت موها . . . . .	۵۹	تولید مثل . . . . .	۲۶
روش شانه کردن . . . . .	۶۰	آبستنی . . . . .	۲۸
ابزار لازم جهت شانه کردن . . . . .	۶۲	آمادگی برای زایمان . . . . .	۲۹
استفاده از شانه . . . . .	۶۲	رفتارشناسی زایمان . . . . .	۳۰
روش استفاده از شانه . . . . .	۶۲	پیشگیری از آبستنی . . . . .	۳۱
استفاده از برس موبی . . . . .	۶۳	تولد . . . . .	۳۲
برس زدن یک سگ مو بلند . . . . .	۶۳	مراقبت از مادر بعد از زایمان . . . . .	۳۵
برس زدن سگهایی که موها متوسط‌دارند . . . . .	۶۳	تعذیب طی دوران بارداری و شیردهی . . . . .	۳۶
استفاده از Carder . . . . .	۶۴	مراقبت و تعذیب توله‌های متولد شده . . . . .	۳۸
استفاده از hound glove . . . . .	۶۴	مراقبت از توله‌های بی‌مادر . . . . .	۴۰
حمام کردن و اقدامات آرایشی . . . . .	۶۴	<b>بخش سوم: مراقبت از توله سگ جدید . . . . .</b>	<b>۴۳</b>
روش حمام کردن . . . . .	۶۵	تربيت اوليه . . . . .	۴۴
طرز برخورد با گره‌ها و توده‌های مو . . . . .	۶۵	تعليم توالت رفتن . . . . .	۴۶
مراقبت خاص از سگهای مو بلند . . . . .	۶۶	کليات . . . . .	۴۶

<b>فصل دوم: مراقبت بهداشتی سگ...</b>	<b>۷۵</b>	<b>کوتاه کردن ناخن‌ها</b>	<b>۶۶</b>
علائم عمومی بیماری...	۸۷	مراقبت از گوش‌ها	۶۷
دستگاه تنفس...	۸۸	مراقبت از چشم‌ها	۶۷
سرفه...	۸۸	مراقبت از دندان‌ها	۶۸
دلایل احتمالی...	۸۸	کیسه‌های مقدعی	۶۹
درمان...	۸۹	مشکل دفع مدفوع	۶۹
حالت اورژانس...	۸۹	<b>بخش پنجم: تغذیه...</b>	<b>۷۳</b>
اختلالات مجاری هوایی...	۸۹	تهیه جیره غذایی مناسب	۷۳
kennel cough	۹۰	ارزش غذایی پروتئین	۷۴
پنومونی...	۹۰	ارزش غذایی چربی	۷۴
درگیری‌های ریوی عموماً به دلایل...	۹۰	کربوهیدراتها	۷۴
آلرژی...	۹۱	ارزش غذایی ویتامین‌ها و مواد معدنی	۷۵
اختلالات وابسته به نژاد	۹۱	فیبر	۷۵
دستگاه گوارش...	۹۱	مقدار غذایی که سگ نیاز دارد	۷۶
اختلالات قسمت‌های فوکانی دستگاه گوارش...	۹۲	انرژی مورد نیاز سگ	۷۶
استفراغ...	۹۲	انرژی چگونه تأمین می‌شود؟	۷۷
اختلالات معده...	۹۳	زمان تغذیه	۷۷
اختلالات حاد...	۹۳	محل غذا دادن به سگ	۷۸
اختلالات مزمم...	۹۳	تغذیه همزمان چند سگ	۷۸
گاستریت...	۹۳	آب آشامیدنی	۷۸
اتساع یا پیچ خوردنگی معده...	۹۴	غذا دادن بین و عده‌های غذایی	۷۹
مری...	۹۵	ظرف غذا	۷۹
حلقه عروقی...	۹۵	ویتامین‌ها و مکمل‌های معدنی	۸۰
انسداد مری...	۹۵	مکمل‌های اختصاصی	۸۰
اختلالات پیلور...	۹۵	تخم مرغ	۸۰
اختلالات وابسته به نژاد	۹۵	شیر	۸۱
اختلالات دهان و دندان...	۹۶	روغن گیاهی	۸۱
دندانپزشکی سگها...	۹۶	روغن کبد ماهی	۸۱
ژنتیویت...	۹۷	محمر	۸۱
آبسه گونه...	۹۷	ترکیبات گیاهی	۸۱
انسداد مجاری بزاقی...	۹۷	تهیه کردن غذای خانگی	۸۱
پیشگیری از پوسیدگی دندان...	۹۷	دستور پخت غذایی ساده در منزل	۸۲
		روش پخت	۸۳

۱۰۹.....	اختلالات گوش .....	۹۷ .....	اختلالات کبد و طحال .....
۱۱۰.....	معاینه گوش .....	۹۸ .....	بیماری حاد کبد .....
۱۱۰.....	مشکلات متداول گوش .....	۹۸ .....	درمانهای معمول .....
۱۱۰.....	تمیز کردن گوش .....	۹۸ .....	بیماری مزمن کبد .....
۱۱۱.....	تجویز دارو در گوش .....	۹۹ .....	هپاتیت عفونی سگها .....
۱۱۱.....	نشانه‌هایی که در بیماری‌های گوش مشاهده می‌شوند .....	۱۰۰ .....	پیشگیری از هپاتیت عفونی سگ .....
۱۱۲.....	ترشح از گوش .....	۱۰۰ .....	لپتوسپیروز .....
۱۱۲.....	دلایل احتمالی .....	۱۰۱ .....	تومور طحال .....
۱۱۲.....	درمان .....	۱۰۱ .....	اختلالات وابسته به نژاد .....
۱۱۲.....	عفونت گوش خارجی .....	۱۰۱ .....	اختلالات پانکراس .....
۱۱۳.....	هماتوم .....	۱۰۲ .....	نقص در ترشحات خارجی پانکراس .....
۱۱۳.....	دلایل احتمالی .....	۱۰۳ .....	دیابت ملیتوس .....
۱۱۳.....	درمان .....	۱۰۳ .....	شوك هیپوگلیسمی .....
۱۱۳.....	دردناکی گوش‌ها .....	۱۰۳ .....	اختلالات وابسته به نژاد .....
۱۱۴.....	موارد زیر را مورد بررسی قرار دهید .....	۱۰۳ .....	اختلالات قسمتهای تحتانی دستگاه گوارش .....
۱۱۴.....	دلایل احتمالی .....	۱۰۳ .....	اختلالات حاد روده کوچک .....
۱۱۴.....	درمان .....	۱۰۳ .....	وجود جسم خارجی در روده کوچک .....
۱۱۴.....	موارد اورژانس .....	۱۰۴ .....	درهم رفتگی روده‌ها .....
۱۱۴.....	کری .....	۱۰۴ .....	اختلالات مزمن روده کوچک .....
۱۱۴.....	موارد زیر را مورد بررسی قرار دهید .....	۱۰۴ .....	اختلالات روده بزرگ .....
۱۱۴.....	دلایل احتمالی .....	۱۰۵ .....	اسهال .....
۱۱۵.....	درمان .....	۱۰۵ .....	پاروا ویروس .....
۱۱۵.....	موارد اورژانس .....	۱۰۶ .....	دیستمپر .....
۱۱۵.....	اختلالات چشم .....	۱۰۶ .....	یبوست .....
۱۱۵.....	ریزش اشک .....	۱۰۷ .....	پرولالیپ رکتوم .....
۱۱۶.....	دلایل احتمالی .....	۱۰۷ .....	اقدامات لازم .....
۱۱۶.....	درمان .....	۱۰۷ .....	بلعیدن اجسام خارجی .....
۱۱۶.....	موارد اورژانس .....	۱۰۸ .....	اختلالات تعدیهای .....
۱۱۶.....	کوری .....	۱۰۸ .....	بیماری‌های تغذیه‌ای استخوان .....
۱۱۷.....	مشکلات پلک سوم .....	۱۰۸ .....	استئودیستروفی هیپرتروفیک .....
۱۱۷.....	مشکلات مادرزادی پلک و مؤه .....	۱۰۸ .....	چاقی .....
۱۱۷.....	ترشیازیس .....	۱۰۹ .....	درمان چاقی .....

۱۲۷ . . . . .	تب شیر . . . . .	۱۱۸ . . . . .	تورم ملتحمه . . . . .
۱۲۸ . . . . .	عفونت واژن (Vaginitis) . . . . .	۱۱۸ . . . . .	التهاب فرینه (کراتیت) . . . . .
۱۲۸ . . . . .	تجمع چرك در رحم (Pyometra) . . . . .	۱۱۸ . . . . .	کاتاراکت . . . . .
۱۲۸ . . . . .	متربیت . . . . .	۱۱۸ . . . . .	گلورکوم . . . . .
۱۲۹ . . . . .	کیست تخدمان . . . . .	۱۱۹ . . . . .	اختلالات شبکیه . . . . .
۱۲۹ . . . . .	آبستنی کاذب . . . . .	۱۱۹ . . . . .	آتروفی پیشرونده شبکیه . . . . .
۱۲۹ . . . . .	تومور پستان . . . . .	۱۱۹ . . . . .	اختلالات وابسته به نژاد . . . . .
۱۳۰ . . . . .	اختلالات وابسته به نژاد . . . . .	۱۲۰ . . . . .	شستشوی جشم . . . . .
۱۳۰ . . . . .	اختلالات دستگاه گردش خون . . . . .	۱۲۰ . . . . .	اختلالات دستگاه ادراری . . . . .
۱۳۰ . . . . .	علائمی که معمولاً در مشکلات قلبی دیده می شوند عبارتند از: . . . . .	۱۲۰ . . . . .	نارسایی حاد کلیه . . . . .
۱۳۰ . . . . .	بازماندن مجرای شریانی . . . . .	۱۲۱ . . . . .	دلایل احتمالی . . . . .
۱۳۱ . . . . .	Heartmurmur . . . . .	۱۲۱ . . . . .	نارسایی مزمن کلیه . . . . .
۱۳۱ . . . . .	murmur در سمت چپ قلب . . . . .	۱۲۱ . . . . .	سنگ های دستگاه ادراری . . . . .
۱۳۱ . . . . .	murmur در سمت راست قلب . . . . .	۱۲۲ . . . . .	سنگ میزانی و میزراه . . . . .
۱۳۲ . . . . .	کرم قلب سگ . . . . .	۱۲۲ . . . . .	التهاب مثانه . . . . .
۱۳۲ . . . . .	نارسایی احتقانی قلب . . . . .	۱۲۲ . . . . .	لپتوسپیروز . . . . .
۱۳۲ . . . . .	بیماری های عضله قلب . . . . .	۱۲۳ . . . . .	بی اختیاری در دفع ادرار . . . . .
۱۳۳ . . . . .	کم خونی . . . . .	۱۲۳ . . . . .	جیره های غذایی خاص برای سگ های دچار بیماری های کلیوی . . . . .
۱۳۳ . . . . .	اختلالات وابسته به نژاد . . . . .	۱۲۴ . . . . .	مکملهای غذایی . . . . .
۱۳۳ . . . . .	اختلالات دستگاه عصبی . . . . .	۱۲۴ . . . . .	اختلالات دستگاه تناسلی . . . . .
۱۳۴ . . . . .	صرع . . . . .	۱۲۵ . . . . .	مشکلات مربوط بهاروری و میل جنسی . . . . .
۱۳۴ . . . . .	هیدروسفال . . . . .	۱۲۵ . . . . .	اختلالات دستگاه تناسلی حیوان نر . . . . .
۱۳۵ . . . . .	آنسفالیت . . . . .	۱۲۵ . . . . .	التهاب غلاف قضیب . . . . .
۱۳۵ . . . . .	سکته مغزی . . . . .	۱۲۵ . . . . .	خونریزی از آلت تناسلی . . . . .
۱۳۵ . . . . .	دیستمپر . . . . .	۱۲۵ . . . . .	Paraphimosis . . . . .
۱۳۶ . . . . .	اسپوندیلوپاتی گردن . . . . .	۱۲۶ . . . . .	کریپتوکیدیسم . . . . .
۱۳۶ . . . . .	جابجایی و فتق دیسک های بین مهره ای . . . . .	۱۲۶ . . . . .	تومور بیضه . . . . .
۱۳۷ . . . . .	هاری . . . . .	۱۲۶ . . . . .	بیماری پروستات . . . . .
۱۳۸ . . . . .	اختلالات وابسته به نژاد . . . . .	۱۲۷ . . . . .	تومور مقاریتی قابل انتقال . . . . .
۱۳۸ . . . . .	اختلالات سیستم اسکلتی - عضلاتی . . . . .	۱۲۷ . . . . .	اختلالات دستگاه تناسلی حیوان ماده . . . . .
۱۳۸ . . . . .	اختلالات عضلاتی . . . . .	۱۲۷ . . . . .	آبستنی . . . . .

۱۴۷	زگیل.....	۱۳۹	میوزیت اوزینوفیلی.....
۱۴۸	کالوس (پینه).....	۱۳۹	اختلالات مفاصل.....
۱۴۸	اختلالات وابسته به نژاد.....	۱۳۹	پیچ خوردنگی و استئوارتریت .....
۱۴۸	انگلها.....	۱۴۰	بیماری‌های استخوان.....
۱۴۹	انگل‌های داخلی.....	۱۴۰	شکستگی.....
۱۴۹	کرم‌های گرد.....	۱۴۰	لنگش.....
۱۵۰	کرم‌های قلابدار و شلاقی.....	۱۴۱	دلایل احتمالی.....
۱۵۰	کرم‌های پهن یا نواری.....	۱۴۱	درمان.....
۱۵۰	کیست هیداتید.....	۱۴۱	موارد اورژانس .....
۱۵۱	چرخه زندگی انگل.....	۱۴۱	دیسپلازی مفصل ران .....
۱۵۲	پیشگیری از آلوگری به کیست هیداتید	۱۴۱	اختلالات وابسته به نژاد .....
۱۵۳	انگل‌های خارجی.....	۱۴۲	اختلالات پوست و مو .....
۱۵۳	کک.....	۱۴۲	علام کلی درگیری پوست .....
۱۵۴	شپش.....	۱۴۲	جرب‌ها.....
۱۵۴	کنه.....	۱۴۳	دمودکس.....
۱۵۵	<b>فصل سوم: کمکهای اولیه</b>	۱۴۳	سارکوپتس.....
۱۵۷	پوزه‌بند زدن به سگ.....	۱۴۴	خارش.....
۱۵۷	گرفتن درجه حرارت.....	۱۴۴	دلایل احتمالی.....
۱۵۷	روشن کار.....	۱۴۴	درمان.....
۱۵۸	گرفتن بینض.....	۱۴۴	موارد اورژانس .....
۱۵۸	گرفتن تعداد تنفس.....	۱۴۴	سرخی پوست .....
۱۵۸	مهار کردن حیوان.....	۱۴۵	دلایل احتمالی.....
۱۵۸	حمل سگ صدمه دیده.....	۱۴۵	درمان.....
۱۵۹	تنفس مصنوعی .....	۱۴۵	آلرژی.....
۱۵۹	ماساژ قلبی .....	۱۴۵	انگل‌ها.....
۱۶۰	خونریزی .....	۱۴۵	سبوره.....
۱۶۰	شکستگی‌ها.....	۱۴۶	ریزش مو.....
۱۶۰	گرم‌آزادگی .....	۱۴۶	دلایل احتمالی.....
۱۶۱	مسومومیت .....	۱۴۶	درمان.....
۱۶۲	نحوه تجویز داروها .....	۱۴۶	کچلی (ضایعات قارچی یا درماتوفیتوz)
۱۶۳	تجویز دارو در چشم.....	۱۴۷	عفونت‌های پوست.....
۱۶۳	تجویز دارو در گوش.....	۱۴۷	آبسه.....
۱۶۳	مراقبت از یک سگ بیمار.....	۱۴۷	یرقان.....

## بنام ایزد منان

### مقدمه

خدای را سپاس که دل و دیده بندگانش را به فروغ جهان تاب دانش روشنی بخشید تا از تیرگی و تاریکی نادانی به روشنایی حقیقت و راستی روی آورند. ستایش خدای را که نویسنده را یاری کرد تا هفتمنین کتاب خود را پیشکش دانشوران و مردم ایران کند؛ لیک آنگونه که گفته‌اند «برگ سبزی است تحفهٔ درویش!» آری ارمغانی خرد است، ولی امید دارد که مقبول افتد.

دوستی بین انسان و سگ قدیمی‌ترین و پایدارترین دوستی است که می‌توان در طول تاریخ از آن نام برد. برخی اشخاص این حیوان را مونس و مصاحب خود ساخته و آنرا جزئی از خانواده خود محسوب می‌نمایند.

دوستداران شکار، نژادهای بخصوصی از سگ را که استعداد شکار دارند، بعنوان سگهای شکاری، به خدمت می‌گیرند.

بعضی اشخاص، سگ را بعنوان محافظ و پاسبان منزل خود نگهداری می‌کنند. سگهای پاسبان در پادگانها و پایگاههای نظامی نیز جهت محافظت و مراقبت مورد استفاده قرار می‌گیرند.

در جوامع امروزی، سگ فقط حیوانی خانگی نیست، بلکه یار باوفای انسانهای، تنها، دوست صمیمی و عصای دست نایبینایان، همپای عاشقان شکار، چویان گله‌های گوسفند و گاو، نگهبان، نامه‌رسان، همزم سریازان در جبهه‌های جنگ و بالاخره شریک انسان در تمام ابعاد زندگی است.

در بین اشخاصی که مبادرت به نگهداری سگ می‌نمایند افرادی که دارای آگاهی لازم

در مورد نکات ضروری جهت نگهداری این حیوان و اطلاعات کافی پیرامون راههای پیشگیری از بیماریهای واگیردار بین حیوانات و بیماریهای مشترک بین حیوان و انسان باشند مدعود می‌باشند. از اینرو لزوم کتاب جامعی که در برگیرنده کلیه نکات ضروری جهت نگهداری و مراقبت بهداشتی سگ باشد کاملاً محسوس بود. پس از چاپ کتاب راهنمای تربیت سگ که در نوع خود کاملترین کتاب در زمینه‌های تربیتی می‌باشد، درخواست خوانندگان محترم جهت تدوین کتابی پیرامون نکات ضروری جهت نگهداری سگ، نویسنده را ترغیب به جمع آوری این مجموعه نمود. کتاب حاضر دارای سه فصل جداگانه می‌باشد. در فصل اول کلیه نکات ضروری جهت نگهداری حیوان در ۵ بخش توضیح داده شده است. در فصل دوم نکات ضروری جهت مراقبت بهداشتی سگ آورده شده است تا در حد امکان از ابتلاء حیوان به بیماریهای واگیردار پیشگیری شده و در صورت ابتلاء، هر چه سریعتر بارجاع حیوان به کلینیک دامپزشکی از پیشرفت بیماری و خیم‌تر شدن حال بیمار جلوگیری شود.

در فصل سوم نکات ضروری جهت کمکهای اولیه در موارد اورژانس تا رسیدن به دامپزشک آورده شده است اما مطالب جامع تر پیرامون کمکهای اولیه در کتابی جداگانه تحت عنوان راهنمای مراقبت بهداشتی سگ تدوین گردیده است.

البته نویسنده خود نیز آگاه است که این کتاب بدون کاستی نمی‌تواند باشد، و برای رفع نارساییها و کاستیهای راهنماییهای استادان گرامی نیازمند است. امید که استادان ارجمند و خوانندگان گرامی کاستیهای کتاب را گوشزد نمایند تا در چاپهای بعدی برطرف گردد. در اینجا نویسنده بر خود لازم می‌داند مراتب تقدیر و تشکر خویش را از سرکار خانم دکتر بهارک اخترداش که زحمت ویراستاری کتاب را متقبل شدند اعلام دارد.

ضمناً از کلیه عزیزانی که بنحوی یاریگر بوده‌اند سپاسگزار است بخصوص برادر بزرگوارم جناب آقای مهندس محمد رضا قمریان و همسر ایشان سرکار خانم آزاده پلاس عییدی که زحمت ویرایش ادبی کتاب را متقبل شدند، جناب آقای دکتر نورالله نیکخواه و جناب آقای علی بروجردی که زحمت چاپ، حروفچینی و صفحه‌آرایی کتاب را بر عهده گرفتند.

دکتر علیرضا قمریان  
تهران  
مرداد ماه ۱۳۸۰



# فصل اول

نگهداری سگ



## بخش اول

### انتخاب سگ

از اولین روزهایی که انسان به شهرنشینی روی آورد سگ به عنوان دوست و همدم وارد زندگی او شد. در زمانهای باستان از سگ بیشتر جهت نگهبانی و شکار استفاده می‌شد اما امروزه نگهداری از این حیوان بیشتر جنبه عاطفی و احساسی دارد.

شما قبل از خریداری یک سگ و یا حتی قبول آن به عنوان یک هدیه باید به یک سری موارد توجه نمایید. وقتی توله سگ یا سگ بالغی را به عنوان حیوان خانگی به خانه می‌آورید همانطور که آن حیوان موجبات سرگرمی و تفنن شما را فراهم می‌آورد شما نیز در برابر آن مسئولیتهایی دارید که باید بدان عمل کنید. در ابتدا باید به این سؤال پاسخ دهید که چرا تصمیم به نگهداری از سگ را گرفته‌اید؟ چه توقعی از حیوان خود دارید؟ به عنوان مثال آیا سگ نگهبان، سگ شکاری یا یک دوست برای خانواده می‌خواهید؟ آیا وقت کافی جهت رسیدگی به سگ را دارید یا نه؟ آیا از عهده مخارج آن از قبیل هزینه غذا، واکسیناسیون، درمان و سایر مراقبتهای بهداشتی بر می‌آید؟

سگها به سرعت به صاحت خود اُنس گرفته و به او وابسته می‌شوند. لذا بزودی به عنوان یکی از اعضای خانواده در زندگی شما جای مخصوص یافته و دل کنند از آن به آسانی امکان پذیر نیست.

قبل از اقدام به انتخاب سگ موارد زیر را مدنظر قرار دهید:

#### سگ خالص یا دورگه؟

اگر شما سگ خالصی را خریداری نمایید هزینه بیشتری را متقبل شده‌اید ولی در مورد

شكل، اندازه، خلقيات و تيمار کردن روزانه سگتan استانداردهای نژادی قابل اطمینانی وجود دارد. باید بخاطر داشته باشيد که به علت آمیزشهای پی در پی و فاميلى جهت حفظ ويژگی های نژادی، برخی از اين سگها دارای عيوب و راشتی می باشند. اما در سگهای دورگه با اين که پيشگوibi در مورد آينده سگ مشکل است ولی يکی از مزاياي آنها اينست که مقاومت آنها در برابر بيماريها بيشتر است و مشكلات بيماريها ارثی که در سگهای خالص بيشتر وجود دارد را ندارند.

به عنوان مثال ديس پلازي مفصل لگن در نژادهای بزرگ جنهای مثل ژرمن شپهرد، آتروفي شبکيه (شکلي از کوری) در نژاد لا برادور و درفتگي مفاصل در نژادهای پودل، پکينز و پاگ وجود دارد. لذا اصولاً باید سگ را از مراكز معتبر خريداری نمایيد که تضمين تعويض حيوان در صورت بروز چنین مشكلاتي را به شما می دهند.

### توله سگ یا سگ بالغ؟

قبل از انتخاب سگ باید به اين سؤال نيز پاسخ دهيد که آيا دوست داريد خودتان از ابتدا توله سگی را بزرگ نمایيد یا سگ بالغی را به خانه خود بياوريد؟ با اين وجود اين نكته را به خاطر داشته باشيد که اگر در خانه بچه کوچکی داريد از خريداری توله های کوچک و جوان خودداری نمایيد زира بخورد نادرست بچه ها با توله سگها اكثراً موجب از بين رفتن آنها می گردد، خصوصاً چون توله ها داراي استخوان بندی نرمی هستند با کوچکترین ضربه دچار شکستگيهای استخوانی می شوند.

از اينرو در صورت تمایل برای نگهداری توله سگ صبر کنيد تا بچه های شما بزرگتر و مسئوليت پذيرتر شوند و سپس اقدام به اين کار نمایيد.

از سویي ديگر اگر توله سگی را برای نگهداری انتخاب کردید باید حتماً در طول روز شخصی در خانه همراه آن باشد تا او لا حيوان احساس تنهائي و ناراحتی نکند چون جدا کردن توله از مادرش ناراحتی جدي برای آن ايجاد کرده و لذا فراق و جدایي مكرر از شما می تواند اين مشكل را تشديد نماید. ثانياً آنرا جهت زندگی در خانه تربیت نماید.

از طرف ديگر اگر سگ بالغی را برای نگهداری انتخاب کرده ايد ببينيد که آيا آن سگ جهت زندگی در خانه تعاليم لازم را دیده است یا نه؟ از طرف ديگر نكته مهمی که باید در انتخاب سگهای بالغ به آن توجه نمایيد بررسی علی است که صاحب قبلی را وادرار به فروش و يا واگذاری حيوان کرده است زира در بعضی مواقع به علت تربیت نادرست يا پرخاشگری

مفترط حیوان، صاحب اوش جهت خلاص شدن از دست آن مبادرت به فروش و یا واگذاری آن می‌کند که می‌تواند همان مشکلات را برای شما ایجاد نماید. با این وجود در صورت انتخاب سگ بالغ با صبر و حوصله با آن برخورد نموده و مانند توله سگ برای مدت طولانی آنرا تنها در خانه نگذارید.

### سگ نر یا ماده؟

مردم اکثراً تصور می‌کنند که نگهداری از سگ نر آسانتر از سگ ماده بوده و سگهای نر خصوصیات ممتاز بیشتری نسبت به سگهای ماده دارند. اما این نظر نمی‌تواند کاملاً صحیح باشد. غیر از سیکل‌های فحلی سگ ماده که عموماً هر ۶ ماه یکبار به مدت ۳ هفته وجود دارد مشکل خاص دیگری دیده نمی‌شود. اما سگهای نر در طول سال میل جنسی خود را حفظ کرده و دائمآ بدنیال حیوان ماده می‌گرددند لذا در صورت کوچکترین غفلت شما جهت مهار حیوان، مایه دردسر شده و حتی ممکن است حیوان فرار کرده و نزد صاحب خود بازگردد. از سویی دیگر سگهای ماده به دلیل خلق و منش آرام و مطیع، آسانتر تربیت شده، با بچه‌ها مهربانتر بوده و حیوان خانگی مناسبتری می‌باشند. سگهای نر مهاجم تر و جسور تر بوده، سخت‌تر تربیت شده و پرخاشگرتر می‌باشند. با این وجود می‌توان هم سگ نر و هم سگ ماده را بوسیله عمل جراحی عقیم کرد تا غرایز جنسی دیگر مشکل ساز نباشد. برخلاف نظر عوام که معتقدند عقیم کردن حیوان در تعییر صفات شخصیتی آن موثر است و یا موجب چاق شدن بیش از حد آن می‌گردد در صورت تغذیه و ورزش مناسب، حیوان دچار مشکل خاصی نخواهد شد.

سگ ماده‌ای که عقیم شده دیگر سیکل جنسی و خونریزی دوره‌ای ندارد و سگهای نر را نیز به خود جلب نمی‌کند لذا حیوان خانگی خوبی می‌شود. از سویی دیگر اگر شما مایل به عقیم کردن سگ ماده خود نیستید اما می‌خواهید به صورت موقت مانع از توله دار شدن آن شوید می‌توانید از قرص‌های ضدبارداری که دامپر شک به شما توصیه می‌نماید استفاده کنید.

### اندازه جثه سگ؟

قبل از انتخاب سگ شرایط زندگی خود را مورد ارزیابی قرار دهید. اگرچه شما ممکن است به نگهداری سگهای بزرگ جثه عالقه داشته باشید ولی باید بدانید که نگهداری از آنها

در شرایط زندگی شهری که خانه‌ها اکثراً دارای حیاط کوچک و یا آپارتمانی هستند مشکل است، زیرا این سگها نیاز به ورزش و جنب و جوش دارند و محدود کردن آنها در فضای کوچک برای سلامتی آنها مضر است. از سویی دیگر سگهای بزرگ اگر چه طبع آرامی دارند و با بچه‌ها نیز مهربان هستند اگر به خوبی تربیت نشوند می‌توانند برای افراد غریب خطرناک باشند و معضلات عدیدهای را برای شما بوجود آورند. از سویی دیگر سگهای بزرگ غذای بیشتری می‌خورند لذا باید به مخارج آن نیز توجه نمایید. از اینرو قبل از ارزیابی موارد گفته شده اقدام به انتخاب سگهای بزرگ جثه نکنید. سگهای کوچک جثه به فعالیت بدنی کمتری نیاز دارند و بخصوص اگر به صورت جفت نگهداری شوند حتی در یک باعچه کوچک نیز به بازی و ورزش خواهند پرداخت اما باید مراقب باشید که بچه‌های کوچک آسیب جدی به سگهای کوچک جثه وارد نکنند.

### چگونه صاحب خوبی برای حیواناتان باشید.

قبل از اینکه تصمیم بگیرید سگ را به عنوان حیوان خانگی انتخاب کنید موارد زیر را به دقت مورد ارزیابی قرار دهید:

۱- آیا در طول روز شخصی در خانه هست؟ سگها بخصوص توله‌ها نباید بیش از چند ساعت تنها در خانه بمانند. اگر وضعیت شغلی شما طوری است که باید بیشتر ساعات روز را در بیرون از خانه سپری نمایید هرگز اقدام به خرید سگ نکنید مگر اینکه مطمئن باشید کسی در طول روز می‌تواند به آن سربرزند.

۲- در موقع تعطیلات چه می‌کنید؟ قبل از اقدام به خرید سگ به این نکته نیز باید توجه کنید که در موقع تعطیلات سگ را چگونه نگهداری خواهید کرد. در بسیاری از موارد سگها در موقع تعطیلات به دلیل بی‌توجهی صاحب خود از بین می‌روند که این امر سیار تأسیفبار است لذا ابتدا به خوبی فکر کنید که آیا شخصی در بین دوستان یا فamilی وجود دارد که در موقع تعطیل که شما به مسافت می‌روید سرپرستی از حیوان را به عهده بگیرد؟ در غیر این صورت مجبوریت حیوان را به مراکزی که آنها را پانسیون می‌کنند بسپارید که البته این امر مخارج زیادی را به شما تحمیل می‌کند.

۳- آیا شما از عهده مخارج نگهداری حیوان بر می‌آید؟

مخارج گفته شده فقط شامل هزینه غذا و نگاهداری نمی‌باشد بلکه شامل هزینه‌های واکسیناسیون و مخارج دامپزشک در موقع بروز بیماری است که هزینه قابل توجهی را به

خود اختصاص می‌دهد.

۴- به جهت حفظ سلامت و شادابی، سگها نیاز به ورزش روزانه دارند که باید بدون قلاوه و زنجیر در پارک یا فضای باز دویده و بازی کنند. اگر شما سگتان را دوست دارید باید مدتی از وقت روزانه‌تان را با حیوان سپری کنید. لذا بسته به میزان وقت خود سگ مناسب را انتخاب نمایید.

۵- شرایط خانوادگی شما چگونه است؟ بچه‌ها و سگها معمولاً هم‌دیگر را دوست دارند و بخوبی با هم کنار می‌آیند ولی دقت کنید که هرگز یک توله حوان برای بچه کوچک‌تان نخرید. همانطور که بچه‌های کوچک گاهی برای توله‌ها ایجاد مشکل می‌کنند، توله سگها نیز با جنب و جوش و فعالیت خود گاهاً به سبب تعقیب توسط بچه‌ها باعث زمین خوردن و آسیب رساندن به بچه‌ها می‌شوند. از اینرو صبر کنید بچه‌هایتان بزرگتر شوند سپس اقدام به خرید توله سگ نمایید تا از نگهداری حیوان بیشتر لذت ببرند. یکی از مهمترین مسائل در انتخاب سگ برخورد سگ با بچه‌ها است چون برخی از نژادها علاقه بیشتری به بچه‌ها دارند؛ ولی این بدان معنی نیست که هرگز عصبانی نمی‌شوند چون مهربانترین سگها را هم اگر اذیت و آزار دهند به سگ مهاجمی تبدیل می‌شوند.

۶- تیمار کردن (شانه کردن). اگر شما زمان کافی برای شانه کردن سگ را ندارید سگی با موهای صاف یا سیمی<sup>۱</sup>، که نیاز به توجه کمتری دارند انتخاب نمایید. سگهایی که موهای مجعد (فرفری) یا بلند دارند (مانند نژاد یورک شایرتریر) با اینکه ظاهر زیبایی دارند ولی روزانه باید مورد تیمار قرار گیرند. در سگهای پودل بدلیل رشد سریع موها علاوه بر شانه کردن باید بطور منظم کوتاه شوند.

## خریدن سگ

مراقبت باشید که هرگز بدون برنامه سراغ خریدن سگ نروید؛ و هرگز با دیدن اولین توله سگ برای خریدن آن دست در حیب نکنید. دیدن توله سگی جذاب و غمگین در مغازه‌های فروش حیوانات خانگی ممکن است شما را برای خریدن آن تهییج نماید. اما این نکته را مدنظر قرار دهید که غمگین بودن توله سگ بخاطر دور شدن از محیط زندگی قبلی خود و احیاناً جدایی از مادر و برادر و خواهرانش می‌باشد که پس از مدتی به این شرایط

عادت خواهد کرد. از سویی دیگر سرحال بودن توله سگ در موقع خرید نمی‌تواند دلیل بر سلامت آن باشد چون ممکن است حیوان در مراحل اولیه بیماری باشد که پس از گذشت زمانی نه چندان زیاد بیماری بروز خواهد کرد و شما خود را با مشکلات زیادی مواجه خواهید دید؛ لذا سعی کنید حیوان خود را از فروشگاه و اشخاصی معبر و در صورت امکان با مشورت دامپزشک خریداری نمایید. در صورت امکان از محل زندگی سابق توله سگ بازدید به عمل آورید تا مطمئن شوید که حیوان از یک محیط بهداشتی و سالم آمده است و از صاحب قبلی آن در مورد تربیت و جیره غذایی که برای توله سگ استفاده می‌شده اطلاع یابید.

ضمناً تحويل گرفتن سگ از مراکزی که از روی ترحم حیوانات را جمع‌آوری کرده و آنها را بصورت رایگان به دیگران واگذار می‌کنند نیز مشکلات خاص خود را دارد زیرا در این محلها توله‌ها اغلب از سایر سگها بیماری‌های ویروسی مانند دیستمپر را می‌گیرند که بعداً برای شما مشکلات خاصی را ایجاد خواهد کرد و یا اینکه سگ‌های ماده در این محلها جفت‌گیری خواهند کرد که شما پس از مدتی علاوه بر نگهداری از سگ ماده باید از توله‌های تازه متولد نیز به اجبار نگهداری نمایید. لذا در صورتی اقدام به تهیه حیوان از این مراکز نمایید که هدفتان نگهداری از حیوانات بی‌پناه و انجام عملی خدای پسندانه باشد.

### انتخاب توله سگ سالم

برای یک شخص مبتدی تشخیص توله سگ سالم از ناسالم آسان نیست چون اکثر توله‌ها ظاهر جذاب و دوست‌داشتنی دارند که شخص مبتدی، کمتر پی به عدم سلامت آن می‌برد؛ با این حال حیوان سالم ویژگی‌هایی دارد که جهت انتخاب باید به آنها توجه نمود. به عنوان مثال:

(۱) چشمان براق و هشیار بدون ترشحات اضافی

(۲) گوش‌های سالم و بدون التهاب و پوسته در گوش خارجی و عاری از موریختگی

(۳) پوست حیوان باید دارای لایه چربی زیرپوستی باشد که امکان بلندکردن پوست را بخوبی فراهم می‌کند. عدم وجود این لایه و به اصطلاح چسبیدن پوست به استخوان نشانگر لاغری بیش از حد حیوان است. همچنین موی بدن آن بغیر از نژادهای موسیمی باید براق باشد و در آن انگل خارجی مثل کک و غیره دیده نشود.

(۴) مدفوع طبیعی

(۵) عدم وجود تب یا آبریزش بینی

(۶) دندانها سالم و مرتب (بیماریهای دندان سبب ایجاد بوی بد دهان و آزار صاحب حیوان خواهد شد).

(۷) وضعیت بدنی مناسب (عدم وجود چاقی یا لاغری مفرط) -۸- سرزندگی و شادابی. یک تولهٔ خجالتی یا کمرو ممکن است مشکل شخصیتی داشته باشد که تربیت آنرا مشکل می‌سازد.

به طور کلی تغییراتی نظیر افزایش درجه حرارت بدن همراه با بی‌میلی و بی‌اشتهای به غذا، کسل و گوشش گیر شدن، عدم نشاط و تحرک، اختلال در تنفس حیوان مخصوصاً به طوری که تعداد حرکات تنفس افزایش یافته و شکمی گردد نشانه عدم سلامت حیوان است. سایر علائم شامل بالا رفتن ضربان قلب، خشک شدن بینی همراه با عطسه و ریزش از بینی، سرفهای متواالی به صورت خشک یا مرطوب، گرفتگی صدا، عطش فراوان، اسهال و استفراغ، ترشح از چشم توأم با عفونت و قرمزی، بی‌حالت شدن چشم و از بین رفتن فروغ درخشندگی آن نشانه‌هایی است که می‌تواند به تشخیص سگ بیمار به صاحبیش جهت مراجعه به دکتر دامپزشک کمک کند.

در قبول یا خردباری یک توله به سن آن باید توجه کرد هیچگاه یک توله با سن کمتر از ۶ هفته را قبول نکنید زیرا توله‌ها باید حداقل ۸ هفته از شیر مادر تغذیه کنند و از لحاظ بدنی و جسمانی نیز به شرایط و توانایی برسند که بتوانند بدون مادر از خود مراقبت کنند. در جدول زیر نژادهای مختلف از نظر امکان نگهداری در خانه و سایر ویژگیها مورد بررسی قرار گرفته است. قبل از انتخاب سگ بهتر است به این جدول مراجعه نمایید.

نژاد	مناسب بودن برای پیچیده	پذینی	بیان به مقابله‌های اپارتمان	مناسس بروای نگهداری در
اندازه	برای زیادشی	تا حدودی	تا حدودی	می‌تواند تحمل کند
Afghan	نیزگ	نمود	نمود	می‌تواند تحمل کند
Airedale terrier	برگ	نمود	نمود	می‌تواند تحمل کند
Alsatian (German Shepherd)	نیزگ	نمود	نمود	می‌تواند تحمل کند
Basset	نمود	نمود	نمود	می‌تواند تحمل کند
Beagle	کوچک	نمود	نمود	می‌تواند تحمل کند
Boxer	برگ	نمود	نمود	می‌تواند تحمل کند
Bulldog	متسط	نمود	نمود	می‌تواند تحمل کند
Cairn terrier	کوچک	نمود	نمود	می‌تواند تحمل کند
Cavalier king Charles spaniel	کوچک	نمود	نمود	می‌تواند تحمل کند
Chihuahua	خوب	نمود	نمود	می‌تواند تحمل کند
Chow chow	علی	نمود	نمود	می‌تواند تحمل کند
Cocker spaniel	متسط	نمود	نمود	می‌تواند تحمل کند
Collie	کوچک	نمود	نمود	می‌تواند تحمل کند
Dachshund	برگ	نمود	نمود	می‌تواند تحمل کند
Dalmatian	کوچک	نمود	نمود	می‌تواند تحمل کند
Doberman	برگ	نمود	نمود	می‌تواند تحمل کند
English springer spaniel	متسط	نمود	نمود	می‌تواند تحمل کند
Fox terrier	کوچک	نمود	نمود	می‌تواند تحمل کند

نژاد	اندازه	متاسب بودن برای پوچها	نیاز به مراقبتهاي نهاداشتی	نیاز به فعالیتهای بدنی	متاسب برای نگهداری در آپارتمان	
					نمای تواند تحمل کند	نمای تواند تحمل کند
Great Dane	بزرگ	متوسط	علی	تا حدودی	نمای تواند تحمل کند	نمای تواند تحمل کند
Irish setter	بزرگ	متوسط	علی	نمای تواند تحمل کند	نمای تواند تحمل کند	نمای تواند تحمل کند
old English Sheepdog	بزرگ	کوچک	ترصیب نمی شود	نمای تواند تحمل کند	نمای تواند تحمل کند	نمای تواند تحمل کند
Pekinese	کوچک	کوچک	علی	نمای تواند تحمل کند	نمای تواند تحمل کند	نمای تواند تحمل کند
Pem broke corgi	کوچک	کوچک	علی	نمای تواند تحمل کند	نمای تواند تحمل کند	نمای تواند تحمل کند
Poodle	کوچک	کوچک	علی	نمای تواند تحمل کند	نمای تواند تحمل کند	نمای تواند تحمل کند
Pug	بزرگ	بزرگ	علی	نمای تواند تحمل کند	نمای تواند تحمل کند	نمای تواند تحمل کند
Retriever	بزرگ	متوسط	علی	نمای تواند تحمل کند	نمای تواند تحمل کند	نمای تواند تحمل کند
Labrador Retriever	بزرگ	کوچک	علی	نمای تواند تحمل کند	نمای تواند تحمل کند	نمای تواند تحمل کند
Scottish terrier	کوچک	متوسط	علی	نمای تواند تحمل کند	نمای تواند تحمل کند	نمای تواند تحمل کند
Shetland sheepdog	کوچک	کوچک	علی	نمای تواند تحمل کند	نمای تواند تحمل کند	نمای تواند تحمل کند
Shih TZU	کوچک	متوسط	علی	نمای تواند تحمل کند	نمای تواند تحمل کند	نمای تواند تحمل کند
Stafford shire Bull Terrier	کوچک	کوچک	علی	نمای تواند تحمل کند	نمای تواند تحمل کند	نمای تواند تحمل کند
West Highland white	کوچک	متوسط	علی	نمای تواند تحمل کند	نمای تواند تحمل کند	نمای تواند تحمل کند
Whippet	کوچک	کوچک	علی	نمای تواند تحمل کند	نمای تواند تحمل کند	نمای تواند تحمل کند
York shire Terrier	کوچک	کوچک	علی	نمای تواند تحمل کند	نمای تواند تحمل کند	نمای تواند تحمل کند



## بخش دوم

### پرورش سگ

اگر چه پرورش سگ به منظور نسل کشی ممکن است عمل لذت‌بخشی بنظر آید اما قبل از اینکه بطور جدی به جوانب امر و مسائل و مشکلات آن فکر کنید اقدام به این کار ننمایید. زیرا تصور کسب سود زیاد از این راه اغلب غیر واقعی بوده و مصائب عدیده‌ای بدنبال دارد. بعنوان مثال ممکن است سگ ماده تنها یک یا دو توله بزاید یا اینکه ممکن است بطور اتفاقی آنها را له کند و بکشد یا اینکه زایمان نیاز به سزارین داشته باشد که همه و همه مخارج پیش‌بینی نشده‌ای را به شما تحمیل می‌کند.

ضمناً کمی به آینده توله‌هایی که از این راه بدنبال می‌آیند بیندیشید زیرا که جمعیت سگهای بی‌سرپرست بدلاً لیل گوناگون روبه تزايد گذاشته است. از این رو اگر سگ ماده شما بطور ناخواسته چفتگیری کرده و توله‌های ناخالصی به دنیا آورده؛ بهتر است آنها را در یک‌روزگی با مشورت دکتر دامپزشک از راههای بدون درد خلاص نمایید زیرا مسلمان انجام این کار در ۸ یا ۱۰ هفتگی سن توله‌ها دشوارتر بوده و دل‌کشدن از آن‌ها سخت‌تر می‌باشد. یا اینکه توله‌ها را به انجمان‌های خیریه نگاهداری از حیوانات بسپارید. از سویی دیگر بعضی از صاحبان سگهای ماده تصور می‌کنند که سگشان آرزوی مادر شدن دارد و لذا بچه‌دار شدن برای سلامت جسمی و روانی آن مفید است اما این نظریه بینان علمی ندارد لذا تنها زمانی اقدام به زاد و ولد سگ نمایید که از قبل برای توله‌های آن فکری کرده باشید و از روی ترحم به سگ ماده، اقدام به این کار ننمایید.

با اینحال اگر تصمیم به نسل کشی گرفتید سعی کنید با سگهایی که نسل کشی از آنها مشکل و امکان موفقیت شما کمتر است شروع نکنید. نمونه‌ای از این سگها شامل نژاد

شی‌هواهوا، پکینز و پودل عروسکی می‌باشد.

بسیاری از مردم زمانی که به فکر پرورش سگ می‌افتد یک سگ نر و یک سگ ماده خریداری می‌کنند اما باید دقت کنید که سگهای ماده تنها یک یا دوبار در طول سال فحل می‌شوند که ممکن است بفاصله ۶-۷ ماه یا حتی در مناطق سردسیر سالی یکبار باشد لذا غیر از این موقع حضور سگ نر در کنار سگ ماده بی‌فایده بوده و تنها مخارج نگهداری آن به شما تحمیل می‌شود. لذا بهتر آنست که تنها یک یا دو سگ ماده خریداری نمایید و در زمان جفت‌گیری (فحلی) از شخصی که صاحب سگ نر با ویژگیهای دلخواه شماست بخواهید تا اجازه دهد مدتی سگ ماده شما در کنار سگ نر او بماند تا جفت‌گیری نمایند. از آنجایی که توله‌ها بسیاری از صفات خود را از والدین به ارث می‌برند لذا بهتر است که سگ ماده خود را با سگی جفت بیندازید که صفات مورد نظر سگ شما را بطور بارز نشان می‌دهد و در این هنگام سعی کنید تا حد امکان سگ ماده و سگ نر جته یکسانی داشته باشند تا مشکلی در زایمان پیش نیاید.

از آنجایی که برخی از اختلالات و بیماری‌ها بطور ارشی به فرزندان منتقل می‌شوند سعی کنید قبل از تصمیم به انتخاب سگ نر با دکتر دامپزشک در مورد بیماریهای ارشی متداول در آن نژاد و یا بیماریهای ارشی سگ نر مشورت نمایید تا از تولد توله‌های معیوب جلوگیری شود. یکی از این بیماری‌ها Cryptorchids یا Monorchids است که در آن یک یا هر دو بیضه در داخل شکم می‌ماند و این بیماری قابل انتقال به توله‌ها می‌باشد.

## فیزیولوژی تولیدمثل

سن بلوغ و توانایی در جفتگیری در نژادهای مختلف متفاوت است. اصولاً نژادهای کوچک زودتر از نژادهای بزرگ بالغ می‌شوند. به طور کلی عموماً سگهای نر بعد از ۶ ماهگی قدرت باروری دارند و بلوغ کامل آنها در ۱۲-۱۵ ماهگی اتفاق می‌افتد. سگهای نر سال‌های سن ۸-۱۰ سالگی فعالیت جنسی خود را حفظ می‌کنند. در این دوره سگهای نر همواره آماده جفت‌گیری می‌باشند. ولی باید در نظر داشت که بهترین زمان جفت‌گیری سگ نر، سالهای بین ۲ تا ۷ سالگی می‌باشد. دستگاه تناسلی سگ نر شامل قضیب یا آلت تناسلی نر، بیضه‌ها و غده پروستات می‌باشد. قضیب در طول قسمت خارجی خود دارای استخوانی است که تا انتهای ادامه داشته و در نتیجه قضیب را به طور دائم در حال نیمه سخت نگه می‌دارد. در قاعده قضیب یک برآمدگی وجود دارد که در هنگام نعروظ به علت ازدیاد خون در داخل آن

افزایش حجم یافته و قضیب را در درون مهبل سگ ماده ثابت نگه می‌دارد. در وضعیت معمولی قضیب در داخل پوششی بهنام غلاف قضیب قرار گرفته است. اکثر سگهای ماده اولین فعالیت‌های تناسلی یا به عبارت دیگر اولین فحلی خود را در سن ۶-۱۲ ماهگی (معمولًاً در ۹ ماهگی) نشان می‌دهند. چون تفاوت‌های بسیاری در این زمینه وجود دارد، بروز اولین فحلی در نژادهای بزرگ در سن ۱۸ ماهگی چندان عجیب به نظر نمی‌رسد. توصیه می‌شود قبل از سن ۱۸ ماهگی از جفتگیری سگهای نر با سگهای ماده جلوگیری شود. چون ممکن است هنوز رشد حیوان ماده به حد کامل خود نرسیده و حیوان با سخت‌زایی یا عوارض دیگر مواجه شود. یا اینکه توله‌های بدست آمده از رشد کافی و سلامتی کامل برخوردار نباشند.

فواصل دوره‌های فحلی به طور متوسط هر ۶-۷ ماه یکبار می‌باشد که بستگی به نژاد و خصوصیات فردی دارد. تنها استثناء در این زمینه نژاد Basenji می‌باشد که فقط سالی یکبار فحل می‌آید. در خلال فحلی، سگ ماده قابلیت بارورشدن را دارد و به سگهای نر اجازه جفتگیری می‌دهد. به عبارت دیگر تنها در خلال این مدت محدود سگ ماده توانایی باروری دارد و با از دست دادن آن باید تا دوره فحلی بعد صبر کنید. هر دوره فحلی در سگهای ماده شامل چهار مرحله به شرح زیر می‌باشد:

- مرحله پرواستروس: در خلال این مدت سگهای ماده نسبت به سگهای نر تمایل نشان داده اما اجازه جفتگیری نمی‌دهند. سگهای ماده در این مرحله دارای یک ترشح خون‌آلود از دستگاه تناسلی می‌باشند و فرج در آنها متورم است. این مرحله حدود ۹ روز به طول می‌انجامد. در برخی از سگها نشانه‌های فحلی چندان مشهود نیست. در این قبيل سگها انجام آزمایشات میکروسکوپی از سلولهای واژن که توسط دامپزشک صورت خواهد گرفت، می‌تواند راهنمای بسیار مناسبی در تعیین بهترین زمان برای جفتگیری باشد.

- مرحله استروس (فحلی): این مرحله حدود ۶-۱۰ روز به طول می‌انجامد و طی آن عمل جفتگیری صورت می‌پذیرد. تخمک‌گذاری معمولًاً در ۴۸ ساعت اول این دوره رخ می‌دهد اما این زمان می‌تواند تغییرات زیادی را نشان دهد. در ناحیه مهبل مختص قدرات خون مشاهده می‌شود که ملاffe یا محل خواب و استراحت حیوان را آغشته به خون می‌نماید. مرحله استروس را می‌توان به دو قسمت تقسیم نمود: یک دوره مقدماتی که سگ ماده به علت التهاب فرج و مهبل سگ نر را به خود راه نداده و یا از روی بی‌میلی تن به جفتگیری می‌دهد. در مرحله بعد سگ ماده بالعکس به دنبال سگ نر رفته و جفتگیری را با میل و رغبت می‌پذیرد. استروس

حدود ۱۰-۶ روز به طول می‌انجامد و در تمام این دوره عمل تخمک‌گذاری ادامه می‌یابد. تخمک‌ها فقط در این مرحله بارور می‌شوند و باروری ممکن است چندین بار و به وسیله سگهای مختلف صورت گیرد. در این روزها صاحب سگ ماده باید به شدت مراقب حیوان خود باشد زیرا در غیر این صورت حیوان ممکن است با هر سگ ولگردی جفتگیری نموده و موجبات گرفتاری‌های زیادی را فراهم سازد. با توجه به آنچه در مورد استرووس گفته شد بهترین موقع برای جفتگیری روزهای یازدهم تا چهاردهم بعد از شروع فحلی در حیوان می‌باشد.

**۳- مرحله دی استرووس:** به دنبال فحلی اتفاق می‌افتد و زمان آن ۹۰-۶۰ روز به طول می‌انجامد.

طی این مرحله دستگاه تناسلی حیوان ماده تحت کنترل هورمون پروژسترون می‌باشد. چه سگ آبستن شود چه نشود این دوره پدیدار می‌گردد. آبستنی کاذب بیشتر در این مرحله مشاهده می‌شود. معمولاً ۹-۶ هفته پس از فحلی، بعضی از سگهای ماده حتی اگر جفتگیری هم نکرده باشند حالتی را از خود نشان می‌دهند که به آن آبستنی کاذب می‌گویند. عالمی آن شامل تورم غدد شیری همراه با ترشح مایعات آبکی، تورم و بزرگ شدن کشک و تولید شیر می‌باشد. سگ ماده بی قرار شده و سر و صدای زیادی می‌کند و اغلب بستر خود را برای ساختن لانه‌ای برای فرزندان خیالی خود به گوشهای جمع می‌کند. در برخی موارد عروسکی که برای سرگرمی در اختیار او قرار می‌گیرد را به عنوان بچه به داخل لانه برد و مانند فرزند خود از آن مراقبت می‌نماید که در صورت نزدیک شدن شخصی به آن سر و صدای زیادی راه می‌اندازد. در حالات پیشرفته علاوه بر افزایش وزن و تورم غدد پستانی عالمی شبیه به زایش طبیعی نظیر شل شدن بین لگنی، کم شدن درجه حرارت و فشار به منظور خروج جنینها از رحم را نشان می‌دهد. برای رفع چنین حالتی به جای اینکه حیوان را در محل خوابش تنها بگذارید او را بیرون برد و تا حدامکان او را سرگرم نمایید. اگر عالمی خفیف است جای نگرانی نیست اما در صورت تشیید عالمی و احساس نگرانی بهتر است با دامپزشک مشورت نمایید.

**۴- مرحله آنوترووس:** مرحله‌ای است که ۴-۳ ماه به طول می‌انجامد و در خلال آن هیچ فعالیت جنسی در سگ ماده مشاهده نمی‌شود.

### تولید مثل

اگرچه سگهای ماده از زمان اولین فحلی خود در سن ۶ ماهگی آماده جفتگیری

می‌باشند اما توصیه می‌شود تا سن ۱۸ ماهگی آبستن نشوند. زیرا تا سن یک سالگی حیوان ماده خود در حال رشد می‌باشد و استرس و فشار ناشی از آبستنی، زایمان و شیردهی باعث به تأخیر افتادن رشد آن می‌شود. با این حال چنانچه در اولين یا دومین فحلی، آبستنی صورت گرفت باید با تغذیه مناسب و مقوی از بروز مشکلات آتی پیشگیری کرد. در مورد سگ نر نیز توصیه می‌شود تا به سن ۱۸ ماهگی نرسیده جهت جفتگیری مورد استفاده قرار نگیرد. سعی شود حتی المقدور سگ نر از نظر جنه، وزن و نژاد مشابه سگ ماده باشد.

سگ ماده باید بین دوره‌های فحلی استراحت نماید لذا باید در دوره‌های فحلی پشت سرهم آبستن شود. اگر در فحلی‌های پشت سرهم آبستن شد باید جهت جلوگیری از مشکلات احتمالی توجه بیشتری به سگ مبذول دارید.

حداقل یک ماه قبل از جفتگیری، سگ ماده باید توسط دامپزشک مورد معاینه قرار گیرد و واکسن و داروهای ضدانگلی برای آن تجویز شود. ضمناً سگ ماده از نظر وضعیت بدنی نباید چاق باشد لذا قبل از آبستن شدن حیوان را به وزن متعادل برسانید. ضمناً در صورت امکان سگهای نر و ماده را جهت تشخیص بیماری بروسلوز که موجب نازی و سقط جنین می‌شود مورد آزمایش قرار دهید.

در اکثر موارد ۱۱-۱۴ روز پس از شروع فحلی بهترین زمان برای جفتگیری سگ ماده می‌باشد. از آنجایی که تشخیص دقیق زمان شروع فحلی برای افراد کم تجربه مشکل می‌باشد شما می‌توانید حدفاصل روزهای هشتمن تا پانزدهم پس از فحلی را در نظر بگیرید یا اینکه با یک شخص با تجربه مشورت نمایید. بهترین راه این است که در طی ایام فحلی سگ ماده و نر را کنار هم نگهداری کنید تا در طی روزهای اول به هم عادت نموده و در طی روزهایی که سگ ماده اجازه جفتگیری می‌دهد چندین جفتگیری داشته باشند. بهتر است سگ ماده را حداقل به مدت ۲۴ تا ۴۸ ساعت در جایی آرام، ساکت و تا اندازه‌ای تاریک و دور از رفت و آمد کودکان و یا اشخاص مزاحم در اختیار سگ نر قرار دهید. در زمان جفتگیری سگ نر روی سگ ماده پریده و میانه بدن آن را به وسیله دستهای خود نگه می‌دارد. زمان جفتگیری مدتی حدود ۱۰-۳۰ دقیقه به طول می‌انجامد. این مرحله که تحت عنوان گره خوردن یا قفل کردن نامیده می‌شود کاملاً نرمال و طبیعی است و علت آن تورم ناحیه‌ای از آلت تناسلی حیوان نر به نام bulbus glandis است که مانع خارج شدن آلت تناسلی نر از فرج سگ ماده می‌گردد. در خلال قفل کردن، سگ نر می‌تواند به اطراف چرخش نماید بهنحوی

که سگ نر و ماده پشت به پشت یکدیگر قرار می‌گیرند. در زمان قفل کردن نباید سگ نر و ماده را از یکدیگر جدا نمود، زیرا باعث صدمه دیدگی یک یا هر دو سگ از ناحیه تناسلی خواهد شد. با اینکه قفل کردن یک امر معمول در زمان جفتگیری است اما مواردی نیز وجود داشته است که بدون اتفاق افتدان آن جفتگیری بطور موفقیت‌آمیز انجام شده است. مجدداً یادآوری می‌شود که به دلیل تمايل سگهای ماده به جفتگیری در زمان فحلی باید مراقب خروج آن از خانه و رویارویی با سگهای دیگر باشید؛ در غیراینصورت صاحب توله‌های بی‌اصل و نسبی خواهد شد.

### آبستنی

زمان آبستنی در سگهای ماده به طور متوسط ۹ هفته یا به عبارت دیگر از ۵۹ تا ۶۷ روز (به طور متوسط ۶۳ روز) از هنگام جفتگیری تا زمان زایمان به طول می‌انجامد. توله‌هایی که یک هفته بیشتر جلوتر از زمان طبیعی متولد می‌شوند کمتر شناس زنده ماندن دارند. آنها اغلب ضعیف بوده، موهایی کوتاه دارند و در تغذیه دچار مشکل می‌شوند. طولانی شدن زمان آبستنی برای توله‌ها مفیدتر است اما بزرگ شدن جنه آنها می‌تواند مشکلاتی را در زایمان پدید آورد.

در ماده سگهای چاق و عضلانی، تشخیص آبستنی مشکل است. از چهار هفتگی پس از جفتگیری دامپزشک مجبوب می‌تواند با لمس محوطه بطئی سگ پی به آبستنی آن ببرد. با توجه به اینکه استخوان‌بندی جنین‌ها بین روزهای ۴۵ تا ۵۰ شکل می‌گیرد، می‌توان با استفاده از رادیولوژی تعداد و وضعیت آنها را بخوبی تشخیص داد. بوسیله سونوگرافی نیز می‌توان پی به آبستنی سگ ماده برد. در این مرحله جنین‌ها شبیه توب گلف در زیر دست احساس می‌شوند. بعد از این زمان توله‌ها شروع به رشد کرده و مایعات جنینی اطراف آنها را فرا می‌گیرد. در ۶-۷ هفتگی بزرگی و برآمدگی شکم کاملاً محسوس است و تا ۹ هفتگی که زایمان صورت می‌گیرد رشد توله‌ها به سرعت ادامه دارد.

علاوه آبستنی شامل افزایش اشتها، افزایش وزن و از ۶-۷ هفتگی بزرگ شدن پستان یا غدد شیری می‌باشد و در هفته آخر ترشح شیر دیده می‌شود.

چند روز قبل از زایمان، سگ ماده از خوردن غذا اجتناب می‌کند و شروع به ساختن آشیانه‌ای برای توله‌های خود می‌نماید؛ لذا بهتر است که صاحب حیوان نیز در ساختن و تهیه چنین آشیانه‌ای به سگ ماده کمک کند. استفاده از روزنامه و مقوا در کف این آشیانه می‌تواند

جایگاه رضایت‌بخشی را برای حیوان مهیا سازد و در ضمن می‌توان به راحتی و با هزینه کم نسبت به تعویض آنها اقدام نمود.

در دوره آبستنی باید مراقب باشید که سگتان دچار یبوست نشود. در صورت یبوست می‌توانید با دامپزشک مشورت نمایید. ضمناً در طی دوران آبستنی باید بطور منظم سگتان را جهت ورزش بیرون ببرید تا بیش از حد چاق نشود اما از انجام ورزش‌های سنگین مثل توب‌بازی باید خودداری کرد. می‌توانید سگتان را طی دوران آبستنی بطور منظم حمام کنید، اما اگر حمام کردن مشکلی برای حیوان ایجاد می‌کند می‌توانید از شامپوهای خشک استفاده کنید.

### آمادگی برای زایمان

سگهای ماده در هنگام زایمان کمی تنفس خود و زودرنج می‌شوند و دوست دارند در گوشهای خلوت کنند لذا بخصوص اگر در خانه بچه کوچک دارید گوش آرامی از خانه را به آن اختصاص دهید تا هفته آخر آبستنی را در آنجا سپری کند. برای تهیه محل زایمان می‌توان از یک جعبه چوبی که متناسب با اندام سگ ماده و توله‌های آینده او باشد استفاده کنید. جایگاه باید طوری ساخته شود که در موقع شیر دادن، مادر بتواند برایتی از یک پهلو به پهلوی دیگر حرکت کند. دیوارهای جعبه باید حدود ۱۰ تا ۱۵ سانتیمتر ارتفاع داشته و یک طرف آن طوری تعبیه شود که سگ ماده بتواند برایتی داخل و خارج شود و باعث آزردگی و صدمه توله‌ها نگردد و آنها را زیر پای خود لگدمال نکند. دقت کنید که محل مورد نظر در معرض چریان هوا نباشد زیرا تغییر درجه حرارت برای توله‌های تازه متولد شده که قادر به حفظ درجه حرارت بدن خود نیستند بسیار مضر است. قرار دادن لایه ضخیمی از روزنامه در زیر محل مزبور بسیار مفید است زیرا در صورت کثیف شدن برایتی قابل تعویض می‌باشد. ضمناً مجدداً یادآوری می‌شود که باید سگ ماده قبل و بعد از زایمان مورد درمان ضدانگلی قرار گیرد. در سگهای بالغ چندین نوع کرم گرد وجود دارد که فرم بالغ آنها در روده زندگی می‌کنند اما لا را آنها بدلیل مهاجرت احشایی می‌توانند بشکل کیست در بدن باقی بمانند. در اثر شوک هورمونی که طی زایمان رخ می‌دهد این لا روهای تبدیل به کرم بالغ می‌گردند و تخم آنها از طریق مدفوع دفع می‌گردد. سگ ماده ضمن تمیز کردن خود و توله‌ها باعث آلودگی مجدد خود و توله‌ها می‌گردد. به همین دلیل برخی از توله‌ها دچار آلودگی شدید انگلی می‌باشند. در ضمن در مورد برخی از این کرم‌ها آلودگی در دوران جنینی

از طریق جفت هم امکان پذیر می باشد. قبل از اینکه زمان زایمان فرا بررسد برسی کنید که آیا ابزار و مواد زیر را در خانه دارید:

۱- صابون مایع، محلول ضد عفونی کننده و تشت دسته دار کوچک حاوی مقداری آب گرم. ماده ضد عفونی کننده بیشتر برای ضد عفونی کردن محل زندگی و در صورت امکان ضد عفونی بندناه مورد استفاده قرار می گیرد. همچنین از مواد ضد عفونی کننده برای تمیز کردن پستان ها و سر پستانک های مادر که اغلب آغشته به تخم و یا قطعات انگل می باشد استفاده می شود. ضمناً می توان اطراف ناحیه مهبل و بخصوص ناحیه مقعد حیوان را با این مواد ضد عفونی کننده تمیز نمود. وقتی با مادر و بچه ها سر و کار دارید رعایت بهداشت از اهمیت بسیاری برخوردار است.

۲- پارچه کتانی جهت تمیز کردن دهان و بینی توله ها

۳- چند حوله کوچک قدیمی جهت خشک کردن توله ها در صورت لزوم.

۴- یک جفت قیچی که در آب جوش استریل شده باشد.

۵- مقداری نخ کتانی یا ابریشمی جهت بستن بندناه در صورت لزوم.

۶- یک جعبه مقوایی که حاوی یک پتو و یک بطری آب گرم که بخوبی عایق کاری شده باشد. زیرا گاهی موقعیت تولد اولین و آخرین توله فاصله می افتد لذا باید توله های اول را گرم نگهداری داشت.

۷- مقداری روزنامه تمیز

### رفتار شناسی زایمان

زایمان را اصولاً به سه مرحله تقسیم می کنند. در برخی موارد ممکن است سه مرحله با یکدیگر تلاقی یابد و شما بدون کمترین علائمی با توله های متولد شده رو برو شوید. اگر شما نگران هستید که توله ها بطور طبیعی متولد می شوند یا نه می توانید گهگاه حیوان را زیر نظر قرار دهید. در این موارد بهتر است که از قبل زمان مورد انتظار جهت تولد توله ها را به دامپر شک اطلاع دهید تا در صورت مشکل بتوانید از او کمک بگیرید.

در اغلب موارد مرحله اول زایمان حدود ۲۴ ساعت بطول می انجامد، این مرحله در سگهایی که برای اولین بار زایمان می کنند حتی طولانی تر است.

در این مرحله معمولاً سگ ماده بی قرار است و خود را روی زمین می کشد، لهله می زند و گاهی اوقات صدای گریه مانندی از خود درمی آورد. در این مرحله سگ ماده طبق غریزه

خوبیش بستر خود را جهت ساختن لانه برای بچه‌ها به گوشاهای جمع می‌کند. معمولاً از خوردن غذا امتناع می‌کند و درجه حرارت بدنش از  $38^{\circ}\text{C}$  به  $36^{\circ}\text{C}$  تنزل می‌یابد. در این مرحله گردن رحم متسع شده و ترشحات نسبتاً شفاف و موکوس مانندی از مهبل (فرج) خارج می‌شود و کanal زایمانی برای عبور جنین‌ها باز می‌گردد. همچنین در این مرحله سگ ماده به مقدار زیاد خود را می‌لیسد. در این مرحله ممکن است سگ ماده استفراغ کند که یک امر طبیعی است ولی چنانچه ادامه یابد می‌تواند دلیل بر وجود بیماری دیگری در حیوان باشد. معمولاً پس از بیقراری و علائم گفته شده حیوان وارد مرحله دوم زایمان می‌گردد که در آن انقباضات شکم و رحم شروع می‌شود و حیوان تلاش می‌کند توله‌ها و پردهای جنینی را خارج کند. اگر در این مرحله انقباضات برای مدت مشخصی قطع شد و یا سگ ماده دیگر برای تولد توله‌ها زور نزد با دامپزشک تماس بگیرید. در این مرحله ممکن است تزریق هورمون توسط دامپزشک مورد نیاز باشد. در این مرحله اغلب ترشحات بیشتر است و کیسه آب در فرج دیده می‌شود. توله‌ها در داخل این کیسه هستند و در آن تکامل می‌یابند. اگر سگ ماده بیش از یک ساعت زور می‌زند ولی توله‌ای متولد نمی‌شود با دامپزشک تماس بگیرید زیرا ممکن است مشکلی پیش آمده باشد.

در نزدیکی زایمان بهلوهای حیوان قدری تو رفته و حیوان اغلب لانه خود را بعلت درد زایمان ترک می‌کند و با پنچه‌هایش اطراف بدن خود را خراش داده و ناخن می‌کشد. در چنین لحظاتی وقت زایمان فرا رسیده و بنابراین بهتر است او را تنها بگذارید زیرا بنابر غریزهای که در سگهای ماده وجود دارد، دوست دارند در موقع زایمان تنها باشند و عمل زایمان دور از چشم دیگران انجام گیرد.

مرحله سوم در واقع مرحله تولد توله‌ها است که اصولاً اولین تولد مشکل‌تر از سایر تولد‌های است و پس از تولد اولین توله راه برای تولد توله‌های بعدی باز می‌شود.

### پیشگیری از آبستنی

چنانچه تصمیم دارید برای همیشه از مشکلات دورهٔ فحلی سگ ماده خلاص شوید و تصمیم به نسل کشی ندارید بهترین روش عقیم کردن سگ ماده، جراحی است. در این روش تحت بیهوشی عمومی تخدمان و رحم حیوان خارج می‌گردد؛ لذا دیگر حیوان علائم فحلی و آبستنی کاذب را از خود نشان نمی‌دهد. باید مذکور شویم که عمل فوق هیچگونه تأثیر منفی بر روی سلامتی، وضع ظاهری و خلق و سرشت حیوان ندارد؛ تنها حیوان کمی

استعداد چاق شدن پیدا می‌کند که آنهم با تقدیه مناسب و ورزش کافی رفع می‌شود. اما اگر مایلید بطور موقت از فحلی حیوان یا آبستنی ناخواسته آن جلوگیری نماید و در آینده تصمیم به نسل کشی دارید می‌توانید از قرص‌های ضدبارداری که دامپزشک به شما توصیه می‌نماید استفاده کنید منتهی باید یک تا یک و نیم ماه قبل از اینکه فحلی در حیوان ظاهر شود، به دکتر دامپزشک مراجعه کنید. این قرص‌ها موجب جلوگیری از فحلی می‌شود یا اینکه وقوع آنرا به تعویق می‌اندازد. این امر بخصوص برای افرادی که با خاطر مشغله‌های کاری یا فصل تعطیلات مایل به تعویق افتادن زمان فحلی سگ هستند تا در سر فرصت اقدام به نسل کشی از آن نمایند مناسب است. باید مذکور شد که به دلیل نتایج ضد و نقیضی که از مصرف این قرص‌ها مشاهده شده است توصیه می‌شود که حتماً با دامپزشک در مورد استفاده از آنها مشورت نمایید.

راه دیگر برای جلوگیری از آبستنی ممانعت از تماس بین سگهای ماده با سگهای نر در خلال مرحله فحلی است اما این امر چندان راحت نیست و در اثر کوچکترین غفلت شما، جفتگیری ناخواسته روی خواهد داد. در صورت انجام جفتگیری ناخواسته می‌توان طی ۴۸ ساعت پس از آن با تجویز هورمون استروژن مانع دوام آبستنی و لانه‌گزینی جنین شد. اما اصولاً استفاده از استروژن بدون مشورت با دامپزشک خطرناک است.

## تولد

یک سگ ماده سالم و نرمال معمولاً زایمانی راحت و بدون نیاز به کمک اضافی دارد. در زایمان طبیعی اصولاً توله‌ها از سر متولد می‌شوند که حالت صحیح زایمان است اما گاهی موارد از پا متولد می‌شوند که غیر نرمال بوده و باید این حالت توسط دامپزشک تصحیح شود. در هنگام زایمان کیسه آب (پرده جنینی) پاره شده و مقدار معینی مایع جنینی خارج می‌شود که در لغزنده کردن کانال زایمان نقش دارد سپس توله‌ها در حالتی که بوسیله بندناف به مادر متصل هستند به دنیا می‌آیند. بندناف به جفت متصل می‌باشد که همراه توله‌ها (در مرحله سوم زایمان) خارج می‌شود.

هر توله همراه با پرده جنینی و جفت مربوط به خود به دنیا می‌آید این پرده‌ها قبل از اقدام توله برای تنفس پاره می‌شود. مادر نیز در پاره کردن این پرده‌ها کمک نموده و سپس بندناف را که پل ارتباطی مادر با توله است را قطع می‌کند که با مقداری خونریزی همراه است.

بعد از زایمان، مادر شروع به لیسیدن توله‌ها می‌کند تا آنها را تمیز نموده و در خمن عمل تنفس را در آنها تحریک کند. لیسیدن‌های متواالی که تا سه هفته یا بیشتر به طول می‌انجامد در حفظ بهداشت توله‌ها مهم است زیرا آنها در اوایل زندگی قدرت تمیز کردن خود را ندارند. از سویی دیگر لیس زدن در دیگر اعمال حیاتی بدن نوزاد از جمله کمک به دفع مدفوع نیز حائز اهمیت است.

اصلًاً جفت در عرض چند دقیقه از نوزادان جدا می‌شود. مادر ممکن است پرده‌های جفت را به محض خروج بخورد. این کار با اینکه عملی چندش آور به نظر می‌رسد اما بدليل مایعات و هورمونهای موجود در غشاء‌های آن ممکن است برای مادر مفید باشد. ولی در صورتی که تعداد توله‌ها زیاد باشد و تمامی جفت‌ها به وسیله مادر خورده شود باعث ایجاد اختلالات گوارشی در سگ ماده خواهد شد و همراه آن بالا رفتن درجه حرارت و حالت اسهال و عدم تعادل آب و املاح در بدن حیوان روی خواهد داد. در هر صورت توصیه می‌شود که تعداد جفت‌ها را بشمارید و با تعداد توله‌ها تطبیق دهید. چنانچه تعداد جفت‌ها کمتر از تعداد توله‌ها باشد دلیل بر جفت ماندگی است و باید با دامپزشک تماس بگیرید.

جفت و پرده‌های جنینی معمولاً برنگ سبز تیره می‌باشند و تا چند روز پس از تولد توله‌ها ترشحات سبز یا خونابهای رنگ از مادر خارج می‌شود. اگر توله‌ها قوی و سالم باشند بزودی راه خود را بسمت نوک پستان پیدا می‌کنند. ضمناً اگر زایمان بطور طبیعی صورت گرفته سعی کنید که کاری به کار حیوان ماده نداشته باشید؛ ولی همواره آماده باشید تا در صورت نیاز، بهداد توله‌ها برسید زیرا در صورت غفلت، در زمان کوتاهی از دست می‌روند.

گاهی اوقات بخصوص در سگهایی که برای اولین بار زایمان می‌کنند پس از تولد اولین توله، مادر نسبتاً گیج و منگ است و حتی از توله خود می‌ترسد؛ لذا در پاره کردن پرده‌های جنینی یا قطع کردن بندناون غفلت می‌کند و یا به علت ناتوانی قادر به انجام این کار نیست. بنابراین در این موقع شما باید سریعاً دستبکار شوید و پرده‌های جنینی را بوسیله دست یا قیچی از ناحیه سر توله‌ها پاره کرده و توله‌ها را بیرون بکشید؛ سپس دهان توله‌ها را باز کنید و مایعات و موکوس موجود ببروی دهان و بینی را پاک نمایید تا بتوانند نفس بکشنند و بعد از آن توله‌ها را با حوله خشک و نرم پاک نمایید و با ماساژ سینه آنها بوسیله انگشتان، تنفس آنها را تحریک نمایید. اگر توله هنوز بوسیله بندناون به جفت یا به مادر متصل است، اتصال باید قطع شود. ابتدا بندناون را در فاصله ۵ سانتی‌متری شکم توله بوسیله نخ کتانی یا ابریشمی گره بزنید؛ سپس بندناون را در چند سانتی‌متری پشت گره با استفاده از قیچی

استریل ببیرید. حال هر چه سریع‌تر که ممکن است توله را در کنار مادر قرار دهید و در عین حال با بکار بردن کلمات آرامش بخش و نوازش، به سگ مادر تسکین دهید.

بعد از تولد اولین توله، مادر ممکن است احساس خستگی کرده و به استراحت پردازد اما معمولاً پس از مدتی حدود ۲۰ دقیقه یا یک ساعت دوباره انقباضات شروع می‌شود و حداقل ظرف مدت ۱۲ تا ۲۴ ساعت تمامی جنین‌ها از رحم خارج می‌شود.

اگر سه ساعت پس از تولد توله اول، انقباضات دوباره شروع نشد با دامپزشک تماس بگیرید. این حالت بخصوص در سگهای مسن که عضلات رحم فرسوده و ضعیف می‌شوند روی می‌دهد و ممکن است نیاز به تزریق هورمون باشد.

اگر توله‌ای در هنگام تولد برنگ آبی بود و بدن آن سرد بوده و حالتی مثل حیوان مرده را داشت هنوز احتمال نجات زندگی آن وجود دارد. سریعاً آن را در جای گرم ( $26/5^{\circ}\text{C}$ ) قرار داده، دهان آنرا باز کرده و زبانش را بیرون بکشید و با قرار دادن دهان خود برروی دهان حیوان به آن تنفس مصنوعی بدهید. گاهی اوقات تحریک نقطه‌ای از زبان حیوان ممکن است باعث تحریک تنفس حیوان شود؛ بنابراین با یک حوله نرم یا یک تکه پارچه کتانی بدن حیوان را مالش دهید. در مواردی دیده شده که توله‌هایی که تا یک ساعت پس از زایمان مرده به نظر می‌رسیدند با اقدامات حمایتی نجات یافته‌اند.

اگر توله‌ای در هنگام زایمان از سر یا دست‌ها بیرون آمد ولی مادر قادر به زایمان کامل نیست می‌توانید بدقت توله را با حوله خشک و تمیز بگیرید و کمی به اطراف بچرخانید سپس همزمان با زور زدن مادر آنرا به خارج بکشید.

اما اگر پس از مدت‌ها تلاش مادر، تنها یک پای توله بیرون آمد باید گفت که توله در وضعیت غیر نرمال یا عرضی قرار دارد لذا اشخاص بی تجربه نباید اقدام به دستکاری توله نمایند. در موقع اورژانسی تنها کاری که شما می‌توانید انجام دهید داخل راندن توله بسمت گردن رحم است تا شاید خود بخود گردش کند و در وضعیت صحیح قرار گیرد. در این موقع توصیه می‌شود حتماً با دامپزشک تماس بگیرید. در صورتی که توقف جنین در رحم به مدت ۴۸ تا ۷۲ ساعت بیشتر به طول انجامد، بتدریج جنین در رحم شروع به گندیدن و ایجاد گازهای متعفن بعلت رشد باکترهای غیر هوایی خواهد کرد و عفونت شدید مادر را در معرض خطر قرار خواهد داد. بنابراین لازم است در اولین فرصت جهت انجام سزارین و خارج کردن جنین‌ها به کلینیک دامپزشکی مراجعه شود.

مواقعی که باید از دامپزشک کمک بگیرید:

غیر از مواردی که قلاً گفته شد در حالات زیر نیز سریعاً با دامپزشک تماس بگیرید.

۱- درد زیاد در مادر

۲- چنانچه در خلال ۳ ساعت توله‌ای به دنیا نیامد.

۳- لرزش بدن و کلاپس (شوك)

۴- خروج مایع خون‌آود یا سبز تیره قبل از تولد اولین توله (بعد از تولد اولین توله این مسئله طبیعی است).

### مراقبت از مادر بعد از زایمان

برای افراد ناوارد تشخیص اینکه آیا زایمان به پایان رسیده است یا نه مشکل می‌باشد. در این موارد اگر توانستید بطرور قطع تصمیم بگیرید بهتر است که با دامپزشک مشورت نمایید. در مواردی مادر پس از ۲۴ ساعت از زایمان آخرین توله نیز توله زنده دیگری بدinya می‌آورد اما اگر توله مرده‌ای در رحم بماند بسیار خطرناک است. اصولاً پس از زایمان آخرین توله، له‌زدن و لرزیدن مادر متوقف شده و شروع به تمیز کردن خود و توله‌ها می‌کند؛ همچنین روی زمین دراز کشیده خود را آماده غذا دادن به بچه‌هایش می‌کند.

اگر مادر جهت دفع ادرار و مدفعه از جایش بلند شود این شانس را به شما می‌دهد که بستر زیر آنرا که در اثر زایمان کثیف شده است تعویض نمایید و توله‌ها را از نظر سلامتی مورد ارزیابی قرار دهید. پس از زایمان ممکن است تا یک هفتۀ مادر ترشحات خونابهای داشته باشد که به تدریج رنگ آن شفاف شده و در نهایت کاملاً متوقف می‌شود. وجود ترشحات مداوم و بدبو می‌تواند نشاندهنده حضور توله‌ای مرده در رحم مادر یا باقیماندن جفت باشد که باید حتماً با دامپزشک تماس بگیرید. اصولاً توله‌ها با چشمان بسته بدnya می‌آیند و تا ۱۰-۱۴ روزگی چشمان خود را باز نمی‌کنند. در مواردی توله‌های بدnya آمده دچار نقص مادرزادی می‌باشند مثلاً در بعضی موارد سقف دهان آنها دارای شکاف است که امکان تعذیه برای آنها میسر نیست یا در مواردی یکی از اندام‌های حرکتی را ندارند. یا اینکه شکم آنها فاقد دیواره می‌باشد و امعاء و احشاء آنها بیرون از محوطه بطنی ریخته است. در این موارد قبل از اینکه مادر آنها را ببیند آنها را با روش‌های بدون درد معلوم کنید. از دیاد شیر در پستان ممکن است موجب بی‌قراری و ناراحتی مادر گردد. در اینحالات مادر از شیر دادن به توله‌ها امتناع می‌ورزد لذا شما می‌توانید با فشار دادن نوک پستان

موجب تخلیه شیر و کاهش فشار و در نتیجه تسکین درد گردید. ناخن‌های تیز توله‌ها در بعضی موارد ممکن است باعث ایجاد خراشهای در دنک برروی پستان مادر گردد، لذا می‌توانید با قیچی نوک ناخن‌ها را بگیرید. اگر پستان خیلی متورم و قرمز باشد می‌تواند نشانگر عفونت پستان باشد. در این موارد باید هرچه سریعتر با دامپزشک تماس بگیرید زیرا ممکن است شیر آلوه (عفونی) باعث بیماری یا مرگ توله‌ها گردد.

عارضهٔ دیگری که بسیار حاد و جدی است تب شیر می‌باشد. این عارضهٔ اغلب در مادرهایی که وضعیت بدنی ضعیفی دارند در اثر شیر دادن به توله‌های بزرگ اتفاق می‌افتد؛ در برخی موارد در مادرهایی که وضعیت بدنی خوبی دارند نیز این حالت اتفاق می‌افتد. این عارضه در اثر کاهش کلسیم در گردش خون مادر روی می‌دهد. در اینحالت مادر گیج و خواب‌آلود بنظر می‌آید و قادر به ایستادن روی پاهاش نیست. همچنین عضلات آن دچار لرزش شده و در صورت عدم درمان به تشنج منجر می‌گردد. در این حالت به دلیل اختلال در عملکرد قلبی چنانچه اقدام به موقع نشود، مادر از دست خواهد رفت. تزریق کلسیم می‌تواند در این موارد کمک بسزایی بحساب آید اما حتماً باید زیر نظر دامپزشک باشد.

### تغذیه طی دوران بارداری و شیردهی

قبل از جفتگیری باید کمی غذای حیوان را تقویت کرد. برای این کار می‌توان مقدار کمی مکمل پروتئینی مثل تخم مرغ یا شیر به غذای روزانه سگ اضافه نمود. در سه هفته اول بعد از جفتگیری رشد توله‌ها آهسته است لذا در خلال این مدت می‌توان از جیره عادی به حیوان داد.

از هفته چهارم تا نهم، رشد توله‌ها سریع است لذا برای جلوگیری از کاهش وزن مادر باید مقدار غذا را به تدریج افزایش داد بطوری که در زمان زایمان ۳۵ الی ۵۰ درصد بیشتر از غذای عادی تقدیه نماید. در این مدت باید حداقل ۵۰٪ غذا شامل مواد پروتئینی از قبیل ماهی، گوشت، تخم مرغ، و ضمایم غذایی از قبیل دل، قلوه و جگر باشد. ۵۰٪ باقیمانده نیز شامل غلات و بیسکویت یا نان باشد. جگر تازه بدلیل داشتن ویتامین B بالا از ارزش غذایی خوبی برخوردار است. استفاده از سبزیجات از قبیل اسفناج و جعفری در این دوره بسیار مناسب می‌باشد زیرا هم دارای ارزش غذایی می‌باشند و هم به عنوان مسهل عمل

می‌کند و مانع از بیوست حیوان می‌گردد. سگها در حالت عادی ویتامینها و مواد معدنی مورد نیاز خود را از غذا تأمین می‌کند اما طی دوران آبستنی به دلیل افزایش نیاز آنها باید ویتامین‌ها و عناصر معدنی بصورت مکمل به غذای آنها اضافه شود.

روغن کبد ماهی می‌تواند منبع ویتامین A و D مورد استفاده قرار گیرد.

ممکن است که با پیشرفت آبستنی و با افزایش رشد توله‌ها، مادر تمایل بیشتری برای خوردن غذا داشته باشد لذا شما سه وعده در روز به حیوان غذا بدهید. یک وعده می‌تواند شامل تخم مرغ آپریز و غلات و دو وعده دیگر شامل گوشت باشد. اگر تعداد توله‌ها زیاد باشد بخصوص در اواخر آبستنی وجود توله‌ها مانع از غذا خوردن کافی مادر می‌شود لذا شما مقدار غذا در هر وعده را کمتر و دفعات غذا دادن را بیشتر کنید.

سگهای ماده طی زایمان و یا یکی دو روز اول بعد از زایمان آب و غذای کمی می‌خورند اما بعد از این دوره اشتها و نیاز به تمام عناصر غذایی افزایش یافته و در عرض ۳ هفته به حد اکثر خود می‌رسد بطوری که حیوان علاقه خاصی جهت خوردن گوشت و تخم مرغ پخته نشان می‌دهد بنابراین در خلال سه هفته اول بعد از زایمان باید غذای مادر را به ۲ الی ۳ برابر میزان عادی افزایش داد. با اینکه حیوان در حالت عادی تمایلی به خوردن شیر ندارد در این مدت به آن علاقه نشان می‌دهد به طوری که می‌توان، شیر و غلات را به صورت تناوبی همراه گوشت در تغذیه حیوان استفاده کرد. در خلال این مدت دادن روزانه دو یا سه نوبت شیر به مادر در صورتی که در ازای هر لیتر با ۴ زرده تخم مرغ مخلوط شده باشد، غذای کاملی برای او خواهد بود. ضمناً جگر سیاه همراه با هویج پخته به صورت رنده شده و مخلوطی از پودر جبویات و کمی کره و نمک می‌تواند احتیاجات مادر را از نظر تولید شیر برای توله‌ها تأمین کند.

در این مدت بدلیل تغذیه توله‌ها نیازهای غذایی مادر افزایش می‌یابد لذا باید هر ۴ ساعت یکبار به حیوان غذا داد. طی این مدت باید مقداری کافی کلسیم، فسفر و ویتامین D در اختیار مادر قرار گیرد تا از بروز تب شیر پیشگیری شود. در تمام این مدت بدلیل اینکه کاهش مایعات باعث تقلیل شیر مادر می‌شود باید همیشه آب تمیز و تازه در دسترس مادر باشد.

در این دوره توصیه می‌شود که مکمل‌های معدنی و ویتامینی به جایر غذایی مادر اضافه شود. بعد از زایمان، مادر باید ترجیحاً به وزن اولیه قبل از جفتگیری و یا حداقل ۵-۱۰ درصد سنگین‌تر از قبل برسد.

رژیم غذایی مادر باید به تدریج به حالت اولیه بازگردد. بدین ترتیب که ابتدا  $\frac{1}{3}$  و سپس  $\frac{2}{3}$  از غذای اضافی حیوان کاسته شود. پس از آن همان مقدار غذایی که قبل از جفتگیری دریافت می‌نمود در اختیارش قرار گیرد. این روند گرچه باعث کاهش تولید شیر خواهد شد اما در طی این مدت نیاز توله‌ها نیز به شیر کمتر و به غذاهای مکمل بیشتر خواهد شد اما باید همیشه آب تمیز و تازه در اختیار حیوان باشد. اگر پس از از شیر گرفتن توله‌ها هنوز تولید شیر مادر ادامه دارد باید با دامپزشک مشورت نمایید.

گاهی پس از شیر گرفتن توله‌ها، مادر شروع به استفراغ می‌کند. شاید این امر بازگشت به زمانی باشد که سگها در عالم وحش غذای نیم هضم خود را جهت تغذیه توله‌ها بالا می‌آورند. بوسیله تقدیه سگ ماده در اتفاقی که قادر به دیدن یا شنیدن صدای توله‌ها نباشد می‌توان از این امر جلوگیری کرد.

### مراقبت و تغذیه توله‌های متولد شده

بعد از وضع حمل بهتر است توله‌ها را در حوله‌ای تمیز و خشک گذارد و آنها را در معرض حرارت ملایمی قرار دهید. بدلیل عدم توانایی توله‌ها در حفظ درجه حرارت، آنها را در برابر تغییرات درجه حرارت حفظ کنید. در سه هفته اول یک مادر خوب بخوبی فرزندان خود را تغذیه می‌کند. شیری که در روزهای اول از مادر ترشح می‌شود آغوز نام دارد که به دلیل غنی بودن از آنتی‌بادیها، توله‌ها را در برابر بیماریهای احتمالی حفظ می‌کند. دلیل آنکه می‌باشد در اولین فرست و ترجیحاً در ۲۴ ساعت اول، توله‌ها را با آغوز تغذیه نمود این است که با گذشت زمان جذب پادتن‌های محافظت کننده توله‌ها (آنتی‌بادیها) از دستگاه گوارش کاهش می‌یابد و بعد از گذشت چند روز دیگر قابلیت جذب نخواهد داشت. در سه هفته اول بعد از تولد نه تنها مادر به فرزندان خود شیر می‌دهد بلکه با لیسیدن آنها عمل ادرار و مدفعه کردن توله‌ها را تحریک می‌کند. در چند روز اول بعد از تولد اگر مادر بعلت بی‌تجربگی توله‌های خود را نمی‌لیسد با ماساژ ناحیه مقعد توله‌ها بوسیله پنهایی که در آب گرم مروط شده است مدفعه کردن آنها را تحریک نمایید.

از سه هفتگی برای اینکه فشار بیش از اندازه‌ای بخصوص در صورت بزرگ بودن توله‌ها به مادر وارد نشود باید به تدریج شروع به از شیر گرفتن توله‌ها نمایید. بهترین غذایی که می‌توانید در این زمان به توله‌ها بدھید آب‌گوشت همراه با مقداری نان سوخاری خرد شده می‌باشد یا اینکه می‌توانید از غذاهای آماده مخصوص بچه‌ها که طعم گوشت یا مرغ را

دارد استفاده کنید. غذا را داخل بشقاب تختی بربیزید و با زدن انگشتستان در داخل آن و مالیدن انگشت به اطراف دهان توله سگها، آنها را تشویق به خوردن نمایید. سعی کنید زمانی که هنوز توله‌ها از مادرشان شیر می‌خورند سه بار در روز هم از این غذا به آنها بدهید. به علت اینکه در ابتداء توله‌ها بی‌تجربه و ناشی هستند سعی کنید با صبر و حوصله با آنها برخورد نمایید.

در چهار هفتگی سن توله‌ها سعی کنید در کنار شیر و غلات به آنها گوشت، مرغ یا ماهی خرد شده بدهید. سعی کنید تا توله‌ها را به صورت جداگانه تغذیه نمایید تا مطمئن شوید هر توله غذای مخصوص خود را خورده است.

در شش هفتگی، توله‌ها باید ۶ بار در روز تغذیه شوند و در این زمان باید فقط مقدار کمی از غذای خود را از مادر تأمین نمایند. سه وعده از ۶ وعده باید از غذاهای شیری و سه وعده دیگر از انواع گوشت باشد. تخم مرغ ریز شده همراه با چند قطره روغن کبد ماهی بطور روزانه به جیره آنها اضافه کنید.

آب تمیز و تازه باید همواره در دسترس آنها باشد. ظرف آب باید بصورتی باشد که به سادگی واژگون نشود. توله‌ها از سینین اولیه رشد از سن سه هفتگی به بعد بتدربیج دارای یک ردیف دندانهای پیشین و نیش می‌شوند بنابراین دادن استخوان مصنوعی یا یک قلم گوسفند یا گوساله جهت بازی کردن و گازگرفتن، موجبات رضایت آنها را فراهم خواهد کرد؛ همچنین یک عروسک پارچه‌ای بزرگ می‌تواند بدون اینکه باعث صدمه به آنها شود باعث سرگرمی و تفریح آنها گردد.

تا زمانی که توله‌ها کاملاً از شیر گرفته نشده و از مادر مستقل نشدنند نباید به محل جدیدی منتقل شوند. توله‌ها به سادگی به کک و شیش آلود شده و این امر سلامتی حیوان را به خطر می‌اندازد. لذا حتماً توله‌ها را از نظر آلودگی به کک و شیش مورد معاینه قرار دهید و در صورت آلودگی از مواد ضد کک و شیش که دامپزشک به شما توصیه می‌کند استفاده نمایید. ضمناً آلودگی به کرمهای گرد نیز ممکن است موجب بیماری توله‌ها گردد. علامت آلودگی شامل کاهش رشد، کاهش اشتها و تورم شکم می‌باشد. درمان را می‌توان حتی زمانی که توله‌ها دو هفته بیشتر ندارند شروع کرد. در صورتی که درمان چندین مرتبه به فاصله دو هفته تکرار شود آلودگی کاملاً پاک خواهد شد. تا سه هفتگی باید توله‌ها در کنار مادر خود باشند اما بعد از سه هفتگی می‌توانید محوطه‌ای را در گوشهای از اتاق به طرق مختلف محدود نمایید تا توله‌ها در آن به بازی و جنب و جوش پیروزدند. بهتر است از یک تکه مقوا و یا از یک تور سیمی برای حصار آن استفاده کنید. یک سینی از خاک یا تکه‌ای روزنامه در

گوشةً محوطه مربوطه قرار دهید و بعد از هر وعده غذا حیوان را جهت مدفوع یا ادرار کردن به آن قسمت ببرید. این امر سبب آموزش حیوان جهت دفع ادرار و مدفوع می‌شود. وقتی توله‌ها بزرگتر و پر جنبو جوش‌تر شدند می‌توانید این شانس را به مادر بدھید تا مدتی از آنها جدا شود.

### مراقبت از توله‌های بی‌مادر

اگر شما با یک توله بی‌مادر مواجه شدید بهترین کار اینست که برای آن یک مادر رضاعی پیدا کنید. چنین سگهایی به راحتی توله‌های بی‌مادر را قبول می‌کنند و شیر می‌دهند. سگهای مادر ساعتها از وقت خود را صرف تمیز کردن، گرم نگهداشتن و تغذیه توله‌های خود می‌کنند لذا اگر مادر رضاعی پیدا نکنید کار بسیار سختی را به عهده گرفته‌اید. گرما برای توله‌ها یک امر ضروری است زیرا توله‌ها در دو سه ماه اول زندگی قادر به تنظیم درجه حرارت بدن خود نیستند و باید درجه حرارت مناسب توسط صاحب حیوان تأمین شود. درجه حرارت محل نگهداری آنها باید  $25^{\circ}\text{C}$ - $30^{\circ}\text{C}$  درجه سانتی‌گراد باشد. بجای حدس و گمان در مورد درجه حرارت محیط بهتر است که از یک دماسنجد استفاده کنید. بعلاوه باید یک بطربی آب گرم که بخوبی عایق شده و درجه حرارت ثابتی دارد را در جعبه توله قرار دهید. توله‌ها اغلب بطربی را در آغوش می‌گیرند و به آرامی می‌خوابند.

دیوارهای جعبه باید بلند باشد تا مانع از خارج شدن توله‌ها گردد. کف جعبه را با روزنامه بپوشانید تا در صورت کشیش شدن آنرا عوض کنید. در گوشهای از جعبه نیز تکه‌ای از لباس قدیمی خود را بعنوان محل خواب توله قرار دهید. جهت تأمین نور و حرارت جعبه می‌توانید یک لامپ در داخل آن روشن کنید.

توله‌هایی که مادر خود را از دست می‌دهند یا مادر آنها شیر کافی ندارد و یا قادر به شیر دادن نیست (ناتوانی مادر یا وقوع ورم پستان) باید بصورت دستی تغذیه شوند.

شیر گاو جانشین مناسبی برای شیر سگ نیست زیرا شیر سگ غلیظتر از شیر گاو است و تقریباً دارای دو برابر پروتئین و کالری و بیش از دو برابر کلسیم و فسفر می‌باشد. لذا باید به تدریج بالافزودن زرده تخم مرغ به شیر آن را غنی‌تر نمود. برای این منظور در ازای هر یک ربع لیتر شیر گاو یک زرده تخم مرغ و چهار تا شش قاشق چایخوری گرد قند یا شکر به آن اضافه نمایید و کاملاً مخلوط کنید، سپس آن را قدری حرارت داده (حدود  $35^{\circ}\text{C}$  تا  $37^{\circ}\text{C}$  درجه سانتی‌گراد) و بوسیله یک بطربی شیشه‌ای یا پلاستیکی پستانکدار که سوراخ‌های سر

پستانک برای عبور شیر مناسب باشد به توله‌ها بخورانید. ضمناً می‌توانید از سرنگی که در سر آن بجای سوزن یک لوله پلاستیکی باریک نصب شده باشد و یا یک قطره‌چکان برای غذا دادن به توله‌ها استفاده کنید؛ پس از مدتی می‌توانید شیر را در ظرفی که برای این منظور در نظر گرفته می‌شود بریزید تا توله‌ها خود شروع به لیس زدن و خوردن نمایند. همچنین از شیر خشک نیز می‌توان در تقدیمه توله‌ها استفاده کرد و به تدریج غلظت آن را افزایش داد. در ضمن غذاهایی که برای تغذیه کودکان تهیه می‌شود نیز برای تغذیه توله‌ها مناسب است. تعداد دفعاتی که به توله‌ها شیر داده می‌شود تا سن ۵ هفتگی ۴ تا ۶ بار و مقدار آن تا سن دو هفته‌گی ۴۰ تا ۸۰ میلی‌لیتر (بر حسب نژاد) و بعد از آن ۶۰ تا ۱۲۰ میلی‌لیتر می‌باشد. به محض اینکه توله‌ها شروع به خوردن غذای بیشتری در هر وعده نمودند، باید تعداد دفعات تغذیه را کمتر و فاصله بین دوبار تغذیه را طولانی تر کرد. اگر نصف قاشق چایخوری کره نیز به شیر اضافه شود اسکالی ایجاد نخواهد کرد ولی باید توجه داشت که چربی بیش از حد ممکن است توله‌ها را دچار اسهال و ناراحتی‌های گوارشی کند.

رعایت بهداشت در توله‌های بی‌مادر از اهمیت بخصوصی بخوردار است. توله‌هایی که آغوز یا کلسترول را از مادر دریافت نکرده‌اند نسبت به عفونت حساس‌تر می‌باشند. لذا رعایت مسائل بهداشتی و تمیز کردن شیشه شیر و سر پستانک کاملاً ضروری است. بعد از هر وعده غذا دادن باید صورت و دستهای حیوان بوسیله یک تکه پارچه کتانی پاک شود. بوسیله یک پارچه کتانی شکم حیوان را جهت تحریک مثانه و روده‌ها ماساژ دهید؛ مانند کاری که مادر با لیسیدن توله‌ها انجام می‌دهد.

بعد از تمیز کردن توله آن را بطور کامل بوسیله پارچه کتانی خشک کنید و در صورتی که زخمی بروی بدن توله وجود دارد آنرا با مالیدن واژلین نرم کنید تا زودتر ببیند. اگر توله در بد و تولد اسهال دارد ممکن است به علت تغذیه از شیر گاو باشد که می‌توان آن را با اضافه کردن آرد ذرت در غذای آنها بر طرف نمود. ولی اگر اسهال آن ادامه یافته بهتر است با دامپزشک مشورت نمایید. بیوست را در توله‌ها می‌توان با دادن یک یا دو قطره پارافین مایع بر طرف کرد. توله‌های بی‌مادر را می‌توان پس از مدتی از شیر گرفت. جهت از شیر گرفتن ابتدا آنها را با غذای مخصوص بچه تغذیه نموده و سپس از غذاهایی با قابلیت هضم مناسب و کالری بالا مانند گوشت، مرغ، برنج و غلات استفاده کنید.

ضمناً در توله‌های تازه متولد شده در طی هفته اول باید عمل قطع دم (در نژادهایی که این عمل انجام می‌شود) توسط دامپزشک متبحر انجام گیرد.

## بخش سوم

### مراقبت از توله سگ جدید

ورود یک توله سگ جدید به خانه بخصوص برای بچه‌ها یک امر جالب و خوشحال کننده است؛ اما توله در محیط جدید احساس غریبی می‌کند لذا توصیه می‌شود او را کمتر بلند کنید و از نوازش زیاد خودداری کنید و به آن این امکان را بدهید تا به آرامی با محیط جدید خود خو بگیرد.

اگر پس از خرید توله آنرا با ماشین به خانه می‌آورید امکان دارد که توله دچار ماشین‌گرفتگی شود لذا همیشه مقدار کافی روزنامه با خود همراه داشته باشید. اصولاً توله‌ها در اولین تجربه ماشین سواری خود دچار این حالت می‌شوند لذا تا حد امکان سعی کنید اولین تجربه حیوان با مسافت‌های کوتاه شروع شود. در صورتی که سگتان همیشه در اثر سوار شدن به ماشین دچار چنین حالتی می‌شود با دامپزشک مشورت نمایید تا داروهای ضدماشین‌گرفتگی برای حیوان تجویز نماید.

در محیط خانه توله باید محل خواب یا سبد مخصوص به خود داشته باشد؛ این محل باید تا حدامکان در جای آرامی باشد و تعییر محل ندهد. این امر باعث می‌شود که حیوان در قلمرو جدید خود احساس امنیت نماید. از ابتدا باید حیوان را طوری تربیت کنید که با گفتن فرمان «داخل سبد برو» حیوان آنرا اطاعت نماید. در مورد توله‌های جوان بهتر است ناحیه‌ای که به حیوان اختصاص می‌یابد بوسیله کارتن از سایر قسمتها جدا شود و حیوان در قسمت مورد نظر محدود گردد.

از بودن حیوان ممکن است باعث آسیب دیدن حیوان در اثر افتادن از ارتفاع و غیره شود. علاوه بر این با محدود کردن حیوان امکان مدفوع و ادرار کردن حیوان بر روی فرش



کاهش می‌باید. توله‌ها در هفته‌های اول زندگی بدليل خارش و درد لثه ناشی از درآمدن دندانها علاقه زیادی به جویدن اشیاء دارند بطوری که شما ممکن است از میزان خرابکاری که آنها بوسیله دندانهای کوچکشان ایجاد می‌کنند متوجه شوید. لذا در این مدت سعی کنید اشیاء گران قیمت را در دسترس حیوان قرار ندهید. حتی در این مدت از بکار بردن سبدها یا تختخوابهای گران قیمت برای سگ خودداری کنید. یک جعبه کارتونی مستحکم که در کف آن یک لایه پتو یا لباس کهنه قرار داده‌اید محل خواب گرم و نرمی را برای حیوان فراهم می‌کند. همچنین می‌توانید یک لایهٔ ضخیم از روزنامه در کف این جعبه قرار دهید تا در صورت کثیف شدن براحتی قابل تعویض باشد. جعبه مزبور را در صورت سرد بودن هوا در کنار رادیاتور گذاشته یا اینکه یک بطری آب گرم که بخوبی عایق کاری شده است را در داخل جعبه قرار دهید.

همچنین توصیه می‌شود یک ساعت که صدای تیک تاک بلندی دارد در کنار جعبه قرار دهید. صدای تیک تاک برای توله تداعی کننده ضربان قلب مادر می‌باشد و باعث آرامش و اطمینان آن می‌گردد.

توله‌ای که از مادر و برادر و خواهرهایش جدا شده ممکن است در شباهای اول احساس تنهایی کرده و زوزه بشد.

اگر شما مطمئن هستید که توله گرسنه یا سردش نیست در صورت امکان به سر و صدای آن توجه نکنید؛ اگرچه ممکن است باعث سلب آسایش همسایه‌های شما گردد. اگر شما چند شب صبر کنید توله از زوزه کشیدن خسته شده و به محیط جدید خود عادت می‌کند؛ در غیراینصورت باید توله را به اتاق خواب خود آورده و در کنار خود بخوابانید و چراغ خواب را نیز تا صبح روشن نگه دارید.

سعی کنید توله را بیش از حد به خود وابسته نکنید. سگی که در سبد خود می‌خوابد و احساس آسایش می‌کند را می‌توانید در موقع لزوم به آسانی پیش دوستان خود برد یا به پانسیونها بسپارید. ضمناً شما می‌توانید برای رفتن به خرید مدتی حیوان را در خانه تنهایا بگذارید، در این حالت حیوان احساس تنهایی و ترس نمی‌کند و مطمئن است که شما بزودی باز می‌گردید.

### تربيت اولي

از یک توله سگ جوان نمی‌توان انتظار داشت که نکات تربیتی را بطور کامل رعایت

نماید اما بعضی از تعالیم ساده مانند تعلیم توالت کردن را باید هر چه سریع‌تر یاد بگیرد. اگر شما خوششانس باشید ممکن است توله سگ شما برخی از تعالیم مربوط به زندگی در منزل را قبلًا یاد گرفته باشد ولی در غیراینصورت باید با صبر و حوصله با آن برخورد نمایید.

تعالیم استفاده از روزنامه در صورتی که دسترسی به بیرون از خانه امکان‌پذیر نیست یا هوا سرد است بهترین راه برای توالت کردن است. چند لایه روزنامه را در نزدیکی سبد توله روی زمین بگسترانید و پس از غذا و آب خوردن در موقع ضروری توله را روی آن قرار دهید. توله ۱۵-۳۰ دقیقه بعد از غذا خوردن میل به دفع دارد. در صورتی که توله در محل مورد نظر توالت کرد آنرا تشویق و در صورت اشتباه نیز آن را سرزنش نمایید. در صورتی که توله مکرراً از استفاده از محل مورد نظر امتناع می‌کند بوسیله صدایی که از روزنامه لوله شده بیرون می‌آید آنرا تنبیه کنید؛ ولی بهتر است که با بلند کردن تن صدایتان آنرا تنبیه نمایید. اگر توله قادر به یادگیری محل مورد نظر نیست می‌توانید از اسپری‌ها یا قطره‌هایی که حیوان را برای توالت کردن در محل مورد نظر تشویق می‌کند استفاده کنید. با این حال باید این نکته را مدنظر قرار دهید که همیشه باید محلهایی از خانه را که توله در آنجا مدفوع یا ادرار کرده به خوبی شسته و ضدغونی نمایید زیرا بوی متصاعد شده از نقاط مزبور حیوان را جهت تکرار دفع در آن نقاط تشویق می‌کند. در این مرحله بهتر است توله را در محیطی مثل آشپزخانه که کف آن قابل شستشو است محدود کنید. توله‌ای که بدتریت شده بستخی قابل تربیت مجدد می‌باشد. وقتی توله بزرگتر شد و کنترل بیشتری بر ادار و مدفوع کردن پیدا کرد می‌توانید آنرا جهت دفع در حیاط یا باعجه تعلیم دهید؛ اما باید بخارط داشته باشید که در شب به ناچار باید از روزنامه استفاده کنید. تعالیم دیگر که باید در تولگی به سگ بیاموزید تعالیم رفتن به سبد است که با گفتن «به سبد برو» باید بسرعت به محل خواب یا سبد خود رفته و در آنجا بماند. تعالیم دیگر یاد گرفتن اسم خود است که با صدا کردن اسم توله باید بسرعت به پیش شما بیاید. این امر بخصوص باعث نجات جان حیوان در موقعي می‌شود که خطری حیوان را تهدید می‌کند. ضمناً هر چه سریعتر سعی کنید که توله به استفاده از قلاده عادت کند لذا هر روز برای مدت کوتاهی به آن قلاده بزنید. بعضی از توله‌ها وقتی به آنها قلاده زده می‌شود از استفاده کردن آن امتناع می‌ورزند و قهر می‌کنند اما شما باید در کارتان پشتکار داشته باشید. ضمناً می‌توانید حیوان را با قلاده و زنجیر جهت قدم زدن در خانه یا حیاط تشویق کنید. هرگز در ابتدای کار حیوان را جهت قدم زدن به خیابان و

محله‌ای شلوغ نباید. همچنین برای شناسایی سگ در موقع گم شدن می‌توانید از یک برجسب که حاوی نام و آدرس شما باشد بروی قلاده حیوان استفاده کنید. حال تعلیم کامل توالت رفتن از کتاب راهنمای تربیت سگ که تألیف نویسنده می‌باشد در اینجا آورده می‌شود تا بیشتر با این تعلیم و راههای تربیت آشنا شوید.

## تعلیم توالت رفتن کلیات

عموماً دو حالت در توالت کردن سگ مطرح است. حالت اول موقعی است که سگ را از خانه به بیرون می‌برند و حالت دوم استفاده از روزنامه برای توالت کردن سگ در منزل می‌باشد. بیرون بردن سگ از منزل بهترین طریقه است و بستگی به این دارد که بیرون از منزل خود حیاط یا باعچه‌ای داشته باشید. توله سگ براساس غریزه‌اش تمایل دارد که جهت دفع مدفعه با ادرار از لانه‌اش خارج شود. بنابراین شما باید به سگ آزادی لازم جهت خارج شدن از لانه‌اش را بدهید. اما اگر می‌خواهید زمان مدفعه یا ادرار کردن حیوان را تنظیم کنید مانع خارج شدن توله سگ از لانه‌اش شوید. وقتی توله سگ در داخل خانه در گوشه‌ای از اتاق محدود می‌شود باید بگیرد که در آنجا ادرار نکند. اگر توله‌ای به طور غیر عمد این محل را خیس کرد به آرامی به او توجه دهید و فوراً حیوان را به محلی در بیرون اتاق که قبل‌اً در آنجا ادرار کرده است هدایت کنید تا به خاطر بسپاردن تنها محلی که اجازه دارد ادرار کند آنجاست. در هر حال باید نسبت به توله سگ خیلی ملایم و با انعطاف برخورد کرد، زیرا گفته می‌شود تا سن ۱۰ هفتگی توله‌ها یک ساعت به یک ساعت و پس از آن در فواصل دو ساعت به دو ساعت به خارج از خانه برد شوند. عموماً سگها بعد از فعالیت، پیاده‌روی و بعد از غذاخوردن و قبل از خواب نیاز به ادرار کردن دارند؛ بنابراین گفته می‌شود در این موقع جهت توالت کردن آنها را به خارج از خانه ببرید. برخی از سگها قبل از توالت کردن ابتدا شروع به بو کشیدن زمین می‌کنند؛ از این‌رو شما می‌توانید متوجه شوید که باید آنها را به خارج خانه ببرید.

به جای اینکه شما سگ را به خارج از خانه حمل کنید اجازه دهید سگ با پای خودش به خارج ببرود در این صورت یاد می‌گیرد در موقعی که نیاز دارد به خارج خانه برود.

### توالت کردن در جعبه

اگر شما تمایل دارید سگتان را طوری تربیت کنید که در جعبه توالت کند، موادی که در کف جعبه قرار می‌دهید بسیار مهم است. اگر توله سگ ببروی خاک ارده متولد و در همانجا هم از شیر گرفته شده باشد، برایش یک جعبه فراهم کنید که در کف آن موادی مانند خاک ارده یا تراشه وجود داشته باشد تا عمل دفع را در آنجا انجام دهد. در کف جعبه باید از همان ماده‌ای استفاده کنید که در جعبه محل تولد توله سگ وجود داشت. به سگ بفهمانید که منظور از فراهم کردن جعبه چست. بنابراین پس از آن سگ برای همیشه از جعبه به عنوان محل دفع استفاده خواهد کرد.

### استفاده از روزنامه به عنوان محل توالت

اگر شما صاحب سگ بالغی شدید که راه و رسم زندگی در خانه را آموزش ندیده است، با آن حیوان مثل یک توله سگ بخورد کنید.

توله سگها بعد از غذاخوردن، آب خوردن، قدم زدن و یا بازی کردن توالت می‌کنند. قبل از اینکه به سگ یاد بدھید جهت توالت کردن به خارج از خانه بروند استفاده از روزنامه را خانه به حیوان بیاموزید. علاوه براین، دکتر دامپزشک به شما توصیه می‌نماید قبل از واکسن زدن توله سگ حیوان را به خیابان نبرید چرا که امکان ابتلاء به بیماریهای واگیر وجود دارد. لذا استفاده از روزنامه برای افرادی که در آپارتمان زندگی می‌کنند مفید خواهد بود. بنابراین محوطه کوچکی را در نظر بگیرید و تمام این محوطه را با چندین لایه روزنامه پوشانید و صیر کنید تا توله از آنها استفاده کند، سپس روزنامه‌های خیس شده را با روزنامه‌های خشک تعویض نمایید. این کار را یک یا دو روز ادامه دهید سپس یک قسمت کوچک از محلی را که به وسیله روزنامه پوشانده شده بدون روزنامه بگذارید به این امید که توله سگ در آن محل ادار نکند؛ اگر توله سگ این محل را خیس کرد به او توجه دهید؛ حیوان را روی روزنامه بگذارید تا بفهمد که تنها محلی که می‌تواند ادار کند روی روزنامه است. به مرور زمان وقتی توله سگ دلیل پوشانده شدن زمین را با روزنامه فهمید می‌توانید فضایی را که از روزنامه پوشانده شده محدودتر کنید و مرتب روزنامه خیس شده را تعویض نمایید تا زمانی که توله سگ آنقدر بزرگ شود که بتواند به خیابان برود. معمولاً در شب برای توله سگ راحت‌تر است که آب نخورد زیرا به حیوان کمک خواهد کرد که ادار خود را کنترل کنند. بنابراین حداقل دو ساعت قبل از خواب به توله سگ آب ندهید و حتماً قبل از خواب حیوان را بیرون

ببرید و یا از روزنامه استفاده کنید. نکات زیر را نیز مورد توجه قرار دهید:

۱- بوکشیدن زمین اولین نشانه تمایل سگ جهت ادرار کردن می‌باشد. بنابراین، شما فقط چند ثانیه وقت دارید که توله سگ را روی روزنامه بگذارید.

۲- بسرعت حیوان را بلند کنید و روی روزنامه بگذارید. روزنامه به دلیل قابلیت جذب بالا بهترین وسیله برای این منظور است.

۳- اگر بتوانید تکه‌هایی از روزنامه کشیف شده را نگه دارید می‌توانید جهت تشویق سگ به منظور توالت کردن در محل مورد نظرتان از آن استفاده کنید.  
در اینجا متذکر می‌شویم که بعضی از توله سگها ذاتاً از اینکه روزنامه در زیر پایشان باشد متنفرند بنابراین به این توله‌ها بهتر است سریعاً روش توالت کردن در خارج از خانه را بیاموزید.

حال مروری خواهیم داشت بر مطالب گفته شده در مورد توالت بروی روزنامه:

۱- توله سگ را در اتاقی که باسانی قابل تمیز شدن است محبوس کنید و کف اتاق را با روزنامه مفروش نمایید. وقتی توله سگ به توالت کردن در یک نقطه عادت کرد سایر روزنامه‌ها را ببردارید. شما می‌توانید تدریجاً روزنامه را برداشته، سرانجام آن را کنار درب قرار دهید.

۲- در یک روز خوب و آفتابی روزنامه را در خارج خانه قرار دهید. روز بعد روزنامه را به طور کل ببردارید. به طور حتم سگ جهت توالت کردن به خارج خانه خواهد رفت. پس از انجام این کار حیوان را تشویق کنید. مراقب باشید سگ جهت پیدا کردن روزنامه دوباره به طرف درب خانه بر نگردد.

## توالت کردن در خارج خانه

برای کسانی که تازه صاحب سگ شده‌اند و در نتیجه در امر نگهداری سگ مبتدی هستند توالت کردن نا بهجا م屁股 بزرگی است اما با کمی صبر و حوصله می‌توان آن را حل کرد. سگها معمولاً تمایل دارند در جاهایی که خودشان یا سایر سگها توالت کرده‌اند اقدام به دفع ادرار و مدفعه نمایند. بنابراین اگر برایشان ممکن باشد به چنین محلهایی می‌روند. توله سگها به طور حتم پس از نوشیدن مایعات یا بیدار شدن از خواب و در عرض نیم تا یک ساعت پس از غذا خوردن دفع ادرار یا مدفعه می‌کنند لذا در این موقع حیوان را به محلی که برای توالت کردن در نظر گرفته‌اید منتقل کنید و با زنجیر نگه دارید. این محل ممکن است قسمتی از باغ که دارای خاک معمولی است باشد یا اینکه محل خاصی برای حیوان تعییه

شود. قبل و بعد از توالات کردن با توله سگ بازی کنید و در عین حال کلمات خاصی را به زبان آورید. این کلمات بعدها به عنوان فرمان یا علامتی جهت توالات کردن به کار خواهد رفت، اما دقت کنید که این فرمان با فرمانهای دیگر کاملاً تفاوت داشته باشد.

اگر شما به سگ مهلت دادید تا از خانه خارج شود و عمل دفع را انجام دهد ولی سگ پس از بازگشت به داخل خانه، زمین یا فرش را کثیف کرد باید به او بفهمانید که کارش اشتباه بوده و با گفتن واژه شرمکن حیوان را سرزنش کنید. چندین بار این واژه را تکرار کنید و سپس با عجله او را بیرون از خانه ببرید. اگر حیوان بیرون از خانه مدفع کرد، او را مورد تشویق قرار دهید.

اگر تازه صاحب یک توله سگ شده‌اید، تعطیلات آخر هفتة‌تان را به آن اختصاص دهید و کل روز را جهت تعلیم توالات رفتن صرف کنید. اگر شما توله سگ را تحت نظر قرار دهید و محل مورد نظرت را جهت دفع کردن را به حیوان نشان دهید، توله سگ در دفعات بعد از آن محل استفاده می‌کند. اگر چه تعطیلی کسل کننده‌ای خواهد بود ولی بهتر از این است که به طور منقطع ساعتها یا روزها را صرف تعلیم توالات رفتن به سگ نمایید. به توله سگی که سن بیشتری دارد می‌توان به طور کامل در خلال یک تعطیلی آخر هفتة توالات رفتن را تعلیم داد. از تنبیه توله سگهایی که به اشتباه در جاهای ممنوع توالات می‌کنند اجتناب کنید و به جای تنبیه کردن واژه شرمکن را چندین بار تکرار کنید.

دوباره یادآوری می‌شود که توله سگهایی که به طور آزاد در خانه رفت و آمد می‌کنند معمولاً در جاهای ممنوع نیز توالات می‌نمایند. برای جلوگیری از این کار آنها، وقتی احساس کردید حیوان آماده دفع کردن است او را به حیاط ببرید و در جای خاصی که کف آن از سایر قسمتها متمایز است قرار دهید؛ حیوان خیلی سریع به این محل عادت می‌کند. در اینجا یک مسئله را متذکر می‌شویم که اگر حیوان در دفع کردن مشکل دارد می‌توانید از شیاف مقعدی کوکان استفاده نمایید. وارد کردن شیاف باعث تحریک عمل دفع می‌شود لذا حیوان را به محلی که برای توالات در نظر گرفته‌اید منتقل نمایید. نکات زیر را مورد توجه قرار دهید:

- ۱- ایستادن پشت در نشانه این است که سگ می‌خواهد جهت توالات کردن به خارج برود.

- ۲- سگها دوست دارند در محل قبلی شان توالات کنند لذا با بوکشیدن آن محل را پیدا می‌کنند.

- ۳- وقتی سگ در حال توالات کردن است با گفتن کلماتی مثل «عجله کن» سگ را

تشویق به این کار کنید.

افرادی که صاحب سگهای کوچک خانگی هستند نیز تمایل دارند با وجود اینکه سگ توالت کردن روی روزنامه یا داخل جعبه را یادگرفته جهت توالت کردن به خارج خانه برود. به منظور تعلیم توالت در خارج خانه، ابتدا روزنامه و جعبه را به خارج از خانه منتقل کنید و وقتی احساس کردید زمان توالت کردن توله سگ فرا رسیده آن را به خارج خانه ببرید و در محل مورد نظر قرار دهید. توله سگ به کمک قدرت بوبایی اش محل توالت کردن را پیدا می‌کند و لازم نیست شما خودتان را به زحمت بیندازید. توله سگ پس از مدتی به این محل عادت می‌کند. روزنامه‌ای که برای تشخیص محل توالت در خارج خانه قرار داده‌اید را بتدریج کوچک و کوچکتر کنید تا اینکه سرانجام کاملاً آن را بردارید. در صورت استفاده از جعبه نیز موادی را که در کف جعبه قرار می‌دادید کم کم خارج کنید و بعد از گذشت چند روز جعبه را بردارید. با گذشت زمان شما هر روز قسمتی از مواد جانبی موجود در محل توالت را بردارید تا اینکه نهایتاً تنها زمین یا سبزه باقی بماند. بعد از سپری شدن این مدت باید سگتان کاملاً تربیت شده باشد. به طور حتم وقتی شما روزنامه را از خانه به حیات آوردید باید آن را با قرار دادن چند قطعه سنگ در گوشه‌هایش ثابت کنید تا باد آن را حرکت ندهد. در انتهای یادآوری می‌شود که قدم زدن باعث تحریک حیوان جهت توالت کردن می‌گردد. حیوان در ده دقیقه اول این کار را انجام می‌دهد لذا حیوان را با زنجیر در محل مورد نظرتان برای توالت کردن نگه دارید و پس از مدفوع کردن با خاک‌انداز مدفوع را بردارید و در سطل آشغال بیندازید.

### عدم موقیت در تعلیم توالت کردن

جهت زندگی در خانه محدودیت‌هایی را برای سگ تعیین کنید ولی هرگز سگ را برای اشتباهی که مرتکب می‌شود سرزنش نکنید زیرا این کار باعث جری تر شدن حیوان می‌شود. نباید پس از اینکه سگ مرتکب اشتباهی شد او را در قفس محبوس و زندانی کنید و باعث انزعاج او از قفس گردید؛ چرا که حیوان باید قفس را به عنوان جایی امن جهت استراحت دوست داشته باشد. محلی را که اشتباه سگ کنیف کرده با ضداغفونی کننده بی‌بو تمیز کنید زیرا بوی ساعت شده از محل، سگ را جهت توالت کردن مجدد در آنجا ترغیب می‌کند. ضداغفونی کننده باعث از بین رفتن میکروبهای نیز می‌گردد. در موقع کار از دستکش لاستیکی استفاده کنید.

### تغذیه توله سگها

قسمت اصلی جیره غذایی توله‌ها شیر می‌باشد، اما برخی از اشکال گوشت جهت تأمین پروتئین، بیسکویت یا غلات جهت تأمین کربوهیدراتها نیز لازم می‌باشد. شیر اهمیت حیاتی در رشد توله‌ها دارد زیرا کلسیم که جهت تشکیل استخوانها ضروری است را تأمین می‌نماید.

بک عقیده قدیمی وجود دارد که می‌گوید دادن شیر به توله‌ها باعث آلوگی انگلی در آنها می‌شود اما این نظر کاملاً غلط می‌باشد، اما تغذیه توله‌ها از مادری که درمان ضدانگلی کاملی نشده است می‌تواند موجب آلوگی انگلی آنها شود. در اینجا جهت آشنایی شما ترکیب شیر سگ در مقایسه با شیر سایر حیوانات آورده می‌شود.

وزن مخصوص	آب	کل مواد جامد	خاکستر	قند شیر	آلبومن	کازئین	چربی	
۱/۰۳۱۰	۸۷/۰۸	۱۲/۹۲	۰/۷۱	۴/۹۰	۰/۵۴	۳/۰۴	۳/۷۳	گاو
۱/۰۳۵۰	۷۵/۴۷	۲۴/۵۳	۰/۷۳	۳/۰۸	۵/۰۵	۶/۱۰	۹/۵۷	سگ
۱/۰۴۰۰	۸۰/۰۸۲	۱۹/۱۸	۰/۸۹	۴/۹۱	۱/۰۵	۴/۹۷	۶/۸۶	میش
۱/۰۳۷۴	۹۰/۷۰	۹/۳۰	۰/۴۰	۵/۷۰	۰/۱۰	۱/۹۰	۱/۲۰	مادیان
—	۸۲/۱۰	۱۷/۹۰	۰/۵۸	۴/۹۱	۵/۹۳	۳/۱۲	۲/۳۳	گربه
۱/۰۳۳۵	۸۵/۷۱	۱۴/۲۹	۰/۷۶	۴/۴۶	۱/۰۹	۳/۲۰	۴/۷۸	بز
۱/۰۳۸۰	۸۴/۰۹	۱۵/۹۶	۱/۰۵	۳/۱۳	۷/۲۳	۷/۲۳	۴/۵۵	خوک

پروتئین با خوردن گوشت، مرغ، ماهی، تخم مرغ و سویا که منابع خوبی از پروتئین هستند تأمین می‌شود. نقش اصلی پروتئین در ساخت ماهیچه و بافت‌های بدن می‌باشد. شیر حاوی پروتئین مخصوص به خود به نام کازئین است که تنها منبع تأمین پروتئین در هفته‌های اول زندگی توله‌ها می‌باشد.

کربوهیدراتها بوسیله خوردن نان، بیسکویت، غلات و فرنی تأمین می‌شود. کربوهیدراتها یا جهت تولید انرژی و گرمای مصرف می‌شوند یا بصورت انرژی ذخیره می‌گردند. لذا نباید به مقدار زیاد در سگهای مسن بکار روند مگر اینکه این سگها ورزش‌های سنتگینی انجام می‌دهند؛ در غیراینصورت باعث چاق شدن آنها می‌گردد. سگهای چاق در معرض ابتلا به

بسیاری از بیماریها قرار دارند.

در مورد توله‌ها خطر افزایش وزن کمتر است. نیازهای غذایی آنها نسبت به وزنشان خیلی بیشتر از سگهای بالغ می‌باشد. مهمترین دوره رشد در سگها سنین بین ۷ هفتگی تا ۶ ماهگی می‌باشد لذا تغذیه صحیح توله سگ در این زمان بسیار حیاتی است. غفلت یا اشتباه در تغذیه صحیح در این دوره توله‌ها را ضعیف و با وضعیت استخوانی و دندانی نامناسب بار خواهد آورد و یا مانع از رشد کافی توله‌ها خواهد گردید. در هنگام خربید توله سگ از پرورش دهنده آن جیره غذایی حیوان را سؤال کنید. اگر غذای مزبور از ارزش غذایی خوبی برخوردار بود شما نیز می‌توانید همان رژیم غذایی را ادامه دهید در غیر این صورت باید رژیم غذایی جدیدی برای حیوان فراهم نمایید. در هر حال مراقب باشید که نباید عجولانه غذای حیوان را تغییر دهید بلکه با تغییر تدریجی امکان سازگاری را برای حیوان فراهم نمایید.

در سن ۷-۱۲ هفتگی توله‌ها باید چهار وعده در روز غذا بخورند اما حجم غذای هر وعده کم باشد. اگر مایلید می‌توانید در انتهای این دوره تعداد وعده‌ها را به سه وعده تقسیل دهید. دو وعده غذا باید شامل گوشت باشد. گوشت تازه بهتر است خرد شود و بصورت پخته در اختیار حیوان قرار گیرد. گوشت مرغ که استخوانهای ریز آن درآورده شده نیز مناسب می‌باشد. جگر و دل نیز مقوی هستند اما گاهی اوقات باعث اسهال می‌شوند. همچنین ماهی که بخوبی استخوان‌گیری شده باشد می‌تواند بعنوان جایگزین گوشت مورد استفاده قرار گیرد. همچنین می‌توان از غذایی کنسروی طبق دستور سازنده آن استفاده کرد.

دو وعده غذایی دیگر باید شامل شیر و کمی حبوبات یا بیسکویت باشد. دادن بیسکویتهای سفت به توله‌ها جهت جویدن مناسب است زیرا باعث تقویت لشه‌های آنها می‌گردد. اگر تصمیم دارید که استخوان در اختیار توله قرار دهید سعی کنید استخوان بزرگ باشد. استخوانهای کوچک مثل استخوان مرغ ممکن است خطرناک باشند. همانند سگهای بالغ آب تازه همیشه باید در دسترس توله‌ها باشد.

از سن ۱۲ هفتگی تا ۶ ماهگی سه وعده غذا در روز کافی است. چون توله‌ها در حال رشد می‌باشند مقدار نسبی هر وعده را افزایش دهید. وعده اول یا صبحانه شامل بیسکویت همراه با شیر است. در صورتیکه از تخم مرغ به صورت خام و یا پخته مخلوط در غذای او استفاده کنید، غذای کاملی خواهد بود. در صورتی که مایل بودید از پنیر و خامه، عسل و نان سوخاری هم به عنوان تنوع در اولین وعده غذایی او می‌توان استفاده کرد. دو وعده دیگر را می‌توان از گوشت یا مرغ، هویج و حبوبات استفاده نمود.

از ۶ ماهگی تا یک سالگی دو و عده غذا باید به حیوان داده شود. این دو و عده می‌تواند بسته به اشتهاء حیوان یا بر حسب شرایط زندگی صاحب آن شامل صحیح و عصر یا ظهر و عصر باشد. مصرف گوشت به هر شکلی که باشد مناسب خواهد بود، منتهی بهتر است با دو برابر حجم آن هویج مخلوط شود. مصرف سبزیجات بخصوص جعفری و اسفناج در رژیم غذایی سگ مناسب بوده و در صورتی که کمی نان، برنج یا جو و پوره سیبزمینی به آن اضافه شود، غذای تهیه شده برای سگ کامل خواهد بود. در صورتی که حیوان به شیر علاقه دارد کمی شیر هم به آن بدھید اما شیر را قبل از مصرف کمی ولرم کنید.

### مقدار غذا

از آنجایی که توله‌های نژادهای مختلف اندازه‌های متفاوتی دارند تعیین قاعدة خاص برای تغذیه آنها غیرممکن است اما بعنوان یک راهنمای کلی می‌توان گفت که مثلاً توله‌ای که چهار بار در روز غذا می‌خورد باید در هر وعده مقداری غذا به او داده شود که بی‌درنگ تمام آن را بخورد بدون اینکه پس مانده‌ای بر جای بگذارد. اگر توله شما سرحال و فعال است اما غذا را کامل نمی‌خورد غذا بیش از نیاز حیوان بوده است. اما اگر حیوان بی‌حال و آرام به نظر می‌رسد بهتر است که با دامپزشک تماس بگیرید. سعی کنید همیشه سر موقع به حیوان غذا بدھید. توله معده کوچکی دارد و از خوردن غذای کم در دفعات زیاد بیشتر از غذای زیاد در یک وعده لذت می‌برد. اگر غذایی در ظرف باقی ماند حتّماً آنرا دور ریخته و ظرف غذای حیوان را بشویید. بعضی از توله‌ها از خوردن سبزیجات تازه لذت می‌برند لذا در صورت تمایل کمی به غذای آنها اضافه نمایید. روغن کبد ماهی و مکملهای ویتامینی و معدنی ممکن است برای توله‌ای که وضعیت بدنی ضعیفی دارد ضروری باشد. سعی کنید این مکملها را طبق دستور سازنده بکار ببرید چون زیادی آنها نیز مشکل‌ساز است.

### دندان درآوردن

توله‌ها از سنین اولیه رشد از سن سه هفتگی به بعد به تدریج دارای یک ردیف دندان‌های پیشین و نیش می‌شوند.

بین ۱۲ هفتگی و ۶ ماهگی بتدربیج دندانهای شیری جای خود را به دندانهای دائمی می‌دهند. تعویض دندانها از دندانهای پیشین فک بالا شروع شده و آخرین دندانهای اصلی دندان‌های آسیای بزرگ در فک پائین می‌باشند. از این راه می‌توان سن تقریبی توله‌ها را با

استفاده از فرمول دندانی تخمین زد. اکثر توله‌ها با ناراحتی کمی دندانهای خود را تعویض می‌کنند اما در برخی موارد این تغییر با خونریزی و جراحت و درد همراه است.

در برخی موارد بخصوص در سگهای آپارتمانی دندانهای شیری تا زمانی که دندانهای اصلی شروع به درآمدن نکنند نمی‌افتد. این امر نه تنها باعث ناراحتی توله‌ها می‌شود بلکه باعث بدشکلی دهان حیوان می‌گردد لذا بهتر است با دامپزشک در این مورد مشورت کنید. وقتی دندانها تعویض می‌شوند توله دوست دارد هر چه را که بنظر سفت می‌آید بجود لذا هرگز کفش یا سایر اشیاء قابل جویدن را در دسترس حیوان قرار ندهید.

از سویی دیگر هرگز یک کفش کهنه هم جهت جویدن در اختیار توله قرار ندهید زیرا بعداً توله قادر به تشخیص آن با کفش نوی شما نخواهد بود و این عادت زشت از سر حیوان نخواهد افتاد. یک تکه استخوان بزرگ یا استخوان مصنوعی در اختیار حیوان قرار دهید تا توله آنرا بجود. این استخوان جهت تقویت لته‌ها و تمیز کردن دندانها نقش بسیاری دارد ولی همانطور که قبلًا ذکر شد از دادن استخوان ریز و برنده مثل استخوان مرغ به سگ خودداری کنید زیرا این استخوانها اکثراً جویده نشده بلکه بلعیده می‌شوند و می‌توانند موجب جراحت روده و معده گردند. ضمناً می‌توانید یک عروسک پارچه‌ای بزرگ در اختیار توله قرار دهید تا با آن بازی کند.

### برس زدن و حمام کردن توله‌ها

توله‌ها اصولاً نیازی به حمام کردن ندارند اما در صورت لزوم حیوان را با آب ولرم و شامپوی مخصوص سگ یا شامپوی بچه بشویید. سپس حیوان را بطور کامل خشک کنید تا سرما نخورد. برس زدن یا شانه کردن توله‌ها بخصوص در نژادهای مو بلند باید بطور روزانه انجام شود. هرچه سریعتر که ممکن است این کار را شروع کنید تا حیوان به آن عادت کند. توله‌ها حتی اگر از پرورش دهنگانی که در بهترین شرایط حیوانات خود را نگهداری می‌کنند نیز خریداری شوند ممکن است آلوده به کک، کنه و جرب باشند. شما باید بی‌جهت نگران شوید چون انگلهای خارجی سگ قادر به زندگی ببروی بدن انسان نیستند. بهتر است بدن حیوان را بوسیله پودر ضدحسرهای که دامپزشک به شما توصیه می‌کند از سن ۸ هفته‌گی به بعد بطور هفتگی آغشته نمایید. ضمناً شستن مکرر محل خواب توله نیز به بهبود این وضع کمک می‌کند. در مواردی که سگها در فضای آزاد منزل نگهداری می‌شوند، اغلب دیده شده سگها به کنه آلوده می‌گردند و این آلودگی بیشتر از طریق کودهای حیوانی که در قسمتی از حیاط منزل انشاب شده در سگ پدیدار می‌شود. در صورتی که مطابق

دستورالعمل سوم مورد نظر استعمال شوند، مجدداً بعد از ۲ تا ۳ هفته کنه‌ها را در سطح پوشش خارجی بدن سگ بخصوص در قسمت‌های کم مو نظیر کشاله ران و در زیر شکم و داخل لاله‌گوش و اطراف چشم خواهید دید. در این صورت علت وجود کنه را نباید به علت استعمال ناصحیح سم مورد نظر دانست، بلکه به علت کودهای حیوانی موجود در فضای منزل می‌باشد و تازمانی که عمل سمپاشی در محوطه منزل و فضای سبز و درختان و روی کودها انجام نگیرد، امکان داشتن کنه در سطح بدن سگ مجدداً وجود خواهد داشت و ریشه کن شدن آن منوط به سمپاشی و استفاده از دستگاه شعله‌افکن خواهد بود.

### برنامه بهداشتی توله‌ها

واکسیناسیون برعلیه بیماری‌های دیستمپر، هپاتیت عفونی ناشی از آدنو ویروس تیپ ۱، عفونت ناشی از آدنو ویروس تیپ ۲، پاراواویروس، پارانفلوآنزا، لپتوسپیروز و هاری از اهمیت خاصی در حفظ سلامتی توله‌ها برخوردار است. این واکسنها اکثرآ بصورت چندگانه همراه یا بدون واکسن هاری تزریق می‌گردند. اصولاً توله در حول و حوش ۱۲ هفتگی باید اولین واکسن خود را دریافت کند و جهت اطمینان بیشتر پس از اولین واکسن، یادآور بعدی در یک ماه بعد استفاده شده و سپس سالیانه واکسیناسیون تکرار گردد. جهت اطلاع از برنامه واکسیناسیون توله‌ها بهتر است که با دامپزشک مشورت نمایید.

حتماً به این نکته توجه فرمایید که قبل از واکسیناسیون توله از تماس آن با سایر توله‌ها یا سگهای دیگر جلوگیری نمایید. حتی توله را در محیطی که قبلاً توله سگی در آنجا نگهداری می‌شده است وارد نکنید زیرا بیماری‌های ویروسی سیار واگیردار بوده و حتی می‌توانند از محیط آلوده به حیوان منتقل شوند. این امر خصوصاً در مورد توله‌هایی که از شیر مادر خود بی‌بهره بوده‌اند اهمیت بیشتری دارد.

ضمیماً توله‌ها جهت پیشگیری از آلودگی‌های انگلی (مثل کرم گرد) باید مورد درمان ضدانگلی قرار گیرند.

توله‌های مبتلا به انگل، اغلب بی‌اشتها بوده ولی عدم تمایل به غذا نمی‌تواند حتماً دلیل بر آلودگی انگلی باشد لذا بهتر است با دامپزشک مشورت نمایید. بهر حال توله سالم باید آماده غذاخوردن باشد و غذا را تا آخر بخورد. حتماً باید موهای براق، چشمانی درخشان و وضعیت بدنی مناسبی داشته باشد. ضمیماً باید سرزنشه و هوشیار بوده و آماده بازی کردن باشد. اگر توله شما چنین مشخصاتی را دارد شما صاحب یک توله سالم شده‌اید.



## بخش چهارم

### مراقبت از سگ

انتخاب یک سگ بالغ بعنوان حیوان خانگی مثل قمار کردن است چون ممکن است حیوان کاملاً فرمانبردار باشد و تعالیم مربوط به زندگی در خانه را به خوبی یاد گرفته یا اینکه از اطاعت از شما سرباز زند. حیوان ممکن است قبل از ازاد بوده تا بطور خودسر به هر طرف بود لذا مهار کردن چنین حیوانی مشکل است. در این موارد ممکن است شما صاحب حیوانی شده باشید که مالک قبلی آن بدليل ناتوانی در نگهداری آن اقدام به فروش یا واگذاری آن کرده است. لذا شما قبل از خریداری یک سگ بالغ حتیماً با صاحب قبلی آن تماس بگیرید و از روحیات سگ سوالاتی بکنید؛ زیرا ممکن است سگ عادات بدی مانند دویدن دنبال وسایل نقلیه، کشنن مرغ و خروس یا گازگرفتن مردم داشته باشد لذا باید فکر کنید که آیا قادر به نگهداری چنین حیوانی هستید یا نه؛ زیرا این ترحم به حیوان نیست که مدام از خانه‌ای به خانه دیگر جابه‌جا شود. اگر شما سگ سرکش و شوروی دارید هرگز آنرا به شخصی که بدنبال سگ نگهبان می‌گردد ندهید و به قولی خود را از دست آن خلاص نکنید. زیرا صاحب جدید آن هم مسلماً بدنبال راهی برای خلاص شدن از آن می‌گردد.

سگهای بالغ نیز مانند توله سگها باید جعبه یا سبد مخصوص به خود داشته باشند که در جای ساكتی که در جریان هوا نباشد قرار گرفته باشد. ضمناً باید بگیرند که تا زمانی که به آنها اجازه خروج داده نشده داخل جعبه یا سبد خود بمانند. هرگز به سگ اجازه ندهید که روی صندلی شما بنشیند چون ممکن است چسبیدن موهای آن به لباس شما برای شما امر عادی باشد اما برای مهمانهای شما قابل قبول نمی‌باشد؛ چون سگهای بالغ مرحله جویدن را پشت سرگذاشته‌اند می‌توانید برای آنها یک سبد

حصیری خریداری کنید یا اینکه از یک جعبه چوبی مقاوم که یک طرف آن دیوار ندارد استفاده کنید. همچنین می‌توانید از سبدهای پلاستیکی استفاده نمایید. در هر صورت باید محل خواب به اندازه کافی بزرگ باشد تا حیوان در آن احساس آرامش کند. در کف محل خواب حیوان می‌توانید از یک پتو بعنوان زیرانداز استفاده کنید. خوب است که بخاطر داشته باشید که تخم انگلهای خارجی اغلب داخل این پتو پنهان می‌شوند لذا بهتر است آنرا بطور منظم بشویید.

اگر سگ شما در داخل لانه‌ای در حیاط زندگی می‌کند باید مطمئن باشید که لانهٔ مزبور گرم بوده و هوا به آن نفوذ نمی‌کند. لانهٔ مورد نظر باید از چوب ساخته شده و کمی از زمین بالاتر باشد تا رطوبت به آن نفوذ نکند ضمناً در جهت کوران هوا نیز نباشد. مگر در موقعی که هوا خیلی خوب است لانهٔ سگ را باید در خانه، گاراژ یا انباری قرار دهید.

اگر لانهٔ سگ دائمی است و حیوان باید در طول سال در آن زندگی کند باید به اندازه کافی بزرگ باشد تا حیوان در آن کاملاً احساس راحتی کند. ارتقای آن هم باید به حدی باشد که حیوان بتواند براحة در آن بایستد. لانهٔ مزبور باید در گوشهای از باغ که از سرما، باد و نور خورشید محفوظ باشد قرار داده شود. هر روز باید مدفوع موجود در لانهٔ تخلیه شود تا باعث آلوگی انگلی نشود ضمناً کف لانه باید بوسیله یک مادهٔ ضد عفونی کنندهٔ شستشو شود.

محل خواب حیوان نیز باید حداقل هفت‌های یکبار شسته شود.

## تمرین و بازی

تمامی سگها بدون توجه به نژاد آنها به اشکال خاصی از ورزشهای روزانه نیاز دارند. ورزش نقش مهمی در حفظ سلامت و شادابی حیوان دارد بطوری که بسیاری از بیماریهای سگ ناشی از خوردن غذای زیاد و ورزش کم می‌باشد. سگهای کوچک جنه به دویدن زیاد نیازی ندارند و تنها باید فعالیت‌های بدنی کافی را داخل خانه یا حیاط منزل انجام دهند اما سگهای بزرگ حداقل باید روزی یک ساعت را به بازی و دویدن پردازند و تنها قدم زدن با قلاده و زنجیر کافی نیست؛ لذا اگر محیط کافی جهت دویدن حیوان ندارید می‌توانید با حیوان به توپ‌بازی پردازید که بدون خستگی شما نیاز حیوان به دویدن را تأمین می‌نمایید. باید بخاطر داشته باشید که نباید به طور اولیه و ناگهانی حیوان را وادار به فعالیت سخت بدنی نمایید، این امر باعث کشیدگی عضلات سگ می‌گردد.

## تعلیم و تربیت سگ

در جوامع امروزی، سگ فقط حیوانی خانگی نیست، بلکه یار باوفای انسانهای تنها، دوست صمیمی و عصای دست نایینیان، همپای عاشقان شکار، چوپان گلهای گوسفند و گاو، نگهداری این حیوان باید به آن بیندیشید و اگر سگ نداشته باشد بهتر از آنست که سگتان با مزاحمتی که برای دیگران فراهم می‌کند ابزار شرمندگی شما را فراهم آورد. با توجه به تمام ابعاد زندگی است.

با این وجود مهمترین عامل در ایجاد رابطه صمیمی و دوستانه مابین سگ و صاحبش تربیت صحیح آن می‌باشد. تربیت سگ یکی از کلیدی‌ترین موارد است که قبل از تصمیم به نگهداری این حیوان باید به آن بیندیشید و اگر سگ نداشته باشد بهتر از آنست که سگتان با مزاحمتی که برای دیگران فراهم می‌کند ابزار شرمندگی شما را فراهم آورد. با توجه به موارد گفته شده، کلیه نکات ضروری جهت تربیت سگ در کتابی جداگانه به نام راهنمای تربیت سگ که توسط نویسنده تأییف گردیده است در اختیار شما عزیزان می‌باشد. لذا می‌توانید جهت مطالعه پیرامون تربیت سگ به کتاب مذبور مراجعه نمایید.

## رسیدگی به وضعیت موها

تمامی سگها نیاز به شانه کردن روزانه دارند. این امر موجب بهبود ظاهر حیوان در نژادهای موکوتاه می‌گردد اما در نژادهای مو بلند یک امر کاملاً ضروری است. یکی از عده شکایات صاحبان سگ، در مورد ریختن مو روی مبل، فرش و اسیاب خانه می‌باشد لذا با شانه کردن منظم می‌توانید این مشکل را تا حدی برطرف کنید. اگر شما توله خود را از روزهای اول به شانه زدن روزانه عادت دهید در آینده این کار حیوان را مضطرب نکرده بلکه از آن لذت می‌برد. برای سگهای موکوتاه معمولاً استفاده از یک برس با پرزهای نسبتاً محکم کفایت می‌کند. برس زدن، موهای مرده را حذف و پوشش بدن را درخشنده و براق می‌کند. فصل موریزی معمولاً در بهار و پائیز می‌باشد و بمدت ۴ تا ۶ هفته به طول می‌انجامد که در آن موهای قدیمی می‌ریزد و پوشش جدید در عرض ۴ تا ۶ ماه جای آن را می‌گیرد. وقتی سگها در فصل موریزی هستند بطور روزانه آنها را شانه کنید. وجود کمی شوره در پوست طبیعی است اما اگر زیاد بود نشانگر شستشوی بیش از حد و خشکی پوست حیوان است. در موقع شانه کردن سعی کنید که حیوان را بخوبی تیمار کنید نه اینکه تنها با کشیدن شانه و برس بروی موهای سطحی حیوان، خود را فریب دهید. شانه کردن گاهی تا یک

ساعت وقت شما را بخود اختصاص می‌دهد لذا قبل از خرید سگ به این مسئله توجه نمایید. بشانه کردن منظم می‌توانید مانع از تشکیل گره در موی حیوان شوید ولی در صورت تشکیل گره باید آنها را با قیچی که نوک آن تیز نباشد بردارید. اگرچه محل برداشتن گره ممکن است کم موتور بنظر آید اما نگران این امر نباشید چون بزوادی بوسیله رشد مو جبران می‌گردد.

گاهی موقع برداشتن گرهها خیلی دردناک می‌شود لذا سعی کنید با دامپزشک مشورت نمایید زیرا احتمال دارد نیاز به بیهوشی حیوان باشد. در صورتی که شما گرهها را بکشید برای حیوان دردناک بوده لذا ممکن است در موقع شانه زدن بعدی حیوان از این کار امتناع نماید. علاوه بر این در برخی از نژادها بسته به سرعت رشد موها، موها بدن باید یک یا چند بار در طول سال کوتاه شود و این امر می‌تواند بوسیله صاحب حیوان یا مراکز مربوطه انجام شود. بلند بودن موها بخصوص در فصل تابستان باعث احساس گرمای بیش از حد در حیوان شده و حیوان کلافه و نازارم می‌گردد ضمناً احتمال گمزادگی نیز در حیوان افزایش می‌یابد؛ علاوه بر این در حین بشانه کردن باید پوست حیوان را نیز از نظر وجود زخم یا انگل‌های خارجی مثل کک و شپش و کنه و جرب مورد بازرگانی قرار دهید. ضمناً باید بذر گیاهان را نیز از داخل موها و بخصوص بین پنجه‌ها در بیاورید زیرا وارد شدن آنها به داخل پوست می‌تواند برای حیوان دردناک باشد؛ لذا بشانه کردن روزانه موها برای شما این فرصت را فراهم می‌کند که پوست حیوان را از نظر وجود شوره و زخم که گاهی موقع نیاز به توجه بیشتر دارد مورد معاینه قرار دهید.

در حین بشانه کردن بخصوص در نژادهای مو بلند مثل اسپانیل، کف پاهای حیوان را نیز مورد معاینه و بازرگانی قرار دهید زیرا وارد شدن خار به پاهای می‌تواند بسیار دردناک باشد. بهتر است که موها بین پنجه‌ها و زیر کف پا کوتاه شوند؛ در مواقعی که هوا بارانی است در صورت کثیف شدن پاهای آنها را بشوئید؛ زیرا تجمع سنگریزه یا گل سفت شده در زیر کف پا ممکن است باعث ایجاد کیست بین انگشتی یا دُمل روی پاهای گردد. این حالت بخصوص در سگهایی که در کف پاهایشان فرورفتگی دارند دیده می‌شود.

### روش بشانه کردن

در سگها پنج نوع پوشش بدنی وجود دارد؛ بعضی از آنها دارای موها بیش از ۱۵ سانتی‌متر ارتفاعی، برخی مجعد غیرافشان، بعضی‌ها صاف و بالاخره نوع سیمی می‌باشد. بنابراین هر یک از این نوع پوشش‌ها نیاز به رسیدگی کردن خاص خود را دارند ولی اصول

شانه کردن در تمام این انواع یکی است و هدف اصلی از شانه کردن رفع موهای مرده و زائد و تمیزی مو و حفظ جلای مناسب آنهاست. در جدول زیر انواع پوشش‌ها به همراه نوع رسیدگی که برای آنها لازم است ذکر می‌گردد.

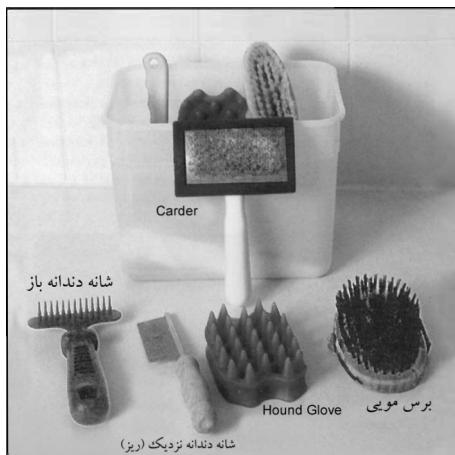
نوع پوشش	میزان رسیدگی
موی بلند همراه با پوشش عمقی	حمام کردن در بهار و پائیز. برس کردن و شانه کردن مو به جلو و سپس عقب. شانه کردن پوشش عمقی
موی ابریشمی	برس زدن و شستشوی زود به زود. هر سه ماه یکبار موها را کوتاه کنید
مجعد غیرافشان	هر ۶ تا ۸ هفته موها را کوتاه کنید و حیوان را حمام بدهید. هر دو روز یکبار قسمت‌های کوتاه را برس بزنید. قبل از برس زدن نواحی بلندتر را شانه بزنید.
صف	بطور منظم شانه بزنید یا از برس سیمی (موبی) استفاده کنید. یا از Hound glove بطور منظم استفاده نمایید.
سیمی	بطور منظم شانه بزنید. هر سه تا چهار ماه موها را کوتاه کنید و حیوان را حمام ببرید یا هر ۶ تا ۸ هفته موها را کوتاه نمایید.

در اینجا یک برنامه کلی برای شانه‌زدن انواع سگها آورده می‌شود. اگرچه شما ملزم به انجام تمامی مراحل در هر مرحله شانه زدن نیستید اما ترتیب درست برای کسب بهترین نتیجه را به شما آموزش می‌دهد.

- ۱- از یک شانه دندانه باز برای جدا کردن موها و از بین بردن گره‌ها استفاده کنید.
- ۲- از یک شانه نرم برای شانه کردن موها زیر چانه، دم و پشت گوشها استفاده کنید.
- ۳- به میزان لازم موها را در جهت خواب آنها برس بزنید.
- ۴- موها اضافی را با قیچی کوتاه کنید.
- ۵- موها اطراف چشم، اندام تناسلی و مقعد را نیز کوتاه کنید.
- ۶- سگ را به روش صحیح بشوئید.
- ۷- به منظور صاف کردن موها، تمام بدن را بخوبی برس بزنید.

### ابزار لازم جهت شانه کردن

حدائق هر سگ به شانه و برس مخصوص به خود نیاز دارد. برس‌ها به انواع مویی، Carder و hound gloves تقسیم می‌شوند. همچنین شما جهت کوتاه کردن موهای سگ به قیچی نیاز دارید. ماشین‌های برقی نیز جهت کوتاه کردن موها مورد استفاده قرار می‌گیرند که البته باید این کار توسط افراد با تجربه باشد.



جهت جلوگیری از زنگ زدن این ابزار آنها را دور از رطوبت نگهداری نمایید. بعد از اتمام هر جلسه، ابزار مذبور را تمیز کنید و پس از روغن کاری در جای خود قرار دهید.

### استفاده از شانه

شانه‌ها شامل انواع فلزی و پلاستیکی می‌باشد. دندانه شانه پلاستیکی اغلب شکسته می‌شود یا اینکه حیوان آن را می‌جود. در هر دو مورد نوک و کارهه دندانه‌ها باید گرد باشد تا به مو یا پوست آسیبی نزند. تمامی سگها به شانه‌های دندانه باز که فاصله دندانه‌های آن حدود ۲ میلی‌متر باشد نیاز دارند. سگهایی که موهای نرم دارند یا نژادهایی که موهایشان مستعد توده شدن می‌باشند نیز باید شانه دندانه نزدیک داشته باشند.

### روش استفاده از شانه

۱- شانه دندانه باز را به عمق موها وارد کنید و سعی کنید بوسیله آن گره‌ها و توده‌های

تشکیل شده بخصوص در پوشش خارجی را از بین ببرید.

۲- از یک شانه دندانه نزدیک جهت جدا کردن موهای پوشش زیرین و خارج کردن موهای مردهای که اتصال محکمی ندارند استفاده کنید. هرگز خیلی محکم شانه را نکشید زیرا باعث ناراحتی سگ می‌گردد.

۳- اگر شما با هر گونه گرهای در موها مواجه شدید، شانه را دربیاورید و با استفاده از شانه دندانه باز یا انگشتاتتان گره را باز کنید.

### استفاده از برس موبی

برس موبی وسیله‌ای است که جهت تیمار کردن روتین حیوان مورد استفاده قرار می‌گیرد. پس از شانه کردن بخصوص در نژادهای مو بلند جهت تیمار نهایی بسیار مفید می‌باشد. همچنین پس از ورزش و دویدن حیوان جهت تیمار سریع حیوان قابل استفاده است. همیشه دندانه‌ها باید به اندازه کافی بلند باشند تا از میان موها به پوست حیوان برسند. برس‌هایی که دارای موهای کوتاه و متراکم هستند برای نژادهای مو کوتاه بسیار مناسب می‌باشند. جهت برس زدن سگهایی که داری موهای صاف می‌باشند سعی کنید که موها را در جهت خواب آنها از سر به طرف دُم برس بزنید.

اگر سگ دارای موهای بلند است شما به برسی که دندانه‌های بلند و با فاصله‌ای دارد نیاز دارید. آرایشگرهای حرفة‌ای در استفاده از برس‌هایی که موهای آنها مصنوعی (ستنتیک) است با اختیار رفتار می‌نمایند زیرا عقیده دارند که آنها الکتریسته ساکن بیشتری تولید می‌کنند و باعث شکستگی موها می‌گردند لذا تا حدامکان از برس‌های موبی طبیعی استفاده کنید.

### برس زدن یک سگ مو بلند

در سگهای مو بلند و نژادهایی که موی آنها از بدنشان آویزان است، برس را وارد موها کنید و کمی آنرا در خلاف جهت رشد موها بچرخانید. در حین این کار تکانهای کوچکی نیز به برس بدھید. بخاطر داشته باشید که هرگز کل موها را در خلاف جهت خواب آنها برس نزنید زیرا باعث ضعیف شدن یا شکستگی موها می‌گردد.

### برس زدن سگهایی که موهای متوسط دارند

در سگهایی که موهای متوسط دارند (مثل لابرادور)، توجه خاصی به اندام‌های خلفی

بکنید زیرا در این سگها موهای محافظ در پوشش بدن به اندازه‌ای بلند و محکم است که پس از مرگ هم باقی می‌مانند لذا حرکت سگ یا لیس زدن باعث حرکت این موها بطرف اندامهای خلفی و تشکیل توده‌های متراکم می‌گردد.

### استفاده از Carder

نوعی برس سیمی است که در آن برروی صفحه‌ای مستطیلی دندانه‌های سیمی کوتاه و خمیده‌ای وجود دارد. عمل Carder خارج کردن موهای پوشش زبرین در نژادهای مو کوتاه می‌باشد. روش استفاده از آن مانند سگهای مو بلند است. دندانه‌ها را به آرامی به طرف پوست وارد کنید و سپس Carder را بطرف سطح حرکت دهید.

### استفاده از hound glove

Hound glove جهت تیمار کردن سگهای مو کوتاه، بخصوص سگهای شکاری، جهت جلا دادن به پوشش خارجی و خارج کردن موهای مرده بسیار مفید می‌باشد. اینها دارای برجستگی‌های سیمی یا پلاستیکی می‌باشند و شما می‌توانید مثل دستکش آنها را بپوشید. این دستکش‌ها در سگهایی که پوشش بدن آنها بلندتر از سگهای لا برادر است مؤثر نمی‌باشد.

### حمام کردن و اقدامات آرایشی

پاسخ مشخصی در مورد این سؤال که چند وقت یکبار باید یک سگ را حمام کرد وجود ندارد. سگی که کثیف است و بو می‌دهد نیاز به حمام دارد ولی کثیفی جزئی را می‌توان پس از خشک شدن بوسیله برس زدن بطرف کرد. اکثر سگها به حمام بیشتری در فصل تابستان نیاز دارند. برخی از سگها نیاز به حمام ماهانه و بعضی بیشتر از این نیاز دارند اما شستشوی بیش از حد باعث کم شدن چربی‌های طبیعی سطح پوست شده و پوست حالت خشکی و خشنجی بخود می‌گیرد و شفافیت و درخشندگی موها کمتر می‌شود. همیشه قبل از حمام کردن سگ، آنرا بخوبی تیمار نمایید و گرنه باعث تشکیل توده‌ها و گره‌های بیشتری خواهد شد. هرگز از پاک کننده‌های قوی یا صابون‌های قلیایی قوی استفاده نکنید زیرا پوست سگها حساس است. شما می‌توانید از شامپوهای مخصوص سگ یا از شامپوی بچه استفاده کنید. آب مورد استفاده باید ولرم باشد. شما می‌توانید از وان حمام خود نیز استفاده کنید ولی باید

بعداً آنرا بخوبی بشویید. وان حمام بچه برای شستشوی سگهای کوچک مفید می‌باشد. می‌توان از شامپوی خشک نیز جهت تمیز کردن سریع سگها استفاده کرد اما جهت استفاده در سگهای کثیف مناسب نمی‌باشد.

### روش حمام کردن

۱- فردی را به عنوان کمک انتخاب کنید و از او بخواهید تا حیوان را موقع شستشو محکم نگه دارد. قلاده حیوان را باز کنید و آنرا داخل وان قرار دهید. از یک دوش دستی جهت پاشیدن آب روی پشت و اطراف بدن حیوان استفاده کنید.

۲- مقداری شامپو روی پشت حیوان ببریزید و آنرا به همه‌جای بدن حیوان تا پائین پاها بمالیید. سپس سر حیوان را بشوئید. مراقب باشید که شامپو به داخل چشم سگ نرود. در هنگام شستشو سعی کنید از پنهان یا پارچه کتانی که آن را بوسیله روغن‌های معدنی نظیر پارافین یا گلیسیرین آغشته گردیده در گوش استفاده کنید و آن را قبل از استحمام در داخل مجرای گوش حیوان قرار دهید تا از نفوذ آب به داخل مجرای گوش جلوگیری شود. وقتی سر سگ خیس می‌شود اغلب سگ سر خود را به اطراف تکان می‌دهد و آب را به اطراف پخش می‌کند.

۳- حال حیوان را بطور کامل با آب بشوئید. از سر شروع کنید به سمت عقب ادامه دهید.

آب بدن حیوان را بخوبی خشک کنید. در تابستان، دویden حیوان در هوای آزاد و سپس برس زدن آن برای بسیاری از سگها کفايت می‌کند اما سگهای مو بلند باید با حوله خشک شوند.

۴- در زمستان حیوان را با حوله بخوبی خشک کنید و در جای گرم نگه دارید و گرنه حیوان سرما می‌خورد. می‌توانید از سشوار هم برای خشک کردن حیوان استفاده کنید اما باید ابتدا حیوان را عادت دهید تا از صدا و گرمای آن نترسد. سشوار را خیلی نزدیک بدن حیوان نگیرید.

### طرز برخورد با گره‌ها و توده‌های مو

گره‌های کوچک را می‌توان با استفاده از شانه دندانه باز از بین برد. در ابتدا باید با استفاده از شانه دندانه باز و سپس با شانه نرم آنها را شانه کرد.

گرههای بزرگ را به این طریق نمی‌توان از بین برد بلکه ابتدا باید یک شانه را به زیر گره وارد کنید و سپس موی بالای شانه را بالا گرفته بوسیله قیچی کوتاه نمایید.

### مراقبت خاص از سگهای مو بلند

اگر شما Carder hound و برسهای مو کوتاه، در سگهای مو بلند استفاده کنید قادر به تیمار کردن مناسب حیوان نیستید. اگرچه ظاهر حیوان بسیار مناسب بوده و پوشش خارجی آن صاف است ولی بدلیل نرسیدن نوک دندانه‌های برس به لایه زیرین، گرههای متراکمی در آن ایجاد می‌شود که تنها راه چاره، کوتاه کردن مو و قیچی کردن گرههایست که هم برای شما دربرگیرنده صرف وقت و هزینه است و هم حیوان را ناراحت می‌کند؛ زیرا گاهی موقع لازم است که زیر بیهوده این کار انجام شود. خصوصاً در سگی مثل سگ افغان که ۱۸ ماه طول می‌کشد تا ظاهر حیوان به حالت اولش برگردد این امر بسیار ناراحت کننده می‌باشد. لذا هرگز تیمار کردن سگ مو بلند خود را فراموش نکنید و مطمئن شوید که از تکنیک و ابزار مناسب استفاده می‌کنید.

### کوتاه کردن ناخن‌ها

سگهایی که در محیط روبروی و در فضای باز زندگی می‌کنند بدلیل حرکت بروی زمین سخت نیاز به کوتاه کردن ناخن ندارند زیرا بطور طبیعی ناخن آنها در تماس با زمین سائیده می‌شود. ولی سگهایی که در خانه زندگی می‌کنند باید بطور مرتب ناخن‌هایشان کوتاه شود زیرا در غیراینصورت ممکن است ناخن آنها وارد گوشت شده و بسیار دردناک شود. لازم است به خاطر داشته باشید که بافت زیر ناخن سگها بسیار حساس است لذا تنها بافت ساخنی ناخن باید کوتاه شود. جهت این کار تنها از ناخن‌گیرهای مخصوص استفاده کنید که متداول‌ترین آنها ناخن‌گیر گیوتینی است. هرگز از قیچی و امثال آن استفاده نکنید زیرا این کار باعث رشته شدن بقیه ناخن و دردناکی آن می‌گردد. در سگهایی که ناخشان سفید رنگ است محل برش جلوی بافت صورتی زیرناخن است. در سگهایی که ناخن‌های تیره رنگ دارند تشخیص این محل مشکل است لذا تنها قسمت جلوی ناخن که به عقب انحصار دارد را کوتاه کنید. کوتاه کردن بیش از حد موجب درد و خونریزی قابل توجهی خواهد شد. وقتی ناخنها را کوتاه می‌کنید از کوتاه کردن ناخن انگشت پنجم نباید غفلت کنید؛ این انگشت در سطح داخل پا قرار دارد. گاهی این انگشت تنها در پاهای جلو وجود دارد اما در بعضی موارد در پاهای عقب هم دیده می‌شود. برخی از پرورش دهنگان سگ در همان روزهای

اول این انگشت را قطع می‌کنند زیرا این انگشت اغلب بزرگ شده و مستعد شکستگی می‌باشد که بسیار دردناک خواهد بود.

### مراقبت از گوش‌ها

قسمتی از برنامه بهداشتی روزانه حیوان باید معاینه منظم گوش‌ها باشد. نژادهایی که گوش‌های بلند و افتاده دارند مثل اسپانیل و پوبل نسبت به نژادهایی که گوش‌های ایستاده دارند بدلیل اینکه لاله گوش آمها مانع جریان منظم هوا به داخل کanal گوش می‌شود بیشتر مستعد عفونت‌های گوش می‌باشند. در صورت لزوم باید گوش‌ها را جهت خارج کردن توده‌های مو مپاک کرد. بهترین روش استفاده از تکه کوچکی پارچه کتانی است که چند قطره پارافین یا روغن زیتون روی آن ریخته شده باشد. برای افراد بی تجربه استفاده از گوش‌پاک کن به هیچ وجه توصیه نمی‌شود زیرا سطح داخلی گوش بسیار ظریف بوده و حرکت ناگهانی حیوان ممکن است منجر به جراحت آن شود. برای این کار همچنین می‌توانید انگشت خود را در حالی که یک پارچه نرم مرطوب یا پنبه مرطوبی به دور آن پیچیده شده وارد گوش نمایید و با چرخاندن آن داخل گوش را تمیز کنید. تنها تمیز نمودن قسمت‌هایی از داخل گوش که قابل دیدن می‌باشد کافی است. ضرورتی ندارد که تمام مو مداخل گوش خارج شود زیرا این مومها به طور طبیعی دارای عملکرد محافظت کننده‌ای نیز هستند. گوش برخی از سگها دارای دسته موهای زیادی است که مانع جریان هوا به داخل گوش شده و زمینه‌ساز عفونت‌های گوش می‌شوند.

در این حال با نظر دامپزشک به وسیله انگشت یا موچین‌های زنانه تنها موهایی که به راحتی کنده می‌شوند را از داخل گوش خارج سازید. اگر سگ شما علائم گوش درد مثل کج کردن سر، خارش گوش بوسیله پنجه‌ها، ناله یا تکان سر را نشان می‌دهد، بخصوص بعد از قدم زدن در مزرعه یا محیط پر گیاه، ممکن است بذر گیاهان وارد گوش آن شده باشد لذا بهتر است با دامپزشک تماس بگیرید. تکان مداوم سر می‌تواند نشانه آلودگی سگ به جرب گوش باشد. هرگونه بوی نامطبوع یا ترشحات از گوش می‌تواند نشاندهنده عفونت باشد که باید با دامپزشک تماس بگیرید.

### مراقبت از چشم‌ها

همواره در موقع شستشو و اصلاح بدن سگ باید مراقب باشید که هیچ نوع اجسام

تحریک کننده‌ای وارد چشمهاست حیوان نشود. همچنین در نژادهایی که چشم‌های بزرگ و بیرون زده‌ای دارند، باید دقیق نمود که موهای بلند اطراف چشم‌ها باعث تخریش و آسیب‌دیدگی چشم‌ها نشوند. تحریکات مداومی که از سوی این موها بر سطح چشم وارد می‌شود می‌تواند باعث عفونت‌های مزمن گردد. این قبیل سگ‌ها اغلب دارای چشم‌هایی قرمز و ترشح مختصری در گوش آن هستند. برای رفع ترشحات می‌توان چشم را به آرامی به وسیلهٔ یک تکه پنبه آغشته به آب جوشیده سرد شده و یا چای کمرنگ سرد شده شستشو داد. در سگ‌های شکاری هم که اغلب با گرد و غبار در تماس می‌باشند نیز تمیز کردن چشمها ضروری است. برای اینکار می‌توانید از محلولهای رقیق اسیدبوریک و یا محلول‌های مشابه استفاده کنید. در موارد شدید که می‌تواند ناشی از ورود اجسام خارجی، برگشتگی پلکها و سایر بیماریها باشد با دامپزشک مشورت نمایید.

### مراقبت از دندان‌ها

دندانهای سگ بطور مداوم باید مورد معاینه قرار گیرند. در صورتی که سگ اجازه می‌دهد باید دندان‌های حیوان را تمیز کرد. اگر حیوان علاقه به گاز زدن استخوان یا چوب داشته باشد گاهی موقع در هنگام معاینه تکه‌هایی از آنها لای دندان حیوان دیده می‌شود. در سگ‌ها پوسیدگی دندان به خاطر مصرف کمتر کربوهیدرات و PH قلیایی براک کمتر رخ می‌دهد. در بیشتر اوقات خصوصاً در سنین بالا و در سگ‌هایی که از جیرهٔ غذایی نرم مثل گوشت یا غذاهای کنسروی استفاده می‌کنند سطح داخلی و خارجی دندان جرم می‌گیرد که باید در صورت نیاز جرم‌گیری شود. در صورتی که سگ آرام باشد بصورت روزانه ذرات مواد غذایی باقی‌مانده را با مسوک پاک نمایید ولی در غیر این صورت با دامپزشک مشورت نمایید. اگر این ذرات پاک نشود تشکیل پلاکهای دندانی را می‌دهد که خود موجب بیماری لثه می‌شود. این بیماری خطرناک است و باعث لق شدن و افتادن دندان می‌گردد. جرم دندانی به صورت رسوبات نرم یا سفت به رنگ زرد مایل به قهوه‌ای یا خاکستری کمرنگ بر روی دندان دیده می‌شود و آنها را نمی‌توان با مسوک کردن یا ناخن کشیدن از سطح دندان جدا ساخت. در واقع باید توسط دامپزشک از سطح دندان پاک شوند. بهتر است هر ۳ تا ۶ ماه یکبار دندان‌های سگ توسط دامپزشک جرم‌گیری شوند و گرنه تجمع جرم در سطح خارجی دندان محیط را برای ایجاد عفونت دهان و لثه آماده می‌نماید و اغلب در این گونه سگ‌ها بوی بدن دهان بعلت نفوذ عفونت در لثه‌های سگ از دور استشمام می‌شود.

جرم دندان در ابتدا به صورت پلاک ظاهر می‌شود و در عرض ۲-۷ روز سنگها یا جرم‌های دندانی را تشکیل می‌دهند پلاکها در واقع اجسام نرم سفیدرنگ یا زردی هستند که به راحتی با اقدامات داخل منزل برطرف می‌شوند.

جهت تمیز کردن مداوم دندانها می‌توانید از تکه‌ای پارچه کتانی که در پودرهای مخصوص جرم‌گیری (در طب انسانی جهت افراد سیگاری پودرهای جرم‌گیری مخصوصی وجود دارد که برای حیوان نیز قابل استفاده است) دندان خیس خورده یا با کمی جوش شیرین آغشته شده استفاده کنید.

ابتدا سطح دندان‌ها را بوسیله آنها بمالید سپس با آب بخوبی شستشو دهید. سگها در ابتدا کمی مخالفت می‌کنند اما بعد از مدتی به آن عادت خواهند کرد. پاداش شما هم از این کار داشتن سگی با دندان‌های تمیز و دهانی خوشبو است. هرگز از مسوک سخت برای تمیز کردن دندان حیوان استفاده نکنید زیرا در صورت حرکت ناگهانی حیوان باعث جراحت به لثه آن می‌گردد.

جهت تمیز شدن دندان‌های سگ می‌توانید از قلم گوسفند یا گوساله بصورت خام یا استخوان‌های مصنوعی استفاده کنید. این گونه اجسام غذایی در جلوگیری از بروز رسوب یا جرم دندانی مؤثر می‌باشند ضمناً احتیاجات حیوان را از نظر کلسیم و فسفر که در تحکیم اسکلت بدن حیوان مؤثر است تأمین می‌نمایند.

### کیسه‌های مقعدی

کیسه‌های مقعدی بصورت یک جفت غده در دو طرف مقعد قرار دارند. ترشحات این غدد اغلب بد بو بوده و معمولاً قهوه‌ای و آبکی می‌باشند ولی ممکن است در صورت تجمع بیش از حد بصورت خمیری درآیند. گاهی موقع تجمع ترشحات این غدد موجب درد و خارش در ناحیه مقعد می‌گردد که بصورت گاز گرفتن یا لیس زدن مقعد یا کشیدن آن برروی زمین تظاهر می‌باید.

در این صورت باید ترشحات داخل کیسه را تخلیه نمود. بهتر است اینکار توسط دامپزشک انجام شود.

### مشکل دفع مدفوع

در بسیاری از سگها بخصوص سگهای کوچک و آپارتمانی، بعلت عدم رعایت رژیم غذایی مناسب اختلال در دفع مدفوع اتفاق می‌افتد. علت اصلی این مشکل تورم کیسه‌های

مقعدی است که قبلاً توضیح داده شد. ترشح طبیعی این غدد باعث تسهیل در عمل دفع می‌گردد. در مواردی که حیوان بعلت خوردن استخوان بیش از حد، مواد نشاسته‌ای و یا مواد یوستازا دچار اختلالات گوارشی شود؛ عمل دفع با مشکل مواجه خواهد شد. در ضمن مواد فیبری و اجسام غیرقابل هضم موجود در مدفوع گاهی موقع باعث انسداد مجرای غدد مقعدی می‌گردد که این امر نتهاجاً از ترشح مواد لغزنده جلوگیری می‌کند بلکه انسداد مجرای غدد مقعدی محیط سر بسته‌ای را ایجاد می‌کند که موجب فعالیت میکروارگانیسم‌های ساپروفیت در آن می‌گردد. فعالیت این اجرام موجب التهاب و تورم غدد مقعدی می‌گردد که در نتیجه آن حیوان در هنگام دفع مدفوع با درد و مشکل روبرو شده و اغلب سعی می‌کند از تخلیه و دفع مدفوع صرفه نظر کند. در چنین شرایطی حیوان سعی می‌کند برای رهایی از درد و التهاب، مقعد خود را با جاهای سفت و سخت اصطحکاک دهد و یا ناحیه پشت خود را روی زمین بکشد و یا آن ناحیه را گاز بگیرد تا بلکه بصورتی از این درد و التهاب رهایی یابد. زمانی این التهاب و تورم بقدرتی پیشرفت خواهد کرد که حالت عفونی و چرکی بخود گرفته و بصورت یک آبسه چرکی در اطراف مقعد ظاهر شده و گاهی سر باز کرده و حالت فیستول چرکی را بخود می‌گیرد. در این موارد حیوان برای اینکه احساس آرامش کند، با زبان خود ناحیه مزبور را لیس می‌زند و همین مسئله باعث انتقال عفونت از ناحیه رکtom به محوطه دهان و حلق و در نهایت به لوزه‌ها خواهد شد. عفونت و التهاب لوزه‌ها موجب استفراغ متناوب در حیوان خواهد شد که ارتباطی با خوردن غذا ندارد. در ادامه حیوان اشتهاهی خود را از دست داده و نسبت به غذا بی‌میل می‌شود. در نهایت حیوان بتدریج نشاط، شادابی، تحرک و سر حالی و چالاکی خود را از دست خواهد داد و حتی نسبت به صاحب خود نیز بی‌اعتنای شود. در سگهای بزرگ جثه نظیر نژاد ژرمن شپهرد، دویرمن و غیره این گونه مشکلات کمتر بوجود می‌آید زیرا بدلیل تحرک و جست و خیز حیوان، عضلات اطراف ناحیه رکtom مرتب باز و بسته شده که اگر گیری هم در ماجرا وجود داشته باشد خودبخود رفع می‌گردد ولی در سگهای تزئینی و آپارتمانی به علت تحرک کمتر این مشکل شایع‌تر می‌باشد؛ لذا باید به این سگها دقت بیشتری مبذول داشت.





## بخش پنجم

### تغذیه

سگها جهت رشد، فعالیت و حفظ وضعیت بدنی خود نیاز به تغذیه مناسب دارند. همچنین تغذیه مناسب باعث سرجالی، شادابی و سلامتی حیوان می‌گردد؛ بطوریکه می‌توان از وضعیت پوشش خارجی بدن و انعطاف‌پذیری پوست و حالت درخشندگی چشم وضعیت سلامتی حیوان را تشخیص داد. اصول تغذیه سگ همانند سایر حیوانات می‌باشد. تمامی سگها نیاز به ترکیبات غذایی با نسبت‌های مناسب دارند.

#### تهیهٔ جیرهٔ غذایی مناسب

تغذیه مناسب سگ بسیار مهم است. غذای خورده شده در درجه اول صرف نگهداری وضعیت بدنی حیوان شده و مائقی جهت رشد، فعالیت، آبستنی و شیردهی مورد استفاده قرار می‌گیرد. چه شما سکتان را بوسیلهٔ غذاهای آماده تغذیه کنید یا در خانه برای آن غذا تهیه نمایید باید مطمئن شوید که آیا نیازهای غذایی حیوان تأمین می‌شود یا نه؟ غذای سگها باید حاوی پروتئین، چربی، کربوهیدرات، ویتامین، عناصر معدنی و فیبر باشد. هر یک از این اجزاء بطریقی در سلامتی حیوان نقش ایفا می‌کند. اینکه نسبت و مقدار هر جزء چه میزان باشد به شرایط سگ ارتباط دارد. آیا سگ پیر است یا جوان؟ آیا از لحاظ فعالیت‌های بدنی در شرایط خوبی است یا مجبور است که دائمًا در گوشه‌ای بخوابد؟ آیا در شرایط آب و هوایی سرد زندگی می‌کند یا گرم؟ در داخل خانه نگهداری می‌شود یا خارج از آن؟ آیا به منظور خاصی مثلًا انجام کار و شکار نگهداری می‌شود یا یک سگ آپارتمانی است؟ آیا سگ آبستن است یا نه؟ آیا سگ در دوران شیردهی است یا نه؟ در هر یک از این موارد نیازهای

تعذیه‌ای متفاوت خواهد بود.

### ارزش غذایی پروتئین

بافت‌های حیوان حاوی مقادیر نسبتاً زیادی از پروتئین می‌باشد لذا سگ جهت زنده ماندن و رشد به پروتئین مناسب نیاز دارد؛ در غیر این صورت حیوان لاغر، ضعیف با موهای ژولیده، شکننده و تیره و تار خواهد بود و اغلب دچار ریزش مو می‌باشد. توانایی سگها جهت هضم پروتئین متفاوت می‌باشد. اگرچه سگها ۹۵–۹۰٪ پروتئین گوشت تازه و خمائر غذایی را جذب می‌کنند اما تنها ۸۰–۸۰٪ پروتئین گیاهی برای آنها قابل هضم است. زیادی پروتئین گیاهی باعث دل درد یا اسهال می‌گردد لذا هرگز سعی نکنید بطور ناگهانی جیره غذایی حیوان را به غذاهای گیاهی تغییر دهید. با توجه به اینکه مقدار گوشت مصرفی در تهیه غذای سگ یکسان نیست، نمی‌توان مقدار گوشت مورد احتیاج برای مصرف سگهای دارای وزنهای مختلف را معین و مشخص کرد، ولی با توجه به جثه حیوان سگهایی که وزن آنها کمتر از ۱۰ کیلوگرم باشد، حداقل روزانه ۲۰۰ تا ۳۰۰ گرم گوشت در غذای آنها ضروری است. برای سگهایی که وزن آنها بالاتر از ۱۰ کیلوگرم باشد، مصرف ۵۰۰ گرم گوشت در تعذیه آنها ضروری است.

### ارزش غذایی چربی

چربی‌ها در جیره غذایی به شکل واحدهای ساختمانی اسیدهای چرب وجود دارند که تعدادی از آنها برای سگها ضروری می‌باشند. کمبود اسیدهای چرب باعث خارش و خشکی پوست، زبرشدن موها و تولید شوره می‌گردد. عفونت گوش، کری و اختلالات عصبی مثل اضطراب، ترس و عصبانی بودن از عوارض دیگر کمبود چربی می‌باشند. گذشته از آن که چربی‌ها جهت فرایندهای متابولیک بدن ضروری می‌باشند، بعنوان منبع انرژی نیز برای سگها مطرح هستند. چربی‌ها ۱۰۰٪ برای سگها قابل هضم هستند و موجب خوش طعم شدن غذای آنها نیز می‌گردند. از اینرو مصرف روغن زیتون که در حقیقت یک منبع بسیار خوب از ویتامین‌ها است در غذای سگ توصیه می‌شود.

### ارزش غذایی کربوهیدراتها

کربوهیدراتها شامل مواد قندی و نشاسته می‌باشند. سگها می‌توانند مقدار زیادی از

انرژی مورد نیاز خود را از کربوهیدراتهای موجود در برخی غذاها تأمین نمایند. مقادیر زیادی کربوهیدرات در گندم، جو، ذرت، سیبزمینی، برنج و هویج پخته وجود دارد. نان نیز بعنوان یکی از منابع کربوهیدرات قابل توجه می‌باشد. سگها براحتی مواد قندی مثل شکر، نشاسته، گلوكز، ساکاروز و لاکتوز را هضم می‌کنند. اما هضم قند شیر (لاکتوز) برای برخی از آنها امکان‌پذیر نیست لذا دادن مقدار زیادی شیر به این سگها موجب اسهال می‌گردد. متأسفانه به غلط شایع گردیده است که دادن شیرینی به سگ موجب کوری آن می‌گردد، لذا این امر قویاً تکذیب می‌شود اما از دادن شیرینی و قند زیاد به سگ بخصوص سگهای پیرو حیوانات دیابتی خودداری کنید.

### ارزش غذایی ویتامین‌ها و مواد معدنی

ویتامینها برای تأمین سلامتی ضروری می‌باشند لذا مقدار آنها در غذا باید دقیقاً تنظیم شود. بهتر است در سگهایی که نیاز به ویتامین بیشتری دارند از مکملهای ویتامینی استفاده شود. برخی از عناصر معدنی به مقدار زیاد و برخی به مقدار کم مورد نیاز می‌باشند. کلسیم و فسفر دارای ارتباط نزدیکی با هم هستند و از اهمیت بسیاری در جیره غذایی برخوردارند زیرا در شکل‌گیری و رشد دندانها و استخوان‌ها نقش بسزایی دارند. این عناصر باید به مقدار مناسب مورد استفاده قرار گیرند؛ زیرا به هم خوردن نسبت کلسیم و فسفر و افزایش فسفر خون می‌تواند موجب بشکلی استخوانها و بیماری ریکت‌گردد. در صورتیکه بصورت هفتگی یک قلم‌گوسفند و یا گاوه در اختیار حیوان قرار دهید نیاز آنها به مواد معدنی تأمین می‌شود.

### فیبر

صرف فیبر برای سگها بسیار مفید می‌باشد. حدود ۵٪ از کل جیره غذایی سگ باید از فیبر باشد. این‌گونه فرآورده‌های حاوی فیبر می‌توان در غلاتی نظری سبوس گندم، جو، برنج، ذرت و سیزیحات جستجو کرد. مزایای استفاده از فیبر عبارتست از:

- به علت افزایش حجم، سرعت عبور مواد غذایی را افزایش می‌دهد و در نهایت مانع ایجاد بیوست و نفخ می‌گردد.

● کمک به هضم غذا

- بعنوان افزایش دهنده حجم غذا در سگهای چاق (همانند قرص‌های ضدچاقی در انسان) باید ۱۰ تا ۱۵ درصد جیره غذایی استفاده شود.

- کنترل و تسهیل جذب گلوکز پس از هر وعده غذایی. در سگهای دیابتی باید ۱۵-۱۰ درصد جیره غذایی استفاده شود.

### مقدار غذایی که سگ نیاز دارد

ممکن است که شما تصور کنید دادن غذای بیشتر به سگ باعث تسریع در رشد آن خواهد شد در حالی که تغذیه بیش از حد باعث اختلالاتی در رشد شده و طول عمر حیوان را کاهش می‌دهد. این عقیده که هر چقدر سگ تمایل داشت باید به او غذا داد کاملاً غلط است. مقدار غذایی که بهترین نتیجه را بدست می‌دهد شامل ۸۰٪ غذایی است که حیوان تمایل به خوردن آن دارد. بیش از این موجب چاقی و اختلالات رشد می‌گردد.

### انرژی مورد نیاز سگ

میزان غذایی که یک سگ می‌خورد در ارتباط با انرژی مورد نیاز آن می‌باشد. انرژی مورد نیاز از طریق هضم پروتئین، کربوهیدرات و چربی تأمین می‌شود. سگ نیز مانند انسان اگر بیش از نیازش غذا بخورد چاق می‌شود. انرژی بوسیله واحد کیلوکالری محاسبه می‌شود. جهت راهنمایی کلی در مورد نیاز به انرژی سگهای مختلف با وزن‌های متفاوت به جدول زیر مراجعه نمایید.

وزن سگ (کیلوگرم)	نژادهای بزرگ	نژادهای متوسط	نژادهای کوچک
(کیلوکالری در روز)	۲۰ ۳۵ ۴۰	۱۵ ۲۰ ۲۵	۲ ۵ ۱۰ ۲۳۰ ۴۵۰ ۷۵۰

مقدادر فوق در موارد زیر افزایش می‌باید:

- توله‌های در حال رشد  $\times ۲-۲/۵$
- زمان آبستنی (۶-۹ هفتگی)  $\times ۱/۵$
- دوره شیردهی  $\times ۳-۴$

جدول زیر میزان پروتئین، کربوهیدرات، چربی و آب انواع غذاهای آماده را نشان می‌دهد. میزان انرژی هر یک نیز بصورت کیلو کالری آورده شده است. با مقایسه دو جدول

فوق می‌توانید نیاز روزانه سگ به هر یک از غذاها را مورد محاسبه قرار دهید.

آنالیز غذاهای آماده سگ					
نوع غذا	پروتئین	کربوهیدرات	چربی	آب	کل انرژی برحسب کیلوکالری در گرم
خشک (کامل)	۲۲	۵۱	۷	۱۵	۳/۴
نیمه مرطوب	۱۹	۳۸	۱۰	۲۶	۳
کنسرو (کامل)	۸/۲	۱۲	۴/۸	۷۲/۵	۱
کنسرو ( فقط گوشت )	۹/۳	۱/۵	۴/۷	۸۱/۹	۱/۳
بیسکویت	۱۰	۶۹/۹	۶/۱	۸/۴	۳/۵ به طور متوسط

در هر صورت سعی کنید به آنالیزی که شرکت سازنده برروی بسته چاپ می‌کند توجه فرمایید.

### انرژی چگونه تأمین می‌شود؟

در غذاهای کاملاً خشک ۵۰ درصد انرژی از کربوهیدرات تأمین می‌شود. ۵۰ درصد باقیمانده بین پروتئین و چربی تقسیم می‌شود. در غذاهای نیمه مرطوب بیشتر انرژی از پروتئین تأمین می‌شود. انرژی قابل استفاده در غذاهای کنسروی کامل بین سه جزء اصلی غذا تقسیم می‌شود اما در کنسروهای تمام گوشت چربی ۵۲ درصد، پروتئین ۴۱ درصد و کربوهیدرات تنها ۷ درصد انرژی را تأمین می‌کنند.

### زمان تغذیه

به اکثر سگهای بالغ بالای ۱۲ ماه باید تنها یک و عده غذا داد بهتر است که این وعده غذایی هنگام غروب باشد. برخی از نژادهای کوچک بدليل اینکه مقدار کمی غذا در هر وعده می‌خورند باید دوبار در روز تزدیه شوند. بهتر است زمان غذا دادن به سگ را طوری تنظیم کنید که همزمان با غذا خوردن شما باشد. در اینصورت سگ مشغول خوردن غذای خود شده و مزاحمتی را برای شما ایجاد نمی‌کند. در صورتی که سگ در داخل خانه زندگی می‌کند چون بعد از غذا خوردن نیاز به دفع دارد لذا بهتر است که نیمی از غذا را زودتر و نیمی از غذا را در غروب به او بدهید تا برای مدفع و ادرار کردن در شب مشکل نداشته باشد. ضمناً در

سگهایی که استعداد چاق شدن دارند بجای عصر هنگام صبح به حیوان غذا دهید تا فعالیت بدنی آن در هنگام روز باعث مصرف غذا و جلوگیری از چاقی گردد.

### محل غذادادن به سگ

سگها دوست دارند در یک جای ثابت غذا بخورند. این کار باعث می‌شود که زمان غذاخوردن آنها کاهش یابد. این محل بستگی به سلیقه شما دارد. اغلب سگها موقع غذا خوردن اطراف ظرف غذای خود را کشیف می‌کنند لذا باید محل را برای غذا دادن انتخاب کنید که به راحتی قابل تمیز کردن باشد. شما می‌توانید ظرف غذا و آب حیوان را داخل یک سینی پلاستیکی قرار دهید. برخی از سگها دوست دارند گوشت را از ظرف غذا خارج کرده و همانند شیری که شکار خود را می‌درد ببروی زمین قرار داده و آن را بخورند. برای این سگها بهتر است روی زمین روزنامه پهن کنید و گرنه مجبوری بد از هر وعده غذا زمین را بشویید. غذاهای خورده نشده نباید روی زمین رها شوند زیرا بعد از مدتی خشک و بدمزه می‌گردند. پس از هر وعده غذا باید غذای باقیمانده برداشته شود زیرا رها شدن آن در محیط موجب آلوگی میکروبی و در نهایت بیمار شدن سگ می‌گردد.

### تغذیه همزمان چند سگ

اگر بیش از یک سگ دارید هر کدام از آنها باید ظرف غذای مخصوص به خود داشته و هنگام تغذیه کمی از یکدیگر فاصله داشته باشند. به سگها اجازه ندهید که از ظرف غذای سگ دیگر بخورند. هر سگ باید فقط از ظرف غذای خود استفاده کند چون:

- یک سگ بدلیل خوردن از غذای بقیه سگها دچار اضافه وزن می‌گردد.
- این امر موجب نزاع بین آنها می‌شود.
- ممکن است برخی از سگها نیاز به مکمل غذایی داشته باشند که در غذای اشتراکی دادن آن به سگ مورد نظر ممکن نیست.
- در موقع بیماری متوجه کاهش اشتهای سگ بیمار نخواهید شد زیرا سایر سگها باقی‌مانده غذا را خواهند خورد.

### آب آشامیدنی

آب برای تمام موجودات حیاتی است. بسته به وزن سگها  $\frac{2}{3}$  بدنشان را آب تشکیل

می‌دهد. در سگهای چاق  $50\%$  وزن بدن و در سگهای لاغر  $75\%$  وزن بدن را آب تشکیل می‌دهد. تمامی سگها از طریق لله‌زدن، از راه دستگاه گوارش، از طریق ریه‌ها و کلیه‌ها آب را از دست می‌دهند لذا آب از دست رفته باید جبران گردد. از اینرو باید آب تمیز و تازه همیشه در دسترس حیوان باشد. جهت حفظ شرایط بدنی مناسب یک سگ باید  $40$  میلی‌لیتر آب به ازای هر کیلوگرم از وزن بدنش دریافت کند. این آب می‌تواند از راههای مختلف از جمله آب موجود در غذا تأمین شود. مسلمًا در فصل گرما که لله زدن بیشتر است نیاز سگ به نوشیدن آب بیشتر می‌شود. همچنین سگهایی که دچار اسهال یا بیماری‌های کلیوی هستند به آب بیشتری احتیاج دارند. لذا مقدار گفته شده تنها جهت راهنمایی برای سگهای سالم در نظر گرفته شده است. چندین بیماری وجود دارد که علامت مشخصه آنها نوشیدن بیش از اندازه آب می‌باشد از اینرو در صورت مشاهده آن با دامپزشک تماس بگیرید.

### غذا دادن بین و عده‌های غذایی

هرگز سگ را به غذا دادن بین و عده‌های غذایی عادت ندهید. در غیراینصورت سگ همیشه آمده‌گرفتن غذا از دست هر کسی خواهد بود و مدام شما را برای دادن تکه‌های غذا تحت فشار قرار می‌دهد. لذا به افراد فامیل خود نیز بگویید غذایی به سگ ندهنند. تکه‌هایی از غذاهای باقیمانده شما که چرب نباشند را می‌توانید در طرف غذای سگ قرار دهید تا در وعده بعدی به سگ بدھید. شما تکه‌های غذا را تنها بعنوان پاداش در موقع تربیت سگ به او بدھید. با این وجود مراقب باشید که زیادی آنها باعث چاقی سگ نشود.

بدین‌منظور از مواد خوراکی زیر استفاده کنید:

- تکه‌های کوچک گوشت
- تکه‌هایی از شکلات مخصوص سگ
- تکه‌های بیسکویت

احتیاط: هرگز از مکمل‌های ویتامینی یا معدنی برای اینکار استفاده نکنید زیرا زیادی آنها باعث مسمومیت در حیوان می‌شود.

### طرف غذا

انتخاب طرف غذا بستگی به قدرت مالی و سلیقه شما دارد. ظروف پلاستیکی ارزان

هستند اما اصولاً بوسیله سگ جویده می‌شوند که این امر شستشوی آنها را مشکل می‌کند. ظروف استیل از نظر تمیز کردن بسیار مناسب هستند اما بدیل سبک بودن هنگام تغذیه سگ سر و صدای زیادی ایجاد می‌کنند. ظروف سفالی لعابدار هم ارزان‌تر است و هم تمیز کردن آن راحت می‌باشد.

در برخی از نژادها مثل اسپانیل، باست و ستر که دارای گوش‌های بلندی هستند گاهی موقع هنگام تغذیه گوشها یشنan داخل ظرف غذا می‌افتد که این امر می‌تواند موجب آلودگی گوش گردد. برای این سگها باید از ظرفهایی که دهانه کوچکی دارند استفاده کنید. برای سگهایی که بدیل مشکل کام نرم قادر به پائین آوردن بیش از حد سر برای غذا خوردن نیستند ظرف غذایشان را کمی بالاتر از سطح زمین قرار دهید تا حیوان سر خود را بالاتر نگهداشته و غذا در مسیر درست خود وارد شود.

### ویتامین‌ها و مکمل‌های معدنی

اکثر غذاهای آماده به استثناء دوره نقاوت، آبسنتی، شیرواری و رشد نیازی به مکمل اضافی ندارند.

اما غذاهای تازه اغلب نیاز به مکمل‌های ویتامینی و معدنی دارند. این مکمل‌ها را می‌توان به دل، جگر، تخم مرغ، پسمانده غذایی، نان و سبزیجات اضافه کرد. مقادیر لازم جهت هر کیلوگرم غذای تازه عبارتست از:

- ۲ تا ۳ قاشق چایخوری پودر استخوان
- A 2000-3000 واحد بین‌المللی ویتامین
- D 200-300 واحد بین‌المللی ویتامین

### مکمل‌های اختصاصی

تعداد زیادی از این ترکیبات در بازار موجود بوده که باید بی‌خطرترین آنها را انتخاب نمود و برحسب توصیه کارخانه سازنده مورد استفاده قرار داد.

### تخم مرغ

تخم مرغ منبع خوبی از پروتئین قابل جذب می‌باشد. هرگز سفیده تخم مرغ خام را به سگ ندهید زیرا در جذب ویتامین B اختلال ایجاد می‌کند.

**شیر**

منبع خوبی از پروتئین و کلسیم می‌باشد ولی در برخی از سگهای بالغ که فاقد آنزیم لازم جهت هضم لاکتوز هستند موجب اسهال می‌گردد.

**روغن گیاهی**

تعدادی از روغن‌های گیاهی سرشار از اسید لینولئیک که یک اسید چرب ضروری است می‌باشند. در صورت کمبود این اسید چرب موهای حیوان کدر، بهم ریخته و بدشکل می‌شود.

در اکثر غذاهای آماده بیش از یک درصد از ماده فوق وجود دارد ولی کمی بیشتر هم ضرری ندارد.

**روغن کبد ماهی**

منبع خوبی از ویتامین است که باید تنها به مقدار کم مورد استفاده قرار گیرد.

**مخمر**

مخمر سرشار از ویتامین‌های گروه B و مواد معدنی می‌باشد. این ترکیب برای سگهای مسن و آنها یکی که دچار نارسایی کبدی هستند مفید می‌باشد. مقدار زیادتر آن نیز مشکلی ایجاد نمی‌کند.

**ترکیبات گیاهی**

ترکیبات مختلفی موجود می‌باشند که از آن جمله می‌توان به قرص‌های ساخته شده از جلبکهای دریایی که حاوی ید می‌باشند اشاره کرد.

**تهیه کردن غذای خانگی**

امکان تهیه جیره غذایی متعادل و مناسب در خانه میسر می‌باشد. هرگز برای سگ بالغ گوشت چرخ کرده نخرید زیرا اغلب میزان چربی آنها بالا است. تکه‌هایی از گوشت که چربی کمتری دارد مناسب‌تر می‌باشد و خودتان می‌توانید در صورت نیاز آن را چرخ کنید. بالانس بودن جیره غذایی سگ بسیار مهم است اما تنوع آن اهمیت کمتری دارد.

اگرچه وجود مقدار معینی سبزیجات در جیره غذایی سگ مفید است اما باید بخاطر داشته باشید که سگها حیواناتی گوشتخوارند و اگر شما خود عادت به گیاهخواری دارید نباید تنها غذاهای گیاهی را به سگ تحمیل کنید. از دادن قطعات استخوانی کوچک که احياناً تیز نیز می‌باشند به سگ خودداری کنید. برای تهیه غذا در خانه از ریه گوسفند و گاو استفاده نکنید زیرا این اندامها علاوه بر اینکه ارزش غذایی چندانی ندارند اغلب حاوی کیستهای انگلی بوده که می‌توانند موجب آلدگی انگلی سگ شوند. ضمناً از پای مرغ نیز در صورت امکان استفاده نکنید زیرا ارزش غذایی چندانی ندارد و زیادی آن می‌تواند منجر به یبوست گردد. در هر صورت توصیه می‌شود حتماً غذای حیوان را بصورت پخته به آن بدھید که به این ترتیب احتمال آلدگی کاهش می‌یابد و باعث سهل‌الهضم شدن آن می‌گردد. در تغذیه حیوان همچنین می‌توانید از سنجدان پاک شده مرغ، اسکلت مرغ و کله مرغ استفاده کنید اما برای جلوگیری از بوی نامطبوعی که در موقع پختن اسکلت مرغ در فصل تابستان ایجاد می‌شود می‌توانید از پیاز، سیر، ادویه و یا سبزیجاتی نظیر اسفناج یا جعفری استفاده کنید. در جدول زیر معایب غذاهای مختلف آورده شده است.

ماهه غذایی	اختلالات ناشی از استفاده بلند مدت
پای مرغ	یبوست شدید، کمبود تغذیه‌ای، اختلال رشد، اختلال در بازوری
جگر مرغ	احتمال تجمع مواد آنتی‌یوتیکی در بدن حیوان و اختلالات متابولیکی، احتمال بی‌اثر شدن برخی آنتی‌یوتیک‌ها در هنگام بیماری حیوان
کله مرغ	احتمال نفوذ تکه‌های تیز استخوان در مری، کمبودهای تغذیه‌ای، اختلال رشد
جگر سفید گوسفند و گاو	بروز بیماری‌های انگلی خطرناک برای انسان و حیوان از جمله کیست هیداتید در صورت عدم پخت

### دستور پخت غذایی ساده در منزل

این مقادیر برای یک سگ ۱۰ کیلوگرمی می‌باشد.

- |                          |                            |
|--------------------------|----------------------------|
| ۲ فنجان چایخوری برنج خام | ۱ قاشق چایخوری پودراستخوان |
| ۳ فنجان چایخوری روغن ذرت | ۱ قاشق چایخوری گوشت        |
| ۱ قاشق چایخوری نمک یددار | ۶ قاشق چایخوری جگر         |

### روش پخت

گوشت را پس از خرد کردن در کمی آب بپزید. برنج را کته نموده و با گوشت مخلوط نمایید. پس از خنک شدن، سایر اجزاء را به آن اضافه کنید و بصورت سرد یا ولرم به سگ بدهید.

- برای حفظ شرایط بدنی مناسب در سگهای کوچک و سگهای بزرگی که برای رشد و فعالیت به انرژی بیشتری نیاز دارند میزان برنج را نصف و مقدار گوشت را دو برابر کنید.
- برای سگهای چاق میزان برنج را نصف کرده، گوشت کمتری استفاده کنید و  $\frac{2}{3}$  فنجان چایخوری جوانه گندم، مالت و انواع مخمرهای حاوی ویتامین‌های گروه B استفاده شود.
- برای سگهای پیر میزان برنج را نصف کنید و  $\frac{1}{3}$  فنجان چایخوری گوشت و  $\frac{1}{3}$  فنجان چایخوری جوانه گندم به غذا اضافه کنید.

روش دیگری که می‌توان برای تغذیه سگها بکار برد، پختن غذایی شبیه به آبغوشت برای آنها است که در آن علاوه بر به کارگیری گوشت و استخوان (بنا به شرایط اقتصادی) می‌توان از سبزیجات و غدهای گیاهی نظیر شلغم، هویج و سیبزمینی نیز استفاده کرد. شایان ذکر است که سگ یک حیوان گیاهخوار نیست و چنانچه سگی را مجبور به خوردن گیاهان نمائیم منجر به عوارض گوارشی و بروز استفراغ و اسهال خواهد شد ولی شروع تغذیه با مقادیر کم و سپس افزایش تدریجی آنها باعث تطابق دستگاه گوارش و تحمل آنها می‌شود. می‌توان به این آبغوشت نان نیز افزود. مطمئن باشید که سگها با علاقه خاصی آن را خواهند خورد



## فصل دوم

مراقبت بهداشتی  
سگ



مسلمان هر سگی در دوره‌ای از زندگی خود دچار بیماری می‌گردد که ابتدا باید عامل بیماری تشخیص و سپس درمان دقیق در مورد آن انجام گیرد. تشخیص سریع بیماری کمک شایانی به درمان آن می‌کند از این‌رو در این بخش بیماری‌های مختلف براساس ارگانی از بدن که درگیر می‌باشد توضیح داده می‌شود. این مطالب تنها جهت راهنمایی شما می‌باشد و هرگز نباید سعی در درمان بیماری نمایید زیرا اتلاف وقت می‌تواند عامل تهدید کننده‌ای برای زندگی حیوان باشد. سعی کنید به محض مشاهده علائم بیماری سریعاً با دامپزشک تماس بگیرید.

### علائم عمومی بیماری:

افزایش مقدار ادرار	بیوست
تلاش برای ادرار کردن	لرزش بدن
بی قراری	تب
تنگی نفس	اشک آلویدی چشم‌ها
کاهش وزن	ریزش ترشحات از بینی
عطش زیاد	سرفه
لنگش، فلجي	کاهش اشتها و بی‌اشتهايی
درد یا نشانه‌های عصبی	استفراغ
خارش، ریزش مو	اسهال
بی حالی مفرط	کچ نگه داشتن سر

## دستگاه تنفس

هوا از طریق بینی وارد راههای هوایی شده سپس به ریه‌ها راه می‌یابد. در ریه اکسیژن هواگرفته شده و دی‌اکسیدکربن به هوای بازدمی منتقل می‌شود. اکسیژن گرفته شده از طریق خون به همه سلولهای بدن حمل و دی‌اکسیدکربن از سلولها دور می‌شود. بیماری‌های دستگاه تنفس ممکن است مجاری هوایی یا ریه‌ها را درگیر نمایند. علاوه بر بیماری‌هایی که در این بخش توضیح داده می‌شوند مشکلات دیگری از جمله ضایعات ناشی از تصادف، دعوا و سایر جراحات فیزیکی، سرطان، ترومبوز و اختلالات مادرزادی را نیز باید به آنها اضافه کرد. نشانه‌هایی که ممکن است بر بیمارهای تنفسی دلالت کنند عبارتند از:

- ترشح از بینی ● عطسه ● سرفه ● افزایش تعداد تنفس ● تنفس صدادار یا مشکل تغییر صدا ● صدای غیرطبیعی از داخل سینه ● سطحی شدن تنفس

### سرفه

سرفه یکی از علائم معمول در بیماری‌های دستگاه تنفس بوده و نشان دهنده التهاب در قسمتی از مجاری هوایی است.

نکات زیر را مورد بررسی قرار دهید:

- آیا سرفه خشک و خشن است؟
- آیا سگ به هنگام بیداری و موقع هیجان سرفه می‌کند؟
- آیا سرفه خلطدار و همراه ترشح می‌باشد؟

### دلایل احتمالی

- ابتلا به بیماری سرفه سگدانی
- وجود دود یا گردوغبار (آلودگی هوایی)
- وجود جسم خارجی در گلو
- پارس کردن مداوم (یک مشکل رفتاری است)
- بیماری‌های مزمنی چون برونشیت یا لارنژیت و ...
- بیماری‌های قلبی ● دیستمپر

## درمان

استفاده از داروهای مناسب خد سرفه در موارد خفیف بیماری مفید است. در موارد شدید نیز تا رسیدن به دامپزشک جهت تسکین حیوان مؤثر می‌باشد. به حیوان اجازه بازی کردن ندهید. از قلاده‌گردانی استفاده نکنید. می‌توانید قلاده‌های کمری را به عنوان جایگزین استفاده کنید.

## حالت اورژانس

- اگر علامت دیگری وجود ندارد یا اگر سرفه به دلیل پارس زیاد یا آلودگی هوا باشد در خانه قابل درمان است و پس از مدتی علائم بر طرف می‌شود.
- اگر علائم دیگری که دال بر حاد بودن بیماری است وجود دارد وقت را تلف نکنید. سریعاً با دامپزشک تماس بگیرید.

## اختلالات مجاری هوایی

اختلالات مجاری هوایی در صورتی که درمان نشوند ممکن است منجر به التهاب لوزه‌ها گرددند. اختلالات مجاری هوایی می‌تواند ناشی از:

- کاربرد نادرست قلاده‌های زنجیری ● انسداد ● جراحات ناشی از تصادفات یا گازگرفتگی ● تشکیل ناقص حلقه‌های غضروفی نای و پارس کردن مکرر باشد. چندین بیماری وجود دارد که باعث تغییراتی در ساختار حنجره می‌گردد. در لارنژیت و برونشیت، دیواره حنجره و مجاری هوایی (برشن) ضخیم شده و باعث تنگی مجاری هوایی می‌گردد. وقتی این حالت پیش رفت نماید مجاری هوایی باریک شده و اکسیژن که سگ در هنگام ورزش به آن نیاز دارد را تأمین نمی‌کند.

در بیماری آمفیزم نیز چون ریه‌ها درگیر شده و دیواره‌های نازک آلوئول‌ها که محل تبادل دی‌اکسیدکربن هستند تخریب می‌گرددن، فضاهای بزرگ جای فضاهای کوچک را می‌گیرند. این فضاهای بزرگ نمی‌توانند مانند فضاهای کوچک نقش تبادل گازها را به خوبی انجام دهند و حیوان توانایی تمرین و ورزش را از دست می‌دهد.

برای درمان برونشیت، لارنژیت و آمفیزم، دامپزشک از داروهایی که باعث کاهش التهاب و اتساع مجاری می‌گردد استفاده می‌کند. داروهایی که باعث قوام و چسبناکی خلط نیز می‌گرددن اغلب استفاده می‌شوند و در موارد شدید باید از آنتی‌بیوتیک استفاده شود.

## KenneL Cough

ایجاد Bordatella bronchi septica معمولاً به وسیله باکتری به نام این بیماری می‌شود. علاوه بر این، ویروس‌ها و باکترهای دیگر نیز در ایجاد این بیماری نقش دارند ولی اهمیت آنها کمتر است. این بیماری به سادگی از سگی به سگ دیگر منتقل می‌شود.

علائم کنل کاف شامل:

- سرفه‌های خشک و متناوب ● فقدان اشتها ● ترشحات از بینی و چشم ● افسردگی این بیماری نسبتاً حاد بوده و شما باید با دامپر شک تماس بگیرید. اگر این بیماری درمان نشود عوارض دیگری مثل پنومونی و برونشیت ممکن است اتفاق بیفتد. کنل کاف یک بیماری کشنده نیست و اکثر سگهای مبتلا در عرض چند روز بهبود می‌یابند ولی توله‌های جوان و سگهای کوچک به مراقبت‌های ویژه، محیط گرم و هوای نسبتاً مرطوب نیاز دارند. ممکن است برای جلوگیری از عوارض آتی، به آنتی‌بیوتیک نیز احتیاج باشد.

## پنومونی

التهاب ریه‌ها پنومونی نامیده می‌شود علائم پنومونی شامل:

- سرفه ● تنفس سطحی ● تب بالا ● نبض سریع و احتمالاً ایجاد صدای غیرطبیعی از سینه می‌باشد.

## درگیری‌های ریوی عموماً به دلایل زیر رخ می‌دهد:

- تجمع مایعات ناشی از نارسایی قلبی، مسمومیت یا گرمازدگی
- خونریزی داخل قفسه سینه به دلیل تصادف
- برونوکوپنومونی عفونی متعاقب عفونت مجاری هوایی یا استنشاق مواد تحریک کننده مثل مواد استفراغ شده
- آمفیزم پس از برونشیت
- آرژی
- دیستمپر که موجب پنومونی ویروسی می‌گردد
- مهاجرت انگل‌ها مثل کرم‌های گرد یا کرم قلب سگ مبتلا به پنومونی برای آن که بتواند بهتر تنفس نماید سر خود را به جلو می‌کشد و آرنج‌ها را باز قرار می‌دهد. چنانچه سریعاً بیمار مورد مداوا قرار گیرد بهبود نیز در اکثر مواقع

رخ خواهد داد.

## آلرژی

عطسه و سرفه ممکن است ناشی از آلرژی باشد. گردوغبار، غذاها و آلرژنهای استنشاقی می‌توانند منشأ بیماری باشند؛ اما بهترین نشانه در آلرژی، خارش بدن است.

### اختلالات وابسته به نژاد:

york shire terrier مستعد نقص حلقه غضروف نای می‌باشد.

west Highland white terrier مستعد آمفیزم متعاقب برونشیت هستند.

## دستگاه گوارش

دستگاه گوارش به دو بخش فوقانی و تحتانی تقسیم می‌شود. دهان، مری، معده، کبد، طحال و پانکراس بخش فوقانی و روده‌های بزرگ و کوچک، رکتوم و مقدع بخش تحتانی دستگاه گوارش را تشکیل می‌دهند. هر قسمت از دستگاه گوارش بیماری‌های خاص خود را دارد اما علائم کلی بیماری دستگاه گوارش شامل موارد زیر می‌باشد:

تحریک، سوزش و خارش مخرج	استفراغ بلا فاصله بعد از بلع غذا
ریزش آب از دهان	استفراغ مدتی بعد از بلع غذا
عطش زیاد و ادرار بیش از حد	اسهال
کاهش وزن علی‌رغم اشتهاخ خوب	وجود خون یا موکوس در مدفوع
زردی	یبوست
اسهال خونی	تلاش برای دفع مدفوع
دلپیچه و زورپیچ	اتساع و دردناکی شکم
تغییر رنگ مدفوع (سفیدی - تیرگی و ...)	بی‌قراری
	نفخ و گازدار بودن روده‌ها

## اختلالات قسمتهای فوکانی دستگاه گوارش

### استفراغ

یکی از علائم اصلی اختلالات دستگاه گوارش استفراغ می‌باشد. استفراغ به خودی خود یک بیماری واقعی نیست بلکه صرفاً حاکی از وجود بیماری‌های دیگر است. چنانچه استفراغ تنها یک یا دوبار رخ دهد و سگ نیز شاداب به نظر رسد جای هیچ‌گونه نگرانی نیست اما زمانی که استفراغ به صورت مکرر و با قدرت و حاوی مواد غیرعادی نظیر خون، توده‌هایی شبیه به مدفعه، کرم یا اجسام خارجی بوده و یا استفراغ با نشانه‌های دیگری از جمله اسهال، بی‌حالی، کاهش وزن و تب همراه باشد (۱ درجه سانتی‌گراد بالاتر از حد نرمال یعنی  $39^{\circ}/5^{\circ}$ ، معاینه بیمار به وسیله دامپزشک ضرورت دارد. در اغلب موارد، استفراغ ناشی از خوردن مواد محرك و غیرمعدنی نظیر آشغال، کاغذ و سایر مواد غیرقابل هضم می‌باشد. در این موارد نخست سگ آنچه که خورده است را استفراغ می‌کند و در نوبتهاي بعد مایع سفیدرنگی شبیه به سفیده تخم مرغ یا مایع زردرنگی را استفراغ خواهد کرد. در این موارد غذای حیوان را ۲۴ ساعت قطع کنید (توله‌ها ۱۲ ساعت) و به جای آب قطعه‌های یخ در اختیار آن قرار دهید تا حجم آب زیادی وارد معده حیوان نشود. در صورت استفاده از آب برای سگهای کوچک فقط  $100 - 50$  میلی‌لیتر و برای سگهای بزرگ فقط ۲۰۰ میلی‌لیتر آب قرار دهید. اگر سگ کل آب را در یک مرتبه خورد همین مقدار آب را  $30$  دقیقه بعد در اختیار حیوان قرار دهید. چنانچه استفراغ برطرف شود می‌توانید حیوان را با غذاهای پخته سهل‌الهضم مثل تخم مرغ آب‌پز، برنج، غذاهای بچه، گوشت آب‌پز، گوشت مرغ یا ماهی آب‌پز تغذیه نمایید. در این موارد گوشت را بپزید و همراه برنج به صورت ولرم یا سرد به حیوان بدهید. در روز اول می‌بایست که مقدار این غذاها کم باشد اما به دفعات در اختیار بیمار قرار گیرد. مثلاً به جای یک بار با حجم زیاد سه بار با حجم کم به حیوان غذا بدهید. چنانچه استفراغ قطع شد می‌توانید چند روز بعد غذای قبلی و اصلی را در اختیار حیوان قرار دهید؛ اما حجم آن کم باشد به طوری که در چهار روز اول  $\frac{2}{3}$  از غذای عادی به حیوان داده شود. چنانچه استفراغ بر طرف نگردید یا بدتر شد باید با دامپزشک تماس بگیرید زیرا ورود مواد استفراغ شده به داخل ریه‌ها باعث آسیب به ریه می‌شود. استفراغ می‌تواند ناشی از بیماری‌های عفونی یا تحریک مرکز استفراغ به وسیله سموم مترشحه از باکتریها باشد. استفراغ شدید تعادل الکترولیتهای بدن حیوان را بر هم زده و این امر به سادگی می‌تواند

باعث مرگ حیوان شود.

وجود جسم خارجی موجب انسداد در قسمتی از دستگاه گوارش می‌شود، سرطان، پانکراتیت، نارسایی کبدی، نارسایی کلیوی، نارسایی غدد فوق کلیوی، پیومتر و بیماری‌های سایر اعضا می‌تواند موجب استفراغ گردد.

### اختلالات معده

اختلالات معده ممکن است حاد (به صورت ناگهانی) یا مزمن (طولانی مدت) باشد. حیوانی که عوارض معده دارد عموماً در محوطه بطئی احساس درد کرده و مبتلا به کولیک است.

علایم کولیک (دل درد) شامل:

- ناله کردن (زوze کشیدن)
- قوز کردن حیوان
- حساس شدن شکم در موقع لمس کردن می‌باشد.

### اختلالات حاد

علائم شامل:

- استفراغ بلا فاصله پس از صرف غذا (اغلب مواد هضم نشده)
- بی‌حالی همراه با فقدان اشتها و کولیک
- تشنجی، اما گاهی آب راهم بالا می‌آورد.

### اختلالات مزمن

مهتمرين نشانه، استفراغ متناوب در فواصل مختلف پس از خوردن غذا می‌باشد. اگر شما مشکوک به اختلالات معده هستید هر چه سریعتر با دامپزشک تماس بگیرید. درمان مستلزم تشخیص دقیق می‌باشد. قبل از رسیدن به دامپزشک برای تخفیف استفراغ می‌توانید از داروهای ضد استفراغ استفاده کنید.

### گاستریت

گاستریت حاد یکی از متداولترین مشکلات در سگها می‌باشد. مهمترین علامت گاستریت استفراغ می‌باشد. از آنجایی که سگها تمایل خاصی به غذاهای بودار، استخوان و سوم دارند گاستریت و استفراغ متعاقب آن حیوان را از عواقب سوء خوردن این مواد حفظ

می‌کند؛ اما اگر استفراغ حیوان مداوا نشود ممکن است حیوان به اسهال نیز دچار گردد. دلایل احتمالی گاستریت شامل:

● خوردن آشغال و مواد بی‌کیفیت

● کرم‌های آسکاریس (مثل کرم‌های گرد) که در روده زندگی می‌کنند ممکن است در مهاجرت احشایی خود وارد معده شوند و موجب استفراغ حیوان گرددند. اگر سگ شما کرم استفراغ کرد باید مورد درمان خود انجام داد.

● غذا خوردن بیش از حد در توله سگها ممکن است باعث رفلکس استفراغ شود.

● بیماری عفونی نیز موجب گاستریت به همراه آنتریت و سایر علائم می‌گردد. این بیماری‌ها شامل دیستمپر، هپاتیت، پاراواویروس و لپتوسپیروز می‌باشند که بعداً توضیح داده خواهند شد.

### اتساع یا پیچ خوردن معده

در اتساع معده، معده با گاز پر می‌شود. این حالت ممکن است در تمامی نژادها رخ دهد و نیاز به مراقبت سریع دامپزشک دارد.

پیچ خوردن معده بیشتر در نژادهایی که قفسهٔ سینه عمیق (بزرگی) دارند اتفاق می‌افتد. وقتی معده پیچ می‌خورد گاز در داخل آن محبوس شده و موجب اتساع معده می‌گردد. علت این اختلالات کاملاً مشخص نیست اما احتمال دارد که باکتری‌های موجود در دستگاه گوارش موجب تخمیر مواد غذایی و ایجاد گاز گرددند که اتساع معده را بدنبال خواهد داشت. برخی از سگهای حربی و پرخور به علت سریع غذا خوردن، هوا را نیز می‌بالند که این مسئله به همراه ورزش و تمرین بعد از غذا می‌تواند احتمال پیچ خوردن معده را افزایش دهد. بهر حال اتساع باعث درد و بی‌قراری حیوان می‌گردد. چنانچه متعاقب اتساع، پیچ خوردن هم رخ دهد و حیوان به سرعت مورد درمان قرار نگیرد ممکن است به سرعت تلف شود. دامپزشک با وارد کردن لولهٔ معده باعث تخلیه گاز معده می‌گردد اما اغلب پیچ خوردن های معده نیاز به عمل جراحی دارند. برای جلوگیری از این مشکل به سگهایی که دارای قفسهٔ سینه عمیق هستند مانند نژادهای بزرگی چون گریت‌دین، جرمن شپرورد و ... در ظرف‌های با ارتفاع بلند غذا بدهید و تا یک ساعت پس از غذا خوردن آنها را به ورزش و تمرین نبرید.

### مری

متداولترین اختلالات مری مربوط به تشکیل ناقص مری یا ساختارهای وابسته به آن در قفسهٔ سینه می‌باشد.

### حلقه عروقی

این عارضه اختلال مادرزادی است که بدلیل تشکیل حلقةٌ عروقی در اطراف مری روی می‌دهد و مانع از بلع راحت اجسام جامد می‌گردد. اکثر اختلالات مادرزادی علائم مشابهی مثل:

- استفراغ به محض خوردن غذا ● افزایش ترشح بزاق بدلیل ناتوانی در بلع ● سرفه
- ترشحات بینی بدلیل ورود غذا به بینی را ایجاد می‌کنند.

### انسداد مری

یک تکه استخوان می‌تواند در قفسهٔ سینه در محل عبور مری از قاعدهٔ قلب یا محل خروج مری از قفسهٔ سینه بداخل محوطهٔ بطی باعث انسداد مری شود. چنین انسدادهایی نیاز به جراحی دقیق برای خارج کردن اجسام خارجی از راه قفسهٔ سینه دارند.

### اختلالات پیلور

دربیچهٔ پیلور محل اتصال معده به دوازدهه می‌باشد. گاهی اجسام خارجی در این محل نیز موجب انسداد می‌گردند. عارضهٔ دیگر تنگی دربیچه است که مانع خروج کامل مواد جامد از معده به دوازدهه می‌گردد. این عارضهٔ اغلب در توله سگهایی که به تازگی از شیر گرفته شده‌اند و به طور ناگهانی با مواد جامد تغذیه می‌شوند، دیده می‌شود اما به عنوان یک بیماری مزمن در سگهای بالغ نیز روی می‌دهد. تنها علامت اصلی این بیماری استفراغ مواد جامد می‌باشد. غذاهای شیری و مایعات بطور طبیعی از این دربیچه عبور می‌کنند. تنها درمان این مشکل جراحی می‌باشد.

### اختلالات وابسته به نژاد

و spaniels مستعد اختلالات ماهیچه‌های حلق در محل اتصال به مری می‌باشند.

west Highland white terriers و scottish  
تندگی می‌باشد.

Boxer - مستعد پیچ خوردگی معده بوده و سگهای جوان خصوصاً مستعد تندگی پیلور  
می‌باشند.

weimaraner ، Irishsetter ، German shepherd  
می‌باشد.

### اختلالات دهان و دندان

متداولترین مشکلاتی که مربوط به دهان سگها می‌باشد مربوط به تعویض نشدن  
دندانهای شیری و عدم تشکیل صحیح دندانهای دائمی و یا تشکیل پلاکهای دندانی در  
سگهای مسن و یا سگهای جوانی که از جیره غذایی نرم استفاده می‌کنند می‌باشد.  
خوشبختانه سگها خیلی مستعد به پوسیدگی دندان نیستند. آسیب‌های دندانی عمدتاً مربوط  
به شکستگی دندانها بدلیل جویدن استخوان یا اجسام سخت می‌باشد. سایر مشکلات حفره  
دهان مربوط به اختلالات غدد بزاقی موجود در دهان سگ می‌باشد.

مشکلات رابط حفره دهانی در سگها عبارتند از:

- عدم تعویض دندانهای شیری با دائمی ● دندانهای شکسته یا شل ● پلاک دندانی  
بیش از حد ● بوی بد دهان ● درد در هنگام غذاخوردن ● بزاق بیش از حد ● ژنتیویت  
(تورم لتهها)

تمامی این موارد نیاز به معاینه دامپزشک دارد. دندانهای شیری که نمی‌افتد باید توسط  
دامپزشک خارج گردد (باقي ماندن دندانهای شیری در توله‌ها بخصوص نزادهای عروسکی  
متداول می‌باشد). دندانهای شکسته باید از لثه خارج شوند. پلاک دندانی باید توسط  
دامپزشک برداشته شود در غیر این صورت منجر به ژنتیویت شده و در نتیجه باعث افتادن  
دندان می‌گردد. چنانچه دندانهای لق شده کشیده نشوند باعث عفونی شدن لثه و در نتیجه  
ژنتیویت حاد خواهند شد.

### دندانپزشکی سگها

متداولترین امور مربوط به دندان سگها کشیدن دندانهای لق یا تمیزکردن پلاک دندانها  
می‌باشد. حتی در موقع ضروری پرکردن دندان در سگها نیز صورت می‌گیرد.

### ژنژیویت

این بیماری در واقع التهاب بافت لثه است که عموماً متعاقب تجمع پلاک دندانی ایجاد می‌شود و موجب تحلیل لثه و تهاجم باکتریها می‌گردد.

### آبسه گونه

علاوه این عارضه در صورت دیده می‌شود. وجود آبسه در ریشه دندانهای کارنازیال (PM4+M1) موجب درد و تورم در جلو و زیر چشم می‌گردد. در این موارد بدون اتفاف وقت با دامپزشک تماس بگیرید. درمان در این موقع شامل کشیدن دندان و استفاده از آنتی‌بیوتیک برای درمان تورم می‌باشد.

### انسداد مجاری بزاقی

اگر مجاری بزاقی موجود در زیر زبان دچار انسداد شوند یک تورم بزرگ و نرم در زیر زبان تشکیل می‌شود که باید توسط دامپزشک درمان شود. عامل انسداد عمدتاً تروماو ضربه می‌باشد. برای درمان قطعی از روش‌های جراحی و برداشت غدد بزاقی استفاده می‌شود.

### پیشگیری از پوسیدگی دندان

غذاهای نرمی که در تعذیبه سگ بکار می‌روند بدلیل اینکه نیاز به جویدن کمتری دارند باعث تشکیل پلاک دندانی می‌گردد لذا می‌باید از استخوانهای بزرگ، بیسکویت‌های سخت و عروسکهای مناسب استفاده نمایید تا جویدن آنها باعث تمیزشدن دندانهای سگ گردد. در طب انسانی با مسوک زدن از تشکیل جرم دندانی جلوگیری بعمل می‌آید. اگر سگها را از سنین پائین به مسوک زدن دندان عادت دهید تا حد زیادی به کنترل و پیشگیری اختلالات دندانی کمک کرده‌اید. فقط به این نکته توجه داشته باشید که از بکار بردن خمیر دندانهایی که برای سگ ناخوشایند است اجتناب ورزید. در صورتی که پلاک دندانی قوام یافته باشد باید توسط دامپزشک برداشته شود. (قبلاً در بخش نگهداری در مورد تمیز کردن دندان‌ها توضیح داده شده است).

### اختلالات کبد و طحال

کبد بزرگترین غده داخلی می‌باشد که نقش حیاتی در زندگی حیوان بازی می‌کند. کبد

حیوان چندین نقش حیاتی ایفا می‌کند که مربوط به ترشح صفرا، تهیه ذخایر انرژی و حذف سموم می‌باشد. رهایی بدن از مواد سمی مهمترین نقش کبد می‌باشد. در انجام این امر اغلب کبد خود تا حدودی توسط این مواد سمی آسیب می‌بیند. طحال در نزدیکی معده قرار دارد و نقش اصلی آن ذخیره و بازیافت گلبول‌های قرمز خون می‌باشد.

متداول‌ترین واژه برای بیماری کبد هپاتیت می‌باشد. هپاتیت می‌تواند حاد (ناگهانی و جدی) یا مزمن (طولانی و خفیف) باشد. بیماری‌های مختلف از جمله لپتوسیپروز و هپاتیت ویروسی گوشتخواران می‌تواند به کبد آسیب برساند. بیماری سایر قسمت‌های بدن مثل تومورهای موجود در محوطه بطی، بیماری قلب و مشکلات هورمونی بروی کبد اثر می‌گذارد.

علائم بیماری کبد اغلب مبهم و متغیر است. این امر بدلیل ظرفیت بالای بازسازی کبد می‌باشد؛ به این دلیل تا زمانی که ۸۰ درصد کبد از بین نرفته علائم بیماری بروز نمی‌کند.

### بیماری حاد کبد

شانه‌های احتمالی بیماری عبارتند از:

- درد موجود در محوطه بطی که اغلب سبب کسالت حیوان می‌گردد.
  - بی‌اشتهاایی ● استفراغ ● درجه حرارت بالا (تقریباً همیشه وجود دارد)
  - زردی مخاطات ● خونریزی در لثه‌ها ● بی‌رنگی مدفع و تیرگی ادرار
- اگر سگ شما ترکیبی از این علائم را نشان می‌دهد وقت را تلف نکنید، حتی در هنگام شب نیز سریعاً با دامپزشک تماس بگیرید. شناس بهبود بیماری حاد کبد پائین است و تأخیر حتی این شناس اندک را نیز کاهش می‌دهد. برای تشخیص بیماری لازم است دامپزشک از حیوان نمونه خون گرفته و در صورت امکان عکس‌برداری از محوطه بطی به عمل آورد.

### درمانهای معمول

- استفاده از آنتی‌بیوتیک جهت از بین بردن عفونت‌های باکتریایی ● استروئیدها جهت ترمیم بافت‌ها ● ویتامین‌ها ● تزریق سرم داخل وریدی ● تعدیل جیره غذایی

### بیماری مزمن کبد

تشخیص این بیماری مشکل است. این عارضه ممکن است متعاقب بیماری حاد کبد

روی دهد و می‌تواند موجب ضایعات مغزی شود. علائم احتمالی شامل: ● کاهش وزن همراه یا بدون کاهش اشتها ● بی‌حالی ● استفراغ ● اسهال ● تشنگی مفرط ● تورم شکم ● بی‌رنگی مدفوع ● گیجی مشخص ● غش و تشنج ● فشردن سر به زمین یا دیوار برای درمان بهتر است به توصیه‌های دامپزشک عمل کنید. جیرهٔ غذایی حیوان باید کاملاً تحت کنترل باشد. اگر حیوان دچار ضایعات عصبی نشده باشد باید از جیرهٔ حاوی کربوهیدرات‌بالا و چربی پائین و پروتئین با کیفیت و با قابلیت هضم بالا مثل تخم مرغ، پنیر و گوشت استفاده کرد. اما اگر مغز آسیب دیده باشد باید از جیره‌ای با درصد پروتئین پائین استفاده شود. سگ همچنین به استروئیدها (مثل کورتیزون) و مکمل‌های ویتامینی B - کمپلکس و ویتامین K نیاز دارد.

### هیاتیت عفونی سگها

بیماری بسیار واگیرداری است که بواسیلهٔ عامل ویروس ایجاد می‌شود. سگهای جوان زیر یک‌سالگی قربانیان اصلی این بیماری هستند. اما می‌تواند سگها را در هر سنی مبتلا نماید. این بیماری قابل سراحت به انسان نیست. بیماری را در سگها می‌توان با برنامه واکسیناسیون سالیانه بخوبی کنترل نمود. برای پیشگیری از این بیماری واکسن مخصوص واکسیناسیون سالیانه بخوبی کنترل نمود. برای حفظ اینمی سگ واکسیناسیون سالیانه ضروری می‌باشد. هفت‌نهم مجدداً تکرار می‌شود. برای حفظ اینمی سگ واکسیناسیون سالیانه ضروری می‌باشد. دورهٔ کمون بیماری ۵-۷ روز می‌باشد. در آغاز علائم بیماری مبهم و نامعلوم است. سگهایی که موارد خفیف بیماری را نشان می‌دهند غذایشان را دست نخورده باقی می‌گذارند و برای چند روز درجه حرارت آنها نیز بالا است. مختصر تر شرح از بینی و تورم لوزه‌ها جزء علائمی است که در حالت آرام بیماری دیده می‌شود.

در موارد شدید بیماری نیز علائم بی‌اشتهاای مشاهده می‌شود اما در برخی موارد سگها بدون هیچ علامتی می‌میرند. علائم معمول عبارتند از: ● استفراغ که در مراحل انتهایی آن خون هم دیده می‌شود. ● اسهال که ممکن است حاوی خون باشد. ● بی‌قراری و درد محوطه بطنی ● تحريك پذیری ● عدم تعادل (هماهنگی) در اندام‌های خلفی ● تشنج ● زردی (در برخی موارد) ● بی‌رنگی لته‌ها همراه با خونریزی موقتی. مشکل دیگر شامل ضایعات کلیوی می‌باشد (کلیه، آخرین قسمتی از بدن است که از ویروس پاک می‌شود). سگهای بهبود یافته تا ماهها ویروس زنده را از طریق ادرار دفع

می‌کنند که این امر خطر جدی برای سگهای واکسینه نشده می‌باشد. حدود ۲۰٪ از سگها پس از عفونت علامت آبی شدن چشم را نشان می‌دهند. سگهای مبتلا به هپاتیت باید زیر نظر دامپزشک مورد درمان قرار گیرند.

### پیشگیری از هپاتیت عفونی سگ

تنها راه پیشگیری از این بیماری واکسیناسیون سگها می‌باشد. دو نوع واکسن زنده و کشته وجود دارد. واکسن زنده از وبروس‌هایی که توانایی بیماری زایی ندارند ساخته شده و اینمی‌آن برای کل دوره حیات حیوان کافی است؛ اما واکسن‌های کشته که اینمیتی کمتری می‌دهند بدليل عدم بروز اثرات جانبی (مثل ضایعات کلیوی و ضایعات چشمی مانند آبی رنگ شدن قرنیه) بیشتر متداول می‌باشند.

### لپتوسپیروز

این بیماری توسط نوعی باکتری به نام لپتوسپیرا ایجاد می‌شود که دو سروتیپ آن در سگ بیماری‌زایی بیشتری دارد و اولین ارگانی که مورد هدف باکتری قرار می‌گیرد کبد می‌باشد. همچنین این باکتری عامل بیماری Weils در انسان می‌باشد (اگرچه تصور نمی‌شود سگهای خانگی که در محیط محدود و بسته زندگی می‌کنند عامل جدی عفونت باشند) اما عامل بیماری ممکن است از راه دهان و یا از طریق خراش پوست به انسان منتقل گردد. بنابراین توصیه می‌گردد همیشه بچه‌هایی که با سگ در منازل سر و کار دارند، بعد از اینکه از حیوان جدا شدند، دستهای خود را با صابون شستشو نمایند و حتی الامکان از بوسیدن سگ صرف نظر نمایند. دومین ارگان هدف کلیه می‌باشد. هر دو نوع لپتوسپیروز می‌تواند بوسیله ادرار آلوده پخش شود و دوره کمون بیماری حدود یک هفته می‌باشد. به علت اهمیت بیماری از نظر بهداشت عمومی و حفظ سلامتی خود حیوان، تمامی توله‌ها باید نسبت به این بیماری واکسینه شوند. آسیب حاد کبد اغلب به مرگ منجر می‌گردد که می‌تواند سریع یا طی چند روز باشد. علائم بیماری شامل: ● بی حالی ناگهانی ● درجه حرارت بالا ● استفراغ همراه با تشنجی ● اسهال خونی ● زردی مخاطرات و خونریزی‌های منطقه‌ای.

برای درمان بیماری سریعاً با دامپزشک تماس بگیرید. عامل مولد بیماری به خوبی به آنتی‌بیوتیک‌ها پاسخ می‌دهد لذا اگر درمان به طور کامل انجام شود شанс بهبودی وجود

دارد. در صورت تأیید بیماری، در هنگام تماس با حیوان مبتلا نکات بهداشتی را رعایت کنید و حتماً از دستکش پلاستیکی استفاده نمایید.

## تومور طحال

اگرچه تومورهای طحال متداول هستند اما اکثر آنها خوش خیم بوده و مشکل خاصی ایجاد نمی‌کنند. اگر تومورها بطور خودبخود دچار خونریزی شوند، سگ طی نیم تا یک ساعت از خونریزی داخلی خواهد مرد. اما خونریزی کم، جز ضعف جزئی مشکل خاصی پیش نمی‌آورد. علائم تومورهای طحال عبارتند از: ● تورم شکم ● ضعف ناگهانی ● بی‌رنگی لثه‌ها

خوبی‌خستانه اگر مشکل زود تشخیص داده شود می‌توان طحال را خارج کرد و سایر ارگان‌ها وظیفه آن را انجام خواهند داد.

## اختلالات وابسته به نژاد

German Shepherd – مستعد تومور طحال می‌باشد.

Irish Setter – مستعد هپاتیت می‌باشد.

## اختلالات پانکراس

پانکراس دو عمل حیاتی در بدن انجام می‌دهد. یکی تولید انسولین است که به بدن امکان سوخت و ساز گلوكز را می‌دهد که این امر به عهده بخش درون ریز می‌باشد. هم‌چنین آنزیم‌های گوارشی هم از بخش بروون ریز پانکراس ترشح می‌شوند تا به هضم و جذب مواد غذایی کمک شود. این اعمال می‌تواند بوسیله بیماری‌های پانکراس تحت تأثیر قرار گیرد.

## نقص در ترشحات خارجی پانکراس

این بیماری یک مشکل مادرزادی است که در اثر فقدان قسمت مترسحه آنزیم‌های خارجی ایجاد می‌شود. سگ‌هایی که دچار چنین مشکلی هستند قادر به هضم مناسب غذا نیستند. آنها ممکن است اقدام به خوردن مدفوع خود بکنند زیرا مدفوع آنها حاوی مقادیر زیادی ماده غذایی جذب نشده می‌باشد. علائم بیماری شامل: ● نارسایی در وزن‌گیری علی‌رغم وجود اشتها ● حجم بودن مدفوع (چون غذای هضم نشده آب را در خود نگه

می دارد) ● رنگ پریدگی مدفع (بدلیل چربیهای هضم نشده) ● خشکی و پوسته پوسته شدن پوشش خارجی بدلیل کمبود اسیدهای چرب. درمان این بیماری توسط دامپزشک انجام می شود. دامپزشک در ابتدا میزان آنزیمهای موجود در مدفع را اندازه گیری کرده و سپس با تجویز قرص یا پودرهایی که حاوی آنزیم (بخصوص تریپسین) هستند به درمان بیماری اقدام می کند. اما مشکل اینجا است که این نوع درمان اغلب بسیار گران است و سگها غالباً به روش های بدون درد خلاص می شوند. عموماً مکمل های روغنی خاصی که دارای قابلیت هضم بالایی هستند استفاده می شوند. اینها اغلب شامل روغن نارگیل می باشند. بعلاوه مکمل های ویتامینی نیز مورد نیاز می باشند.

### دیابت ملیتوس

این بیماری بیشتر در سگهای ماده متداول می باشد و علت آن ناتوانی پانکراس در تولید انسولین می باشد.

انسولین روی سلولهای بدن اثر کرده و جهت کسب انرژی از گلوکز خون به آنها کمک می کند. ارگانهای مختلف بدن یک سگ دیابتیک مگر در مواردی که سطح گلوکز خون خیلی بالا باشد قادر به استفاده از آن نیستند. وقتی چنین حالتی اتفاق می افتد (خصوصاً پس از صرف غذا)، گلوکز از طریق کلیه ها دفع شده و آب زیادی را همراه خود خارج می کند.

علائم متداول عبارتند از:

#### ● تشنجی مفرط ● گرسنگی ● خستگی ● کاهش وزن

تمامی حیواناتی که مشکوک به بیماری هستند باید جهت آزمایش خون و ادرار نزد دامپزشک برد شوند. در موارد خفیف، درمان ممکن است با کنترل جیره غذایی از طریق کربوهیدرات و چربی انجام شود. وجود فیر بالا در جیره غذایی سگ دیابتیک جهت کمک به جذب یکنواخت (مداوم) گلوکز لازم می باشد.

داروهای خوراکی نیز ممکن است تولید انسولین بوسیله پانکراس را تحریک کنند؛ اما اکثر سگهای دیابتی نیاز به تزریق منظم انسولین دارند؛ که باید طبق دستور دامپزشک تجویز شود.

## شوك هيپوگلسيمي

تزريرق انسولين به سگ ديابتي گرسنه باعث شوك و تشنجه می‌شود. تمرين و ورزش زياد در حالت گرستنگي نيز باعث چنين حالتی می‌گردد. در موارد اورژانس از عسل يا شربت گلوكز استفاده نمایيد. اگر ديابت درمان نشود، تركيبات شيميايی سمي (كتون‌ها) در خون تجمع يافته و احتمالاً موجب مرگ می‌گردد.

## اختلالات وابسته به نژاد

German Shepherd – مستعد نارسايی قسمت بروون ريز پانکراس می‌باشد.  
– king charles spaniel ، Scottish Terrier ، Poodles ، Dachshund  
مستعد ديابت می‌باشند.

## اختلالات قسمتهاي تحتاني دستگاه گوارش

قسمتهاي تحتاني دستگاه گوارش سگ شامل دوازده، روده کوچک، روده بزرگ، رکتون و مقعد می‌باشد. وقتی غذا از اين قسمتها عبور می‌کند عمل هضم ادامه يافته و قسمت اعظم آب آنها دوباره جذب می‌شود. علائم اصلی بيماريهاي اين بخشها شامل:  
● استفراغ ● اسهال ● زور زدن می‌باشد.

بعضی از سگها از نظر عملکرد باکتریهاي دستگاه گوارش خود دچار مشکل می‌باشند. اين امر گاهی بدليل استفاده از آنتیبيوتیکها می‌باشد اما در برخی موارد دليل خاصی برای آن وجود ندارد. انگل‌ها در روده کوچک می‌توانند باعث مشکلاتی مثل تشنجه شوند.

## اختلالات حاد روده کوچک

دو مشکل حاد دستگاه گوارش که بيشتر اتفاق می‌افتد شامل انسداد جسم خارجي و درهم رفتن روده‌ها می‌باشد. هر دوی اين موارد حالت اورژانس دارند و سريعاً باید تحت عمل جراحی قرار گيرند. اگر هر يك از اينها روی داد وقت را تلف نکنيد و سريعاً با دامپزشك تماس يگيريد.

## وجود جسم خارجي در روده کوچک

اگر يك جسم خارجي از معده عبور کند (وجود جسم خارجي برای مدت طولاني در معده

باعث گاستریت و ایجاد استفراغ می‌گردد) ممکن است در عبور از روده باریک دچار مشکل شود و در آن گیر بیفتند. علاوه این عارضه عبارتند از: • استفراغ شدید • بی‌حالی • کولیک • بیوست مشخص

### درهم رفتگی روده‌ها

این حالت نیز در سگهای جوان عالائمی مثل وجود جسم خارجی را ایجاد می‌کند. در این بیماری قسمتی از روده کوچک وارد قسمتی دیگر شده و باعث انسداد می‌گردد. قسمت گیر افتاده روده اغلب گردش خون خود را از دست داده و می‌میرد. لذا باید بصورت اورژانس تحت عمل جراحی قرار گیرد.

### اختلالات مزمن روده کوچک

تشخیص و درمان برخی از اختلالات مزمن که در این بخش قرار می‌گیرند مشکل است. گاهی اوقات یک انسداد جزئی ممکن است بواسیلهٔ نخ یا پارچه یا تکه‌های ریز استخوان بلعیده شده ایجاد گردد. اگر این اشیاء ایجاد انسداد کنند متعاقب آن ممکن است باعث درهم فرو رفتن روده، زخم و حتی پریتونیت (التهاب پردهٔ صفاق) شوند. علاوه این بیماری شامل: • استفراغ و یا اسهال • اسهال مداوم • کاهش وزن و تغییر اشتها • وضعیت بد پوشش خارجی • کولیک هر عاملی که باعث انسداد روده شود برای درمان نیاز به جراحی دارد.

### اختلالات روده بزرگ

روده بزرگ نیز بیماری‌های مشابه روده کوچک دارد. از آن جمله می‌توان ابتلا به انواع تومورها، جسم خارجی، انگل‌ها و التهاب ناشی از عوامل ناشناخته را نام برد. علاوه‌آن شامل: • زور زدن • دفع مکرر مقادیر کمی مدفوع اسهالی که اغلب حاوی موکوس و یا خون می‌باشد. یک گروه از اختلالات روده بزرگ ناشی از درگیری ارگان‌های مجاور می‌باشد که عمل دفع را با مشکل رو به رو می‌کند. به عنوان مثال التهاب کیسه مقعدی، بیماری پروسات، شکستگی لگن یا آرتربیت را می‌توان نام برد. به علت دردناک بودن عمل دفع، حیوان اغلب به بیوست‌های شدید مبتلا می‌شود. گاهی موقع روده بزرگ ضعیف و بالنی شکل شده که این امر موجب افزایش تجمع

مدفوع در روده بزرگ می‌گردد. این بیماری که مگاکولون نامیده می‌شود می‌تواند مادرزادی، ناشی از کولیت مزمن یا پیشرفت فتق پرینه باشد که در این حالت قسمتی از کولون در لگن وارد شده، و سرانجام باعث ایجاد برآمدگیهایی در یک یا دو طرف مقدع می‌گردد. درمان کولیت‌هایی که عامل آنها ناشناخته است اغلب طولانی و از طریق کاربرد داروها است. برای موارد عفونی درمان‌های خاصی مورد نیاز می‌باشد.

### اسهال

اسهال‌های خفیف که با نشانه‌های دیگری همراه نباشند معمولاً در خانه قابل مداوا هستند. با اینحال چنانچه مدت اسهال بیش از ۲۴ ساعت به طول انجامید و یا واجد خون بود یا با استفراغ، تب و دل درد همراه بود باید سریعاً با دامپزشک تماس بگیرید. خوردن مواد آلوده و غیرقابل هضم مثل آسغال و زباله یکی از علل متدابول استفراغ و اسهال به حساب می‌آید. به علاوه تغییر ناگهانی جیره غذایی می‌تواند باعث اسهال در سگها گردد. از جمله سایر علل می‌توان به آلرژی‌های غذایی، انگل‌های روده‌ای، ویروس‌ها، باکتری‌ها و سایر عوامل اشاره کرد. معمولاً بسیاری از عواملی که منجر به استفراغ در سگها می‌شوند باعث اسهال نیز می‌گرددند.

برای درمان اسهال‌های ساده‌تر غذایی در خانه در وهله اول غذای حیوان را به مدت ۲۴ ساعت قطع کنید و تنها آب و ترجیحاً قطعات یخ در اختیار حیوان قرار دهید. در روز دوم مقادیر کمی از غذای سهل‌الهضم مثل برنج و در صورت تمايل حیوان همراه با ماست در اختیار او قرار دهید. این عمل را به مدت ۳ روز انجام دهید و سپس غذای اصلی و قلی را در سرم باید به دامپزشک مراجعه کنید.

### پارواویروس

این بیماری یکی از بیماری‌های ویروسی عفونی دستگاه گوارش است که باعث اسهال و استفراغ می‌گردد. بسته به شدت بیماری گاهی اسهال خونی نیز مشاهده می‌گردد. علائم اصلی این بیماری شامل ● التهاب شدید روده همراه با اسهال خونی ● استفراغ شدید حتی در صورت خوردن مایعات ● بی‌حالی (افسردگی) شدید ● درجه حرارت بالا این بیماری بسیار خطرناک بوده و در صورت عدم درمان به سرعت باعث مرگ

توله‌های مبتلا می‌گردد. برای جلوگیری از این بیماری باید حتماً توله‌ها را در سنین ۸-۱۲ هفتگی واکسینه کرد.

چنانچه بیماری در توله‌ها رخ دهد باید سریعاً با دامپزشک تماس بگیرید. درمان این بیماری با تجویز سرم، آنتی‌بیوتیک‌های وسیع‌الطیف و داروهای ضداستفراغ به صورت تزریقی صورت می‌گیرد. علیرغم درمان ممکن است توله‌ها بهدلیل شدت بیماری از دست بروند.

### دیستمپر

دیستمپر نیز یکی از بیماری‌های عفونی ویروسی است که تظاهرات بالینی بسیار متفاوتی دارد و می‌تواند باعث درگیری سیستم‌های تنفسی، گوارشی، دستگاه عصبی و... شود. فرم گوارشی بیماری باعث اسهال و استفراغ شدید می‌گردد. پیشگیری از این بیماری نیز به‌وسیلهٔ واکسیناسیون امکان‌پذیر است. تشخیص بیماری به عهده دامپزشک بوده و سریعاً باید مورد درمان قرار گیرد.

### بیوست

یکی از متداولترین مشکلات سگهای مسن و سگهایی که از استخوان تغذیه می‌کنند بیوست است. اگر شما در مراحل اولیه و قبل از اینکه سگ بی‌حال و مریض شده و اشتهاش را از دست بدهد مشکل را تشخیص دهید در خانه قابل درمان است.

شما به عنوان صاحب دام باید از دفعات و فواصل اجابت مزاج سگ با اطلاع باشید. چنانچه دفع مدفعه به مدت یک یا دو روز صورت نگیرد حیوان به بیوست مبتلا است.

بیوست در اثر علل مختلفی از جمله خوردن غذاهای خشک نظری نان خشک، استخوان، پای مرغ، آشغال، گیاهان و سایر مواد غذایی غیر قابل هضم ایجاد می‌شود. چنانچه بیوست شدت یابد می‌تواند باعث کاهش اشتها یا استفراغ گردد. گاهی اوقات نیز مدفعه، آغشته به خون است و یا مایع قهوه‌ای رنگی دور آن را فرا می‌گیرد.

به علاوه بزرگ شدگی غده پروستات، بیماری‌های قولون، تومور رکتوم و فتق پرینه نیز می‌توانند منجر به بیوست و عدم دفع مدفعه گرددند.

در اغلب موارد اصلاح جیره غذایی می‌تواند مفید باشد. اضافه کردن ۲ قاشق چایخوری سبوس برای یک سگ ۱۰-۱۵ کیلوگرمی می‌تواند برای جلوگیری از بیوست مفید باشد. استفاده از داروهای ملین یا پارافین مایع نیز می‌تواند در پیشگیری و رفع بیوست مؤثر باشد.

### پرولاپس رکتوم

پرولاپس رکتوم بعد از اسهال یا بیوست شدید یا تومور رکتوم روی داده و باید سریعاً تحت نظر دامپزشک قرار گیرد. در این مورد شما متوجه یک بیرون زدگی که اندازه آن از بزرگی یک گیلاس تا یک سوسیس متغیر بوده و مثل یک آستین از رکتوم سگ آویزان است می شوید.

اگر با چنین مشکلی روبرو شدید سریعاً با دامپزشک تماس بگیرید. درمان این مشکل بوسیله جازدن بخش پرولاپس یافته (بیرون زده) به محل اصلی خود می باشد. اگر برآمدگی کوچک باشد شاید شما خودتان بتوانید آنرا اصلاح کنید اما اگر قادر به تشخیص سوراخ مرکزی نیستید وقت را تلف نکنید زیرا ائتلاف وقت ممکن است باعث نیاز به جراحی برای برداشتن قسمتی از رکتوم پرولاپس یافته باشد.

### اقدامات لازم

- ۱- سریعاً سگ را به دامپزشک ارجاع دهید.
- ۲- در خلال این مدت، عضو بیرون زده را بوسیله پارچه کتانی که در آب ولرم خیس خورده مروطوب نگه دارید.

### بلعیدن اجسام خارجی

گاهی اوقات سگها و بخصوص توله‌ها اجسام خارجی غیر مغذی را به دهان گرفته و می‌بلعند. از آنجایی که این مواد می‌توانند باعث انسداد یا سوراخ شدن معده و روده‌ها گردند یک مورد اورژانس به حساب می‌آیند. اصولاً سگها پس از بلع جسم خارجی ممکن است استفراغ کنند، سرفه نمایند و یا اوغ بزنند.

همچنین ممکن است که به دل درد مبتلا شوند. چنانچه جسم خارجی در مری واقع شود، حیوان دارای بلع دردناک است، ریزش بزاق دارد و بلافاصله بعد از بلعیدن غذا استفراغ می‌کند. در هر صورت باید برای روشن شدن وضعیت بیمار معاینات دامپزشکی صورت گیرد. چنانچه جسم خارجی کوچک بوده و دارای لبه‌های تیز نباشد، احتمال آنکه از دستگاه گوارش عبور نموده و خارج گردد وجود دارد اما اجسام خارجی تیز و بزرگ را می‌بایست با توسل به عمل جراحی از داخل معده یا روده‌ها خارج ساخت.

## اختلالات تغذیه‌ای

- بکی از نکات بسیار حیاتی در حفظ سلامتی سگ تغذیه صحیح آن می‌باشد.
- تغذیه نادرست ممکن است شامل موارد زیر باشد:
- تغذیه کم که منجر به کمبود انرژی و از دست دادن وزن می‌گردد.
  - تغذیه بیش از حد که موجب فزوونی انرژی و زیادی وزن و چاقی می‌گردد.
  - بیماری‌های تغذیه‌ای، که به علت کمبود یک جزء خاص در جیره روی می‌دهد.
  - مسمومیت، که در اثر زیادی یک جزء خاص مثل ویتامین یا عناصر مصرفی روی می‌دهد.

## بیماری‌های تغذیه‌ای استخوان

بیماری ریکتتر (Rickets) در اثر کمبود ویتامین D ایجاد می‌شود. در این مورد سگ قادر به استفاده صحیح از کلسیم نیست لذا استخوان‌های آن ضعیف و خمیده شده، همزمان مفاصل آن بزرگ می‌گردد. این عارضه بیشتر در سگهایی که در سن رشد هستند اما از مکمل‌های غذایی همراه جیره عادی خود استفاده نمی‌کنند روی می‌دهد. استئوپیروز بیماری دیگری است که در اثر کمبود کلسیم یا زیادی فسفر (مثل جیره تمام گوشتش) ایجاد می‌شود. در اینحالت استخوان‌ها بنظر طبیعی می‌آیند اما ضعیف و شکننده می‌باشند.

## استئودیستروفی هیپرتروفیک

این بیماری خصوصاً در سگهای بزرگ جنه دیده می‌شود. این بیماری باعث درد و تورم در اطراف صفحات رشد استخوانهای بلند می‌گردد.

بنظر می‌رسد این بیماری در اثر کمبود ویتامین C، رشد سریع و زیادی ویتامین D ایجاد می‌شود. یک جیره مناسب می‌تواند در پیشگیری از این بیماری مؤثر باشد اما تا حدامکان با دامپزشک تماس بگیرید.

## چاقی

این عارضه متأسفانه یک مشکل عمومی در سگهای خانگی بوده که در اثر پرخوری ایجاد می‌شود. توزیع طبیعی چربی در بدن سگ بصورت لایه نازکی در زیر پوست،

لایهایی بین عضلات دیواره شکم و مقداری در خود شکم می‌باشد. به استثناء نژادهای موصف، شما قادر به دیدن دندنهای نیستید اما باید برای تحریک آنها را لمس کنید. لایه چربی که حتی ضخامت آن بیش از ۵ میلی‌متر باشد نشاندهنده شروع فرآیند چاقی است. مراقب چاقی در سگ خود باشید و سعی کنید تا حمامکان مانع از چاق شدن سگ خود شوید. وزن اضافه می‌تواند:

- موجب استئوارتریت شود.

● معاینه دامپرشک را مشکل می‌کند.

● خطر بیهوشی و جراحی را افزایش می‌دهد.

نژادهایی که بیشتر در خطر چاقی هستند عبارتند از:

Poodles, Collies, terriers, Labradors, Cocker spaniel  
dachshunds

### درمان چاقی

تنها راه درمان یک سگ چاق دادن غذای کمتر به آن است. افزایش میزان ورزش به این امر کمک می‌کند اما پاسخ کاملی به این مشکل نیست. موارد زیر را نیز رعایت نمایید:

- مواد کربوهیدراته و چربی را از جیره غذایی حیوان حذف نمایید.
- بجای کنسروهای کامل از کنسروهایی که فقط حاوی گوشت هستند استفاده کنید.
- از سبوس بعنوان پرکننده (حجم دهنده غذا) استفاده کنید.
- از سبزی‌های پخته بعنوان پرکننده (حجم دهنده غذا) استفاده کنید.
- به جیره غذایی سگ یکسری مولتی‌ویتامین مناسب اضافه کنید.

### اختلالات گوش

گوش سگ بطور باور نکردنی حساس است و صدایی که برای انسان قابل شنیدن نیست را تشخیص می‌دهد. اگرچه ظاهر گوش در نژادهای مختلف متفاوت است اما ساختمان و عمل گوش میانی و داخلی در همه نژادها یکسان است. لازم است که گوش سگتان را از نظر وجود بیماری بطور مرتب مورد معاینه قرار دهید. مراقبت شما موجب پیشگیری از انتشار عفونت به گوش میانی و داخلی خواهد شد؛ بنابراین تمیزکردن مرتب گوش باید با دقت انجام شود.

## معاینه گوش

هر ماه گوش سگ را مورد معاینه قرار دهید. اگر سگ اخیراً دچار بیماری‌های گوش بوده تعداد دفعات معاینه را افزایش دهید. معاینه منظم گوش درمان موارد بیماری را برای شما و دامپزشک آسان‌تر می‌کند.

-۱- سگ را در صورت کوچک بودن روی میز قرار دهید. در مورد سگهای بزرگ آنها را روی زمین مهار نمایید.

-۲- لاله گوش سگ را بلند کنید. در داخل کanal گوش، شما باید یک سطح تمیز همانند پوست بدون موی روی شکم را ببینید. اگر کمی موم در گوش وجود دارد مشکلی نیست اما اگر موهای داخل گوش و موم باعث انسداد کanal گوش شده باشد باید بنحو مقتضی تمیز شود.

-۳- داخل گوش را استشمام کنید. گوش سالم بوی موم می‌دهد. بوی بد و ناخوشایند دلالت بر عفونت گوش دارد که باید توسط دامپزشک معاینه شود.

-۴- بعد از معاینه گوش، سگ را مورد تشویق قرار دهید و چیزی بعنوان پاداش به آن بدهید.

## مشکلات متداول گوش

اگر شما سگی با گوش‌های بلند (مثل باست) یا سگی با گوش‌های باریکی هستند که آنها را از نظر بیماری و عفونت مورد معاینه قرار دهید. گوش بزرگ با پوشش‌های مویی فراوان باعث کاهش تهווیه، افزایش دما و افزایش تولید موم می‌شود که میزان عفونت گوش را افزایش می‌دهد. بعضی نژادها مثل پودل دارای کanal گوش باریکی هستند که آنها را مستعد تجمع موم می‌کند. حتی نژادهای با کanal گوش وسیع و موی نه چندان زیاد ممکن است گاهی اوقات از زیادی موم رنج ببرند. تمامی سگهایی که در اطراف گوششان موهای بلند دارند مستعد افزایش دما گوش و عفونت و تشکیل انسداد در مجرای گوش خود هستند. شما می‌توانید موهای اطراف کanal گوش را با قیچی که نوکش تیز نباشد بدقت کوتاه کنید.

## تمیز کردن گوش

ابتدا گوش را از نظر وجود توده‌های مو مورد معاینه قرار دهید. در صورت ضرورت، موهای مرده را با انگشتان بکنید. سپس موم اضافی گوش را با پاک‌کننده روغنی، روغن کبد ماهی و لرم،

محالول گلیسیرین فنیکله، پارافین مایع یا هر پاک کننده مخصوص گوش دیگری خارج کنید. از مواد پودری استفاده نکنید زیرا ممکن است باعث بدتر شدن وضعیت شوند. تمیز کردن گوش نباید خیلی زیاد و همراه با خشونت باشد. گوش در پاسخ به تحریک، ایجاد واکس، (هم) مـ نـماـدـ و تمیز کـدـنـ، مـکـرـ، شـمـاـ اـنـ، اـمـ، اـتـشـدـیدـ مـ بـخـشـدـ.

مراقب باشید موقعی که گوش سگ را با تکه‌ای کتان پاک می‌کنید نوک آن در دایره دید شما باشد زیرا وارد شدن بیش از حد آن در کانال گوش ممکن است ایجاد ضایعه نماید.

۱- ابتدا با استفاده از قطره چکان چند قطره روغن در داخل کanal گوش بربیزید؛ سپس قاعده‌گوش را بخوبی ماساژ دهید. اگر هرگونه روغن یا مومی به سطح آمد، آن را مورد توجه قرار گیرید.

- اگر چنین امری رخ داد آنرا با پارچه یا تکه‌ای کتان خارج نمایید. اگر شما خونی در این ترشحات ندیدید یا سگ ناآرام نبود عمل تمیز کردن را ادامه دهید تا هیچگونه موم دلگیری، بالا نباشد.

تجویز دارو در گوش

بعض مواردی که دامپزشک به شما توصیه می‌نماید از مصرف مواد پودری در گوش خودداری کنید. استفاده از پمادهای غلیظ نیز باعث کاهش تهویه گوش و غیرقابل دید شدن داخل محوا می‌گردد.

۱- لاله‌گوش را برای ثابت ماندن سر در دست بگیرید. قطره چکان یا نوک لوله پماد را داخل گوش کنید و بمیزان لازم در گوش سگ بحکاید.

۲- اجازه دهید تا دارو در داخل گوش حرکت کند، سپس گوش را از خارج ماساژ دهید تا دارو در گوش پخش شود.

نشانه‌هایی که در بیماری‌های گوش مشاهده می‌شوند عبارتند از:

ترشح غير عادي يا تجمع موم تورم

پیوسته پیوسته شدن یا شوره بستن پیوی متغیر و زننده

کاہش، شناویے، خارش،

التهاب گوش  
عالائم عصبی مانند کج نگاه داشتن سر و  
چرخیدن، دور خود

از لحاظ آناتومی گوش شامل گوش خارجی، گوش میانی و گوش داخلی است. بین گوش خارجی و گوش میانی پردهٔ صماخ قرار دارد. هر کدام از این قسمت‌ها می‌توانند دچار بیماری گردند.

### ترشح از گوش

ترشحات خارج شونده نشانه‌های عفونت گوش خارجی می‌باشند.

موارد زیر را مورد بررسی قرار دهید:

- آیا ترشحات تیره و سفت است؟

- ترشحات تیره، بدبو و روان است؟

- ترشحات سبز یا زرد تیره است؟

- آیا درد وجود دارد؟

- آیا لاله گوش متورم است؟

- آیا ناشنوایی محسوسی وجود دارد؟

### دلایل احتمالی

بسته به نوع ترشحات، عامل می‌تواند جرب (ترشحات سفت)، قارچ (ترشحات تیره و روان) یا عفونت باکتریایی (ترشحات زرد تیره) باشد.

### درمان

این موارد باید بواسیله دامپزشک معاينه و تحت درمان قرار گيرند. برای جرب از داروهای ضدانگلی، برای قارچها از داروهای ضدقارچ و برای عفونت‌ها از آنتی‌بیوتیک‌ها استفاده می‌شود.

### عفونت گوش خارجی

التهاب مجرای گوش خارجی خصوصاً در سگهایی که گوش آویزان دارند شایع است. وجود رطوبت در این نوع گوش‌ها به دلیل نامناسب بودن تهوية داخل آن، زمینه‌ساز عفونت‌های قارچی و باکتریایی است. باقی‌ماندن آب، کف صابون یا شامپو در داخل گوش، انگل‌ها، اجسام خارجی، موهای زیاد، تجمع واکس و همچنین آرژی می‌توانند باعث التهاب

مجرای شنوایی گرددن. گوش مبتلا گرم و ملتهب است و غالباً می‌توان در داخل آن چرک یا مومن مشاهده نمود. بوی نامطبوعی نیز قابل استشمام است و بهترین راه این است که جهت مداوا سریعاً به دامپزشک مراجعه گردد. درمان شامل شستشو و تمیز کردن گوش و استفاده از آنتی بیوتیک‌های موضعی و عمومی است. عفونت‌های مزمن گوش باعث ایجاد بافت اضافی در مجرای شنوایی شده و باعث انسداد نسیی یا کامل مجرای شنوایی می‌گرددن. در این قبیل موارد باید اقدام به جراحی نمود.

### هماتوم

خونریزی داخل لاله گوش که اغلب در اثر تکان‌های شدید سر ایجاد می‌شود موجب تجمع خون در داخل لاله گوش و ایجاد برآمدگی و ورم می‌گردد که اصطلاحاً هماتوم نامیده می‌شود. این عارضه بیشتر در سگهایی که دارای گوش‌های بلند و آویزان هستند روی می‌دهد.

موارد زیر را مورد بررسی قرار دهید.

- آیا سگ سرش را تکان می‌دهد؟
- آیا سگ مکرراً گوشش را می‌خاراند؟
- آیا سگ سرش را کچ نگه می‌دارد؟
- آیا یک گوش سگ متورم است؟
- آیا تورم نرم و آبکی در داخل لاله گوش وجود دارد؟

### دلایل احتمالی

● عفونت گوش که به علت خارش و درد باعث تکان دادن شدید سر می‌گردد ● دعوا درمان

گوش را طبق موارد گفته شده تمیز کنید. اگر تأخیری تا رسیدن به دامپزشک وجود دارد گوش را با بانداز تمیز به سر بیندید. درمان این عارضه به وسیله جراحی امکان پذیر می‌باشد.

### دردناکی گوش‌ها

دلایل مختلفی برای دردناکی گوش‌ها وجود دارد

### موارد زیر را مورد بررسی قرار دهید

- آیا ترشحات چرکی وجود دارد؟ ● آیا مواد موئی سیاه وجود دارد؟ ● آیا موی اضافی وجود دارد؟ ● آیا لاله‌گوش متورم است؟ ● آیا سگ سرش را تکان می‌دهد؟ ● آیا سگ گوشش را می‌خاراند؟ ● آیا سر به هنگام لمس کردن دردناک است؟

### دلایل احتمالی

- عفونت گوش ● زیادی موم یا مو ● وجود جسم خارجی ● هماتوم

### درمان

موم و موی اضافی باید خارج شود. اگر گوش سگ تمیز است اما سگ احساس ناراحتی دارد دلالت بر وجود جسم خارجی در گوش می‌کند که باید بوسیله دامپزشک خارج شود.

### موارد اورژانس

اگر التهاب یا ترشحی وجود دارد، وقت را تلف نکنید سریعاً با دامپزشک تماس بگیرید.

### کری

کری در سگها معمول نیست اما عفونت ممکن است موجب کاهش موقعی شنوایی شود.

### موارد زیر را مورد بررسی قرار دهید

- آیا حیوان به صدا عکس العمل نشان می‌دهد؟
- آیا درد، خارش یا تکان دادن سر وجود دارد؟
- آیا ترشح وجود دارد؟

### دلایل احتمالی

- بیماری مزمن باعث انسداد گوش خارجی می‌گردد ● انسداد مجرای گوش بوسیله موم ● عفونت گوش داخلی ● اختلالات مادرزادی ● ضربه ● دیستمپر ● داروها ● صدایهای بلند ● پیری ● دلایل ژنتیکی - مانند همان ژنهایی که باعث ایجاد آلبینیسم می‌شود

### درمان

هر گونه مو یا موم را از کانال گوش خارج کنید و در صورت عفونت توسط دامپزشک درمان شود.

### موارد اورژانس

اگر شما مظنون به عفونت هستید هرچه سریع‌تر با دامپزشک تماس بگیرید.

### اختلالات چشم

ساختمان چشم سگ شبیه ساختار چشم انسان می‌باشد. اما وجود ساختارهایی چون پلک سوم می‌تواند باعث مشکلات خاصی برای سگ شود. سیستمی چشم سگ تا رسیدن به دامپزشک در برخی از موارد می‌تواند در تسکین حیوان مؤثر باشد. متأسفانه اختلالات مادرزادی چشم در سگها رایج است لذا شما باید سعی کنید از این سگها در امر تولید مثل استفاده نکنید.

نشانه‌هایی که دلالت بر بیماری چشم دارند عبارتند از:

سفیدشدن یا کدورت چشم	ترشحات غیرعادی
فرورفتگی سطح چشم	افزایش یا کاهش اشک
تورم چشم	التهاب بافت‌های مجاور مانند پلک و...
ترس از نور	کم شدن بینایی و کوری
شناور شدن عنیبه	وجود بافت اضافی در داخل یا خارج چشم

### ریزش اشک

ریزش اشک متداول‌ترین علامت بیماری چشم می‌باشد. ترشحات شفاف عموماً بیانگر مشکل در درناز غدد اشکی می‌باشد. این ترشحات ممکن است ناشی از تحریک و التهاب مثل کوئنکتوبیت (التهاب بافت ملتجمه) باشد.

اگر ترشحات کدر یا به صورت ترشحات چرکی سازمان یافته (قوام یافته و سفت) باشند احتمال عفونت چشم وجود دارد. ریزش دائمی و زیاد اشک یکی از مشکلات شایع در نژادهای کوچک است. مسیر اشک در نژادهای سفید رنگ و یا دارای رنگ روشن ایجاد یک خط قهوه‌ای رنگ در زیر چشمها و جوانب صورت می‌کند و پوست این نواحی ممکن است

ملتهب و عفونی گردد.

اصولاً در برخورد با عوارض چشمی همراه با ریزش اشک باید موارد زیر را مورد بررسی قرار دهید:

- آیا ترشحات شفاف است یا چرکی؟ ● آیا تورم یا درد وجود دارد؟

### دلایل احتمالی

- انسداد مجرای اشک ● کونژکتوبت ● گلوكوم (آب سیاه) ● عفونت عمومی مثل دیستمپر

### درمان

اجازه ندهید که موهای اطراف چشم بلند و باعث تحریک مداوم چشم شود زیرا این امر خود موجب عفونت چشم می‌گردد. تا زمان رسیدن به دامپزشک، اطراف چشم را بواسیله گاز استریل که در آب و لرم یا محلول شستشوی چشم خیس خورده شستشو دهید و درمان را به عهده دامپزشک بگذارید. در موارد انسداد مجرای اشک، دامپزشک باید تحت عمل بیهوشی آنرا باز کند.

### موارد اورژانس

- اگر ترشحات شفاف است سر فرستت با دامپزشک تماس بگیرید.
- اگر ترشحات چرکی است یا چشم حیوان تحریک پذیر و دردناک است وقت را تلف نکنید و هر چه سریع‌تر با دامپزشک تماس بگیرید.

### کوری

قدرت فوق العاده شنوایی در سگ همراه با خاطره سگ از محیط زندگی خود تشخیص کوری را مشکل می‌کند. اگر شما صبور باشید نگهداری از یک سگ کور چندان مشکل نیست.

همچنین می‌توانید سگ را برای قدم زدن با خود به خارج خانه ببرید اما همواره به حمایت شما احتیاج دارد. اگر سگ را تنها در خانه می‌گذارید صدای رادیو را بلند کنید تا سگ احساس تنهایی نکند.

### مشکلات پلک سوم

در برخی نژادها مثل Blood hound و st. Bernard بیرون‌زدگی پلک سوم یک امر طبیعی است اما در اکثر نژادها بیرون‌زدگی و قابل رؤیت بودن پلک سوم نشانده‌نده مشکلی در چشم است.

دلایل احتمالی شامل: ● دردناکی چشم ● کاهش وزن ● اختلالات مادرزادی مثل بیرون‌زدگی غده اشکی پلک سوم (بیشتر در نژادهایی که پلک پائین شلی دارند دیده می‌شود)

علائم بیماری: ● پرده سفید رنگی با حاشیه سیاه از گوشة داخلی چشم بیرون می‌زند ● برآمدگی قرمز و نخدوی شکلی در گوشة داخلی چشم دیده می‌شود ● دردناکی و قرمزی چشم

اگر چشم سگ چنین علائمی را نشان می‌دهد هرچه سریع‌تر با دامپزشک تماس بگیرید. در این فاصله چشم سگ را شستشو دهید تا مرطوب بماند.

### مشکلات مادرزادی پلک و مژه

متداول‌ترین مشکلات پلکها آنتروپیون و اکتروپیون می‌باشد.

آنترولیون (entropion) : حالت غیرعادی است که در آن پلک (به خصوص پلک پائین) به سمت داخل چشم چرخش پیدا می‌کند. برگشتگی پلک به داخل چشم باعث می‌گردد که مژه‌ها و یا پلک، سطح قرنیه را سائیده و باعث تحریک این قسمت حساس گردند. به دنبال آنتروپیون ریزش اشک، عفونت و حتی زخم قرنیه رخ می‌دهد. درمان این عارضه با جراحی امکان‌پذیر می‌باشد.

اکتروپیون (ectropion) : در اکتروپیون برخلاف آنتروپیون حاشیه پلک پائین به سمت خارج برگشتگی پیدا می‌کند. علل این عارضه می‌تواند ارشی، ضربه، زخم و پیری باشد. در اثر این عارضه چشم حساس می‌شود و افزایش ترشح اشک و افزایش عفونت بوجود می‌آید. درمان این عارضه نیز بوسیله جراحی صورت می‌گیرد.

### (trichiasis)

مژه‌ها ممکن است در جهت نادرست (خلاف) رشد کنند و موجب درد و قرمزی چشم گردند. دیستیشیازیس (Distichiasis) عارضه دیگری است که در آن مژه‌ها در محل نابجا

(مثالاً در بخش داخلی پلک) رشد می‌نمایند. اگر این مشکلات درمان نشوند می‌توانند موجب ضایعات جدی حتی کوری گردند. خوشبختانه موها بوسیله جراحی یا electrolysis قابل برطرف کردن هستند.

### **(Conjunctivitis) تورم ملتحمه**

ملتحمه غشایی است که در سطح داخلی پلک‌ها و روی کرهٔ چشم (به استثناء قرنیه) را می‌پوشاند. التهاب ملتحمه در اثر عفونت، خارش، اختلالات مادرزادی، تومور روی پلک یا تحریک ناشی از گرد و غبار ایجاد می‌شود. علائم شامل: ● ریزش اشک ● قرمزی و التهاب چشم می‌باشد. چنانچه عامل تورم آلرژی باشد، این ترشح سفید و شفاف است. در صورتی که عفونت، باعث ترشح چرکی زردرنگ می‌شود. تورم ملتحمه را می‌توان با حذف عامل اولیه و مصرف فرآوردهای آنتی‌بیوتیکی به شکل قطره و پماد و ... مداوا کرد.

### **(Keratitis) التهاب قرنیه**

اگر قرنیه دچار التهاب شود به تدریج شروع به کدر شدن می‌کند بطوری که کاملاً مات می‌گردد. این حالت در بیماری هپاتیت دیده می‌شود که این امر ناشی از خیز قرنیه می‌باشد و اصطلاحاً به آن بیماری چشم آبی (Blue eye) می‌گویند.

اگر عامل التهاب بموقع درمان شود، مشکل برطرف شده و یا حداقل سرعت پیشرفت آن کند می‌شود.

### **(Cataracts) کاتاراكت**

کاتاراكت یا آب مروارید بیماری است که باعث کدورت عدسی چشم می‌شود. این بیماری در سگهای پیر بسیار متداول و شایع است و به غیر از جراحی و جایگزینی عدسی کدر شده درمانی ندارد.

شکل ارشی بیماری می‌تواند در هر سنی ایجاد شود. این بیماری به دنبال بیماری دیابت نیز اتفاق می‌افتد. کاتاراكت می‌تواند باعث ضعف بینایی و حتی کوری شود.

### **گلوكوم**

گلوكوم یا آب سیاه بیماری است که در آن سیستم درناژ چشم دچار مشکل می‌باشد. این

بیماری ممکن است ناشی از: • خونریزی • التهاب در بخش قدامی چشم • مشکلات مادرزادی و ... باشد.

مایعات بطور مرتب جهت تغذیه چشم تولید می‌شوند. اگر مجرای خروجی مایعات مسدود شود، مایعات تجمع یافته و ایجاد درد می‌کنند. چشم، ملتهب و دردناک شده و بطور مکرر آبریزش دارد. سایر علائم شامل: • تورم • درد و حساسیت به نور می‌باشد. اگر سگتان این علائم را نشان داد سریعاً با دامپزشک تماس بگیرید. درمان شامل جراحی یا استفاده از داروهای خاص جهت کاهش تولید مایعات و اتساع مردمک و افزایش درناز داخلی چشم می‌باشد.

### اختلالات شبکیه

شبکیه لایه‌ایست شفاف و حساس به نور که داخلی‌ترین لایه چشم را تشکیل داده و امکان دارد که دچار بیماری شود. اغلب بیماری‌ها، ساختار شبکیه را تغییر می‌دهند.

### آترووفی پیشرونده شبکیه (Progressive retinal atrophy)

در این بیماری، عروقی که بخش‌های شبکیه را خونرسانی می‌کنند به تدریج تحلیل رفته و متعاقب آن سلول‌های حساس به نور شبکیه خواهند مرد. این بیماری به دو شکل مرکزی و عمومی وجود دارد.

در شکل مرکزی این بیماری کوری کامل ایجاد نمی‌شود اما در شکل عمومی، اغلب سگ بینایی خود را از دست می‌دهد. سگهای مبتلا ممکن است دچار کاتاراکت نیز باشند.

### اختلالات وابسته به نژاد

Mمکن است مستعد در رفتگی عدسی باشد، German Shepherd Terriers ممکن است مستعد کونژکتوبت، کاتاراکت و St. Bernard Scrolled cartilage باشد، Scrolled cartilage ممکن است مستعد بیرون‌زدگی غده اشکی پلک سوم و Scrolled cartilage باشد Basset، Bloodhound، Boxer، Bulldog اشکی پلک سوم باشند.

Mمکن است مستعد آترووفی مرکزی شبکیه و Labrador، Golden Retriever کاتاراکت باشند.

، Poodles ، DachShunds ، Cocker spaniel ، Cairn Terrier مستعد آتروفی عمومی شبکیه می‌باشند. Irish Setter مستعد کاتاراکت می‌باشند. Poodles ، Boston Terrier ، Afghan Hound

### شستشوی چشم

- ۱- با انگشت نشانه دستتان، چشم را باز کنید. یک تکه پنبه را در محلول شستشو خیس کرده و داخل چشم بچکانید.
- ۲- اگر استفاده از قطره به شما توصیه شد، کمی سر را کج کنید و قطرات را در گوشه داخلی هر چشم بچکانید.

### اختلالات دستگاه ادراری

دستگاه ادراری شامل کلیه‌ها، حالب‌ها، مثانه و مجرای ادراری است. عضو اصلی این مجموعه کلیه‌ها هستند که میزان آب و مواد معدنی بدن را در حال تعادل نگه می‌دارند و با دفع مواد زاید در برقراری تعادل محیط داخلی بدن کمک می‌نمایند. متداولترین بیماری دستگاه ادراری نیز مربوط به کلیه‌ها می‌باشد. بیماری کلیه یکی از دلایل اصلی مرگ و میر سگها می‌باشد لذا در صورت مشاهده علایمی که نشانگر درگیری این دستگاه است هر چه سریع‌تر با دامپزشک تناسخ بگیرید. علائم بیماری‌های دستگاه ادراری شامل:

عطش زیاد و افزایش ادرار	وجود خون یا چرک در ادرار
استفراغ	تلاش برای ادرار کردن
وضعیت غیرطبیعی بدن	دفع ادرار به صورت مکرر با حجم کم
کاهش اشتها	ناتوانی در دفع ادرار
کاهش وزن	عدم کنترل بر دفع ادرار
تورم شکم	درد شکم

### نارسایی حاد کلیه

علائم بیماری شامل:

- بی‌حالی ● استفراغ ● از دست دادن اشتها ● بوی بد دهان ● درد شکم ● ناتوانی در دفع ادرار

### دلایل احتمالی

- مسمومیت ● عفونت‌های حاد مثل لیتوسپیروز ● متعاقب سایر عفونت‌ها مثل پیومتر
- انسداد مجرای ادراری ● فلنجی مثانه ● مشکل مزمن کلیه.

در این مورد باید هرچه سریع‌تر به دامپزشک مراجعه نمایید. دامپزشک از طریق آزمایش خون پی به شدت بیماری خواهد برد. سگ شما ممکن است به آنتی‌بیوتیک، سرم، دیالیز، ویتامین یا داروهای ضد قی نیاز داشته باشد.

### نارسایی مزمن کلیه

- علائم این بیماری متفاوت است اما مهمترین علائم آن عبارتند از: ● تشنگی مفرط ● افزایش ادرار ● زخم‌های دهان ● کم‌خونی ● کاهش وزن و تحلیل عضلانی ● بوی بد دهان

### دلایل احتمالی شامل:

- مشکلات کوچک با چندین فاکتوری که منجر به نارسایی حاد می‌گردد. ● تومورها
- اختلالات مادرزادی کلیه

در این مورد با دامپزشک تماس بگیرید. در تعذیه حیوان از غذاهای با پروتئین پائین استفاده کنید و همواره آب تمیز در اختیار حیوان قرار دهید. برای پیشگیری از بیماری‌های کلیوی هرگز بیماری‌های مزمن را بدون درمان نگذارید و ضمناً سگ را بر علیه بیماری لیتوسپیروز واکسینه نمایید.

### سنگ‌های دستگاه ادراری

#### سنگ مثانه

سنگ مثانه در سگها نسبتاً شایع است. برخی از نژادها از جمله پکینز، داشهوند و کاکر اسپانیل نسبت به سایر نژادها استعداد بیشتری در تشکیل سنگ دارند. برخی دیگر از قبیل دالماسین دارای یک نقص ژنتیکی ارثی هستند که آنها را نسبت به تشکیل سنگ ادراری اوراتی مستعد می‌سازد.

گاهی موقع حجم زیاد املاح موجود در ادرار باعث تشکیل سنگ می‌شوند اما در سایر موارد عفونت‌های مثانه عامل تشکیل سنگ می‌باشند. سنگ‌های تشکیل شده ممکن است

باعث التهاب مثانه شوند. نشانه‌های سنگ مثانه عبارتند از: ● تلاش برای ادرار کردن ● دفع مکرر ادرار ● حجم کم ادرار و وجود خون در ادرار. در صورت عدم ادرار کردن به انسداد مجرای ادرار مشکوک شوید. درمان این بیماری از طریق عمل جراحی است و به محض تأیید سنگ توسط دامپزشک، اقدام جهت خارج کردن آن صورت می‌گیرد. درمان دارویی و اصلاح جیره می‌تواند از تشکیل مجدد سنگ پیشگیری نماید.

### سنگ میزنای و میزراه

مجرایی که ادرار را از کلیه به مثانه می‌آورد ممکن است توسط سنگ مسدود گردد که به آن سنگ میزنای می‌گویند. همچنین میزراه که ادرار را از مثانه به خارج منتقل می‌کند می‌تواند توسط سنگ مسدود گردد. این حالت اغلب در دنک می‌باشد. علائم انسداد میزراه شامل: ● تلاش برای ادرار کردن ● استفراغ ● از دست رفتن اشتها. عمل جراحی برای خارج کردن سنگ باید هر چه سریع‌تر انجام شود و گرنه فشار ناشی از برگشت ادرار ممکن است باعث پارگی مثانه یا آسیب به کلیه گردد. در اینحالت ممکن است درد از بین برود ولی تجمع سمووم ممکن است حیوان را از پای درآورد مگر اینکه بطور مناسب درمان شود.

### التهاب مثانه

عفونت باکتریایی که می‌تواند منجر به التهاب مثانه شود، بیشتر در سگهای ماده متداول است. التهاب مزمن مثانه می‌تواند منجر به تشکیل سنگ شود که نیاز به جراحی پیدا می‌کند. در موارد خفیف دامپزشک اغلب از ترکیبات اسیدی کننده ادرار مثل ویتامین C یا Chlorethamine چهت تجویز استفاده می‌نماید تا خاصیت قلیایی ادرار کمتر شده و شرایط برای زندگی باکتری‌ها نامناسب‌تر شود.

علائم شامل: ● افزایش دفع ادرار ● وجود خون در ادرار ● افزایش دفعات ادرار کردن ● لیس زدن مهبل یا آلت تناسلی (در سگهای نر) بدليل سوزش. سگهای ماده ممکن است دارای ترشحات غیرعادی از واژن باشند و اغلب فرج خود را لیس می‌زنند. برای درمان بیماری باید از آنتی‌بیوتیک استفاده شود.

### لپتوسپیروز

این بیماری با عوارض کلیوی شدیدی همراه است و عامل عفونی از طریق ادرار آلوده

به سهولت در محیط پختش می‌شود.

علائم بیماری: در موارد حاد بدلیل تجمع اوره که در موارد بدکاری کلیه در خون تجمع می‌یابد، استفراغ و علائم عصبی (کودنی) در حیوان مشاهده می‌گردد. در زیر زبان سگهای اورمیک اغلب زخم‌هایی وجود دارد و تنفس آنها بدبو است. سگها باید برعلیه این بیماری واکسینه شوند ولی اگر شما مشکوک به این بیماری هستید سریعاً با دامپزشک تماس بگیرید. دامپزشک آنتی‌بیوتیک و داروهای ضداستفراغ برای حیوان تجویز خواهد کرد. براساس شدت بیماری تزریق سرم، دیالیز و انتقال خون ممکن است ضرورت یابد.

### بی‌اختیاری در دفع ادرار

این بیماری را بسادگی می‌توان با دیدن سگی که در نقاط مختلف خانه ادرار می‌کند و قدرت کنترل دفع ادرار خود را ندارد تشخیص داد. اغلب سگهایی که این بیماری را دارند در زمان خواب جای خود را خیس می‌کنند. دلایلی برای این بیماری وجود دارد که عبارتند از:

- میزانی نایجا - یک بیماری مادرزادی است که در آن میزانی بطور مستقیم به میزراه متصل می‌شود بدون اینکه ابتدا محتویات خود را در مثانه تخليه نماید. این عارضه را می‌توان با عمل جراحی تصحیح کرد ● ادرار کردن در موقع صرع و تشنجه ● التهاب مثانه
- بیماری پروستات ● پیری

### جیره‌های غذایی خاص برای سگهای دچار بیماری‌های کلیوی

اکثر دامپزشکان جهت کاهش فشار واردہ برکلیه‌ها جیره غذایی با پروتئین پائین را توصیه می‌کنند. در واقع، این امر برخلاف نیازهای حیوان به پروتئین است. متأسفانه از یک طرف پروتئین‌ها از کلیه آسیب‌دیده به خارج تراویش کرده و از طرف دیگر عدم تأمین آن بوسیله غذا باعث می‌شود که سگ از ماهیچه‌های بدن خود بعنوان منبع پروتئین استفاده کند. از این‌رو سگهای دچار بیماری کلیوی مزمن از بین می‌روند.

تنها وقتی شروع به محدود کردن پروتئین جیره نمایید که دامپزشک بوسیله آزمایش خود شدت بیماری را تعیین نماید. در مراحل اولیه، کاهش جزئی در پروتئین مثل جیره غذایی زمان پیری معمولاً مناسب می‌باشد.

در مورد سگهایی که مقدار زیادی پروتئین از دست می‌دهند و دچار دروپسی (تورم شکم) و تورم پاها هستند جیره‌های غذایی با پروتئین بالا و بدون نمک و داروهای مدر

توصیه شده توسط دامپزشک ضروری می‌باشد.

در غذاهای ساخته شده در منزل میزان برج را تا  $\frac{5}{4}$  فنجان افزایش دهید و میزان گوشت را تا  $\frac{1}{4}$  فنجان (حدود ۴۰ گرم) کاهش دهید. برای خوشمزه‌تر شدن غذا ۲ قاشق چای خوری چربی مرغ به آن اضافه کنید. میزان پروتئین با توصیه دامپزشک تعديل می‌گردد و حتی بجای  $\frac{1}{4}$  فنجان گوشت از یک عدد تخم مرغ نیز می‌توان استفاده کرد که هم پروتئین را تأمین کند و هم قابلیت هضم بالایی دارد.

### مکملهای غذایی

جهت پائین نگهداشتن سطح فسفر، کربنات کلسیم را جایگزین پودر استخوان نمایید. کمی نمک به جیره غذایی اضافه کنید که هم سدیم از دست رفته را جبران کند و هم باعث افزایش تشنگی و تولید ادرار بیشتر گردد.

### اختلالات دستگاه تناسلی

اعضاء دستگاه تناسلی حیوان نر و ماده با یکدیگر متفاوت است. برخی از مشکلات دستگاه تناسلی چندان جدی نیستند ولی بعضی از آنها می‌توانند زندگی حیوان را بخطير بیندازند. نشانه‌هایی که ممکن است در بیماری‌های دستگاه تناسلی مشاهده شوند به شرح زیر می‌باشد:

ترشح غیرطبیعی از فرج یا آلت تناسلی نر

اتساع شکم

کاهش اشتها و توان بدن

التهاب پوست بیضه یا فرج

عطش زیاد و افزایش ادرار

التهاب و درد در نواحی تناسلی یا پستانها

تومورهای سخت یا نرم در نواحی تناسلی یا پستانها

سقط

لیسیدن دستگاه تناسلی

استفراغ و یا اسهال

### مشکلات مربوط به باروری و میل جنسی

مشکلات مربوط به باروری و میل جنسی می‌توانند بسیار پیچیده باشند. اگر شما مطمئن هستید که حیوان شما در وضعیت مناسب قرار دارد و از وزن کافی نسبت به اندازه و تراژدش برخوردار است ولی میل جنسی کافی ندارد کار چندانی نمی‌توانید انجام دهید.

### اختلالات دستگاه تناسلی حیوان نر

علائمی که می‌تواند دال بر مشکلات دستگاه تناسلی نر باشد شامل: ● ترشح غلیظ از آلت تناسلی ● خونریزی و درد می‌باشد. در این موارد با دامپزشک تماس بگیرید.

### التهاب غلاف قضیب

سگهای جوان اغلب از التهاب خفیفی در سطح داخلی غلاف قضیب رنج می‌برند. علائم این بیماری ترشحات سبز کمرنگ می‌باشد. اگر مورد خفیف باشد در صورت مشاهده آن را پاک کنید. اگر ترشح افزایش یافت با دامپزشک تماس بگیرید. مشکل اصولاً در اثر عفوتنی که در قاعده آلت تناسلی وجود دارد ایجاد می‌شود و اغلب بوسیله آنتی‌بیوتیک‌ها بہبود می‌یابد.

### خونریزی از آلت تناسلی

جدا از عامل فیزیکی مثل تصادفات، دلایل احتمالی دیگر عبارتند از:  
● جراحت ناشی از فشار واردہ به آلت تناسلی طی زمان جفت‌گیری ● التهاب حاد مثانه ● درگیری پروستات

وقت را تلف نکنید. سریعاً به دامپزشک مراجعه نمایید. اگر مشکل ناشی از جفت‌گیری باشد، ممکن است شیار ۷ شکلی ایجاد شود که باید تحت بیحسی بخیه شود. شما در این فاصله می‌توانید کمپرس آب سرد روی غلاف قضیب قرار دهید. این کمپرس را روی غلاف قضیب فشار دهید.

### Paraphimosis

آلت تناسلی متورم ممکن است توسط سوراخ دهانه غلاف قضیب گیر بیفتد و قادر به برگشت به اندازه طبیعی خود نباشد. اگر آلت تناسلی پس از ۱۵ دقیقه به اندازه و محل

طبیعی بازنگشت، از کمپرس آب سرد روی غلاف قضیب استفاده کنید. اگر پس از ۱۵ دقیقه، از این کار هم نتیجه‌ای نگرفتید به دامپزشک مراجعه نمایید. ممکن است دامپزشک مجبور به عمل جراحی برای گشاد کردن دهانه غلاف باشد.

### (Cryptochidism) کریپتوکیدیسم

سگهای مبتلا، در غلاف بیضه خود یا فاقد بیضه و یا دارای یک بیضه می‌باشند. بیضه‌ها باید در روزهای اول تولگی از طریق کانال اینتگوینال وارد غلاف بیضه شوند. تشخیص سگی که دچار این عارضه است تا سن ۱۰ ماهگی مشکل است. اگر بعد از این زمان بیضه از طریق کانال مربوطه پائین نیامد دامپزشک بوسیله جراحی آنرا خارج می‌کند. بیضه باقیمانده در شکم اغلب مستعد سرطانی شدن می‌باشد؛ بنابراین هرگز از سگی که دچار کریپتوکیدیسم است جهت جفتگیری استفاده نکنید.

### تومور بیضه

برخی از این تومورها مانند تومور سلول‌های سرتولی ایجاد هورمون‌های مخصوص حیوان ماده را می‌کنند که اثر بدی روی حیوان نر دارد. عنوان مثال گاهی موقع باعث ریختن موهای بدن، بزرگ شدن پستان‌ها و آویزان شدن غلاف قضیب می‌گردد.

### بیماری پروستات

درگیری‌های پروستات در سگهای مسن بسیار شایع است. بیماری‌های مختلفی در پروستات رخ می‌دهد. هیپوپلازی خوش‌خیم پروستات در اکثر سگهای بالای ۶ سال به وجود می‌آید که حتی قادر است منجر به اسهال، بیوست و علائم گوارشی شود. آبسه و تورم چرکی پروستات می‌تواند منجر به بیماری شدید در سگهای نر گردد. تومورهای پروستات نیز بدخیم بوده و باعث مرگ حیوان می‌شوند. همچنین تومورها باعث بزرگ شدن پروستات نیز می‌گردد. اصولاً بزرگی پروستات به هر دلیل در دفع ادرار و مدفوع مشکل ایجاد می‌کند، لذا تمامی سگهایی که در هنگام مدفوع کردن درد دارند یا در ادرار آنها خون وجود دارد باید توسط دامپزشک معاینه شوند. تشخیص بیماری براساس معاینه، رادیوگرافی و سونوگرافی می‌باشد. پروستات بزرگ شده را می‌توان بوسیله هورمون‌های مادگی (زنانه) درمان کرد. تومورها نیز گاهی به این درمان پاسخ می‌دهند اما به دلیل عوارض جانبی استفاده از

داروهای هورمونی، درمان نهایی حیوان بوسیله عمل جراحی است. جهت راحتی دفع در حیوان، همیشه مقداری فیر به غذای آن اضافه نمایید.

### تومور مقاربی قابل انتقال (Transmissible venereal Tumor)

این بیماری با ایجاد تومور در دستگاه تناسلی دام نر و ماده مشخص می‌شود. راه انتقال بیماری از طریق جفتگیری با سگ آلوده می‌باشد و علائم آن عمدتاً شامل خونریزی از دستگاه تناسلی است. برخی از بیماران خود به خود پهلوود می‌باشند و برخی احتیاج به عمل جراحی و استفاده از شیمی درمانی دارند. در درمان این بیماران شیمی درمانی و اشعه درمانی از موقیت بیشتری برخوردار است.

### اختلالات دستگاه تناسلی حیوان ماده

دستگاه تناسلی سگهای ماده بدلیل تغییراتی که طی هر دورهٔ فحلی در سطح هورمونی اتفاق می‌افتد خیلی مستعد بیماری می‌باشند. علائمی که نشاندهندهٔ این اختلالات می‌باشد شامل: ● ترشحات غیرعادی از فرج ● تشنجی مفرط ● تورم یا خونریزی مداوم از فرج ● رفتار مادری نابهنجام ● تولید شیر بدون ارتباط با جفتگیری و یا وقوع آبستنی.

### آبستنی

اگر سگ ماده شما بطور ناخواسته جفتگیری کرد دامپزشک طی ۴۸-۲۴ ساعت اول پس از جفتگیری می‌تواند با تزریق هورمون مانع آبستنی شود. اگر آبستنی طبق خواسته شما باشد ممکن است طی چهار هفته اول پس از جفتگیری قابل تشخیص نباشد. علائم آبستنی شامل:

- بزرگ و صورتی شدن سر پستانکها ● جنبه‌های قبل لمس (از ۵ هفتگی) ● کاهش اشتها ● استفراغ جزئی مواد کف آلود (هفته پنجم) ● افزایش اشتها (هفته ششم) ● تغییر مشخص در ظاهر بدن (هفته هفتم)

### تب شیر

بیماری جدی است که در اثر کمبود کلسیم روی داده و سگهای ماده عمدتاً پس از زایمان و در صورت شیر دادن به تعداد زیادی از توله‌ها به آن مبتلا می‌شوند. علائم آن

شامل: ● ناله کردن ● سقته و لرزش ماهیچه‌ها ● عدم تعادل ● تشنجه و متعاقب آن غش می‌باشد. اگر درمان صورت نگیرد حیوان خواهد مرد. اگر شما مشکوک به این بیماری شدید هر چه سریع‌تر با دامپزشک تماس بگیرید. درمان شامل تزریق کلسیم می‌باشد بنابراین پیشگیری بطور کامل امکان‌پذیر نیست اما استفاده از مکملهای ویتامینی یا معدنی می‌تواند مفید باشد.

### عفونت واژن (Vaginitis)

سگهای ماده‌ای که مرتبأ فرج خود را می‌لیسنده و دارای ترشح غیرطبیعی از واژن می‌باشند و موهای اطراف فرج رنگی شده است، احتمالاً به واژنیت مبتلا می‌باشند. این سگها ممکن است به صورت غیرعادی نسبت به سگهای نر تمایل داشته باشند. در سگهای ماده جوان، عفونت ممکن است فقط با مقدار کمی ترشح و دردناکی در موقع ادرار کردن همراه باشد. گاهی بدنبال بیماری، عفونت مجرای ادرار نیز رخ می‌دهد، لذا نیاز به معاینه دقیق دامپزشک می‌باشد.

### جمع چرک در رحم (Pyometra)

پیومتر یک بیماری بسیار خطرناک رحمی است که در سگهای ماده عقیم نشده، ۶-۸ هفتگه پس از فحلی بروز می‌کند. چرک در داخل رحم جمع شده و ممکن است چنانچه دهانه گردن رحم باز باشد خارج شود. سگهای بیمار بصورت قابل توجهی بی‌اشتها و بی‌رمق هستند، عطش زیاد دارند و بیش از حد نرمال ادرار می‌کنند. استفراغ و تب نیز اغلب وجود دارد و بنظر می‌رسد که شکم متسع شده است. ترشحات زرد، سبز یا قرمز غلیظی نیز دیده می‌شود. در صورت مشاهده این علائم سریعاً به دامپزشک مراجعه نمایید. برای نجات جان حیوان باید بوسیله جراحی تخدمان و رحم حیوان خارج گردد.

درمان دارویی نیز ممکن است در جهت تخفیف موقت بیماری مؤثر باشد. چنانچه بیماری مداوا نشود می‌تواند کشنده باشد.

### متريت

متريت عفونت رحم می‌باشد که اغلب طی دو هفته پس از زایمان اتفاق می‌افتد. علائم

آن شامل: ● ترشحات چرکی برنگ زرد یا سبز ● بی‌حالی ● بی‌اشتهاای و استفراغ می‌باشد. درمان آن استفاده از آنتی‌بیوتیک یا عقیم کردن می‌باشد.

### کیست تخدمان

علامت این بیماری خونریزی مداوم از واژن (ترشح آبکی برنگ قرمز روشن) پس از فحلی می‌باشد. در این موارد با دامپزشک مشورت نمایید. دامپزشک از تجویز دارو یا روش جراحی برداشت رحم و تخدمان استفاده خواهد کرد.

### آبستنی کاذب

متداولترین شکل آبستنی کاذب ۶-۹ هفته پس از فحلی شروع شده و ممکن است چند هفته ادامه یابد. علائم شامل: ● افزایش اشتها ● رفتارهای غیرعادی (احساس حس مادری نسبت به اسباب‌بازی) ● زور زدن ● بزرگ شدن پستان‌ها ● بی‌حالی ● احساساتی شدن ● بزرگی شکم ● تولید و خروج شیر از سرپستانک‌ها این مشکل ممکن است پس از هر فحلی بروز کند. راههای مختلفی مثل دارو درمانی یا تغییر شرایط بصورت ناگهانی مثل قطع غذا و آب و یا استفاده از جای تاریک یا عقیم کردن برای رفع این مشکل وجود دارد.

### تومور پستان

تومورهای پستان متداولترین تومور در سگهای ماده می‌باشند. در حدود نیمی از آنها بدخیم و نیمی دیگر خوش‌خیم می‌باشند. این تومورها عمولاً در پستان‌های عقبی اتفاق می‌افتد و در ابتدا توده‌های کوچک و سفتی هستند که در نوک پستان به وجود آمده و اغلب قابل حرکت می‌باشند. در صورت احساس هرگونه تورم یا برآمدگی در پستان سگ با دامپزشک تماس بگیرید. شما باید حداقل هر دو ماه بخصوص پس از فحلی، پستان‌های سگ را مورد معاینه قرار دهید زیرا تغییرات هورمونی طی زمان فحلی باعث تحریک رشد آنها می‌شود. تومورهای خوش‌خیم اغلب هنگام ملامسه سطح صافی دارند. سگهایی که قبل از سن ۲/۵ سالگی عقیم می‌شوند کمتر به تومور پستان مبتلا می‌شوند (خصوصاً اگر قبل از اولین فحلی باشد). تومورهای بدخیم به غدد لنفاوی و ریه‌ها گسترش یافته و متاستاز می‌دهند. انجام عکس‌برداری از ریه و نمونه‌برداری از تومور برای تشخیص نوع آن و تعیین

گسترش بیماری ضروری است. برای درمان تومورهای خوش خیم باید اقدام به جراحی نمود. درمان تومورهای بدخیم اغلب دشوار است و نتایج مناسبی بدنیال ندارد.

### اختلالات وابسته به نژاد

Chihuahua ، Boxer - مستعد Cryptochidism می‌باشند.  
Chow chow - مستعد ناتوانی طی زایمان و مشکل در جفتگیری می‌باشد.  
Bulldog ,Pug و سایر نژادهای براکیوسفال مستعد سخت زایمی می‌باشند.

### اختلالات دستگاه گردش خون

قلب سگ نیز مانند سایر پستانداران چهار حفره‌ای (دارای دو دهلیز و دو بطن) می‌باشد. دهلیزها خون را به بطن‌ها که مسئول خون رسانی به سراسر بدن می‌باشند می‌ریزنند. بطن راست خون را به شش‌ها می‌فرستد تا در آنجا عمل تبادل دی اکسیدکربن و اکسیژن روی دهد. سپس این خون به دهلیز چپ ریخته و از آنجا به داخل بطن چپ تخلیه می‌شود تا به سرتاسر بدن پمپ گردد. اکثر مشکلات قلبی سگها حالت مادرزادی دارد اما تعدادی از بیماری‌ها نیز حالت اکتسابی دارند. از جمله بیماری‌های مادرزادی می‌توان به وجود نقص در دیواره بطن‌ها، باز ماندن مجرای بین سرخرگ ششی و آئورت و تنگی شریان ریوی اشاره کرد.

### علائمی که معمولاً در مشکلات قلبی دیده می‌شوند عبارتند از:

- سرفه و سطحی بودن تنفس ● بی‌حالی، ضعف و خستگی ● غش و تشنج ● کاهش وزن ● وقفه در رشد ● اتساع شکم و تورم اندام‌های حرکتی ● افزایش ضربان نبض ● لرزش قابل لمس در جدار سینه مجاور قلب ● کبودی لشه‌ها

### بازماندن مجرای شریانی

نوعی بیماری مادرزادی است که در آن اتصال بین شریان ششی و آئورت باقی می‌ماند و خون سرخرگ ششی که تیره و فاقد اکسیژن است با خون اکسیژن‌دار سرخرگ آئورت مخلوط می‌شود، در نتیجه میزان اکسیژن موجود در سرخرگ آئورت که صرف اکسیژن رسانی بافت‌ها می‌شود، کاهش می‌یابد. بیماری مادرزادی دیگری نیز وجود دارد که در آن

رگهای خونی حلقه‌ای را در اطراف مری ایجاد می‌کنند که مانع عبور مواد جامد از مری شده و باعث استفراغ می‌گردند. این عارضه را می‌توان بوسیله عمل جراحی برطرف کرد.

### Heart murmur

بین دهلیز و بطن در قلب دریچه‌هایی وجود دارد که مانع بازگشت خون از بطن به دهلیز در زمان انقباض بطن می‌گردد. گاهی موقع بدلیل مشکلات مادرزادی، دریچه‌ها بطور کامل بسته نشده، موجب می‌شود در اثر فشار مقداری خون به دهلیز برگردد. این صدا توسط گوشی قابل شنیدن است که به آن murmur می‌گویند.

### در سمت چپ قلب murmur

نژادهای کوچک در هنگام پیری بیشتر مستعد این بیماری می‌باشند. ضعف دریچه میترال در سمت چپ قلب موجب وارد آمدن فشار روی خون برگشتی از ریه‌ها شده و مقداری از خون به ریه‌ها پس می‌زند. این امر مانع تبادل اکسیژن و دی‌اکسیدکربن می‌گردد. علائم این بیماری شامل: ● کاهش توانایی در ورزش کردن ● سرفه، بخصوص زمانی که سگ پس از یک دوره استراحت فعالیت می‌کند.

### در سمت راست قلب murmur

مشکل مشابه‌ای است که در اثر اشکال در دریچه سه لته سمت راست قلب رخ می‌دهد و در اثر پس زدن خون به سیاه‌رگ اجوف خلفی و خیز حاصل از آن، تورم شکم و بزرگی کبد و طحال رخ می‌دهد. سایر علائم شبیه مورمور سمت چپ قلب است. برای بیماری‌های قلبی درمان خاصی نمی‌توان در خانه انجام داد تنها مراقب باشید که سگ چاق نشود زیرا چاقی فشار وارده به قلب را افزایش می‌دهد. اگر شما نگران حال سگ خود هستید به دامپزشک مراجعه نمایید. دامپزشک با تجویز دارو علائم بیماری را کنترل کرده و عوارض ثانویه، را کاهش می‌دهد. دامپزشک ممکن است ابتدا بوسیله گوشی سگ را معاینه کند ولی برای تشخیص دقیق بیماری نیاز به الکتروکاردیوگراف می‌باشد. در مورد بیماری‌های مادرزادی ممکن است نیاز به جراحی باشد.

## کرم قلب سگ

سگها ممکن است بواسیله انگل‌هایی که در رگ‌های خونی زندگی می‌کنند آلوده شوند. لارو کرم دیروفیلاریا ایمیتیس مهاجرت احتشایی داشته و پس از ورود به ریه توسط سرفه به حلق رسیده و مجدداً بلع و سپس از طریق مدفوع دفع می‌شود. پاک کردن بدن سگ از کرم قلب نسبتاً مشکل است زیرا مصرف داروهای ضد انگلی اگرچه موجب مرگ لاروها می‌شود اما این امر می‌تواند باعث ایجاد لخته در عروق گردد. درمان این انگل باید زیر نظر دامپزشک و در بهترین شرایط بدنی صورت گیرد.

## نارسایی احتقانی قلب

زمانی که قلب از پمپاژ خون و به جریان انداختن آن در رگ‌ها ناتوان گردد و یا از کیفیت جریان خون کاسته شود دچار نارسایی شده است. لفظ احتقان بدین جهت به کار می‌رود که به علت اختلالات گردش خون، مایعات خون در نواحی دیگری از بدن به غیر از داخل رگ‌ها تجمع پیدا می‌کند. چنانچه مایع در داخل ریه‌ها تجمع یابد باعث سرفه و سطحی شدن تنفس می‌گردد. سگهای مبتلا به نارسایی احتقانی قلب تحمل ورزش و فعالیت‌های بدنی را ندارند و در موارد خاص ممکن است شکم نیز در اثر تجمع مایعات متسع گردد و یا دست و پاها متورم شود. دامپزشک می‌تواند با گوش کردن قلب، بیماری قلبی و یا تجمع مایعات در ریه‌ها را تشخیص دهد و در صورت نیاز اقدام به رادیوگرافی و یا تهیه نوار قلب نماید. در درمان بیماری بهره‌گیری از دارو کاملاً ضروری است شما در منزل می‌توانید با محدود کردن فعالیت‌های بدنی و استفاده از یک جیره غذایی کم کم شایانی به حیوان نمایید.

## بیماری‌های عضله قلب

اتساع (گشاد شدگی) عضله قلب یک نوع بیماری می‌باشد که بیشتر در نژادهای بزرگ دیده می‌شود و معمولاً در سن ۵ - ۶ سالگی رخ می‌دهد. در این حالت قلب ضعیف می‌شود و در نتیجه حالتی از نارسایی احتقانی قلب بوجود می‌آید. اندازه قلب بزرگ شده و دستخوش انقباضات نامنظم (آریتمی) می‌گردد. برخی از این انقباضات به علت بی‌کفایتی عضله قلب باعث خروج خون از قلب نشده و در نتیجه نیض نیز بوجود نمی‌آید. علائم بیماری عضله قلب شامل بی‌حالی، سرفه، اتساع شکم، کاهش وزن و در بعضی موارد تورم دست و پا و کلپس است. مصرف دارو برای افزایش عمر حیوان ضروری است.

### کم خونی (Anamia)

حالتی است که در آن گلوبول های قرمز خون و هموگلوبین که نقش انتقال اکسیژن در خون را بازی می کنند دچار نقصان می شوند. سه عامل اصلی کم خونی عبارتند از:

- ۱ - تخریب گلوبول های قرمز خون بوسیله: ● انگل ها ● سمومیت ها ● سوم باکتری ها ● واکنش های ایمنی.

- ۲ - کاهش حجم خون در اثر: ● خونریزی ناشی از تصادفات ● سمومیت ● زخم هایی که خونریزی می کنند و آلوگی به انگل های خونخوار مثل کرم های قلابی یا شلاقی.
- ۳ - تولید کم و غیرطبیعی گلوبول های قرمز در مغز استخوان به علت: ● تومورها ● سوم ● عفونت های حاد ● بیماری های عفونی مزمن (مثل پیومتر یا زخم های چرکی) ● بیماری مزمن کلیه ● کمبود عناصر معدنی (آهن، مس یا کربالت) ● کمبود ویتامین (B6 یا B12).

علاوه بر کم خونی شامل: ● رنگ پریدگی لته ها ● ضعف تدریجی ● ناتوانی در ورزش ● تنفس سریع ● بی قراری

اگر فکر می کنید سگ کم خون است به دامپزشک مراجعه نمایید. دامپزشک با آزمایش خون به نوع، درجه و عامل کم خونی پی خواهد برد. دامپزشک با تجویز داروهای ضد کم خونی مثل مکمل آهن، ویتامین ها و استروئید های آنابولیک کم خونی را مدوا خواهد کرد. در صورت کم خونی شدید ممکن است نیاز به انتقال خون باشد. به محسن اینکه دامپزشک پی به کم خونی حیوان می برد به شما توصیه خواهد کرد که از غذاهای مغذی با پروتئین بالا، مکمل های ویتامینی و جگر در تغذیه حیوان استفاده کنید. ضمناً در دوره نقاوت، سگ را با ورزش زیاد خسته نکنند.

### اختلالات وابسته به نژاد

Poodle ، pekingese ، king charles spaniel - مستعد به murmur - مستعد به قلب هستند.

Greyhound - مستعد کرم قلب می باشد. (بدلیل نگهداری همزمان با سایر سگها در مراکز پرورش).

### اختلالات دستگاه عصبی

عوامل زیادی می‌تواند دستگاه عصبی سگ را درگیر کند. دستگاه عصبی شامل مغز، نخاع و اعصاب محیطی می‌باشد. عفونت‌های باکتریایی می‌تواند باعث التهاب غشاء مغز و نخاع شود که منژیت نامیده می‌شود. آسیب وارد به بافت مغز آنسفالیت نامیده می‌شود.

**علائم بیماری‌های عصبی شامل:**

- تشنجه در نحوه انقباض عضلات
- رفتارهای غیرعادی و ناگهانی
- اختلالات حسی
- فلنجی
- عدم تعادل
- ضعف پیشرونده
- دور خود چرخیدن
- نیستاگموس (حرکت مداوم چشم‌ها به چپ و راست)
- رعشه

## صرع (Epilepsy)

این عارضه در سگ‌های یک تا سه ساله معمول می‌باشد. دلایل آن شامل:

- عوامل ارشی ● نرسیدن اکسیژن حتی به مدت بسیار کوتاه به مغز ● هیدروسفال
- دیستمپر ● تومورها

بعضی از سگ‌ها دچار تشنجهای مکرر هستند اما بعضی از سگ‌ها گاهی دچار تشنجه می‌شوند. تشنجه در سگ‌های مسن بدليل ابتلا به سایر بیماری‌ها خطرناکتر می‌باشد.

اصولاً تشنجه بیشتر موقعی که سگ آرام و در حال استراحت است اتفاق می‌افتد. دوره تشنجه ممکن است کوتاه (حدود ۵ دقیقه) یا شامل یک دوره بیهوشی باشد.

برای درمان، دامپزشک داروهای ضد تشنجه برای سگ تجویز می‌کند. این داروها بطور کامل تشنجه را از بین نمی‌برد ولی تعداد دفعات آن را کمتر می‌کند. سگ‌هایی که دوره تشنجه آنها بیشتر از ۱۵-۳۰ دقیقه طول می‌کشد باید فوراً مورد معاینه دامپزشک قرار گیرند. تزریق وریدی داروهای ضد تشنجه ممکن است لازم باشد.

## هیدروسفال

در این بیماری بدليل نقصان سیستم درنائز، مایعات در مغز تجمع می‌یابند. در انتهای به

علت تورم، بافت مغز به استخوان جمجمه فشرده شده و علائم زیر دیده می‌شود:

- تشنجه ● کوری ● عدم تعادل ● بی‌حالی

درمان آن شامل تشخیص سریع و جراحی اختصاصی میباشد.

### آنسفالیت

به التهاب بافت مغز گفته میشود. این عارضه در اثر عفونت‌های باکتریایی، ویروسی (مثل دیستمپر) یا حتی کهولت سن ایجاد میشود. آنسفالیت باکتریایی اغلب متعاقب عفونت گوش، زخم یا شکستگی سر دیده میشود. علائم شامل: ● سفتی گردن ● تشنج ● دردناکی سر و فشار دادن سر به سطوح مختلف میباشد. عامل آنسفالیت هر چه که باشد باید سریعاً درمان شود. هر عامل نیاز به درمان خاص خود را دارد.

### سکته مغزی (strokes)

علائم آن شامل: ● غش ناگهانی ● اختلال در فعالیت قسمتهای مختلف بدن ● به دور خود گشتن ● حرکت چشم به سمت چپ و راست. اگر سگ چنین علائمی را نشان میدهد سریعاً با دامپزشک تماس بگیرید. استروتیدها ممکن است علائم بیماری را تخفیف دهند. سایر داروها میتوانند جریان خون مغز را بهبود بخشند.

### دیستمپر

این بیماری اغلب در سگهای جوان ۳-۶ ماهه اتفاق میافتد اما در هر سنی قابل بروز میباشد. آلدگی اغلب از طریق استنشاق ویروس اتفاق میافتد و بوسیله سلول‌های دفاعی که سعی در انهدام ویروس دارند در سراسر بدن پخش میشوند. اگر سلول‌های دفاعی نتوانند ویروس‌ها را منهدم نمایند آنها به دستگاه ایمنی، عصبی و دستگاه تنفس و دستگاه گوارش حمله میکنند.

اگر سگ جوانی که در وضعیت بدنی خوبی است دچار عفونت خفیف شود اغلب دفع ویروس را به خوبی انجام داده و تنها علائم بی‌حالی یا افزایش مختصر درجه حرارت را نشان میدهد. اگر سیستم دفاعی حیوان شکست بخورد ابتدا درجه حرارت بالا رفته سپس علائم: ● بی‌حالی ● ترشح از چشم و بینی ● سرفه ● استفراغ ● اسهال و گاهی با علائم جلدی مثل ضخیم شدن و ترک‌خوردگی پوست بینی و کف پا دیده میشود. وقتی علائم فاز دوم پیشرفت میکند (حدود چهار هفته پس از شروع عفونت) سیستم عصبی ممکن است شروع به نشان دادن ضایعه بکند. این علائم ممکن است شامل

انقباضات کنترل نشده عضلانی تا تشنج کامل باشد. جهت درمان، آنتی بیوتیک‌ها به همراه درمان علامتی جهت رفع علائم درگیری دستگاه‌های گوارش و تنفس لازم است. بدون شک مواختی و پرستاری به همراه درمانهای مورد لزوم در بهبودی بیمار مؤثر می‌باشد، زیرا به این وسیله می‌توان نیرو و مقاومت سگ را در برابر بیماری تقویت نمود. حیوان مبتلا احتیاج مبرم به محیط گرم، خشک، بدون تحریک و سر و صدا دارد و غذایی که دارای ارزش پروتئینی بالا و نیروزایی مناسب بوده و قابلیت هضم آسان دارند باید به مقادیر کم و محدود در اختیار سگ قرار گیرند. شیر با زرده تخمرخ و پنیر تازه باید در تغذیه حیوان استفاده شود. افراط در تغذیه حیوان موجب اسهال و استفراغ و فشار به دستگاه گوارش حیوان می‌شود و وضع حیوان را بدتر می‌کند. در مورد ضایعات عصبی داروهای ضد تشنج ضروری می‌باشند. بهترین راه پیشگیری از دیستمپر واکسیناسیون مرتب توله‌ها و سگهای بالغ می‌باشد. در مورد واکسیناسیون اولیه، واکسن را در سن ۶ تا ۸ هفتگی تزریق و پس از ۴ تا ۸ هفته مجددًا واکسن یادآور تزریق می‌شود. برای حفظ اینمنی در سگ باید واکسیناسیون بصورت سالیانه تکرار شود.

### اسپوندیلوپاتی گردن

این بیماری که به آن سندروم «wobblers» نیز می‌گویند بیشتر در اسب و سگهای نژاد بزرگ و سنگین رخ می‌دهد. در این بیماری بد شکلی مهره گردن همراه با سنگینی وزن سر باعث آسیب به طناب نخاع می‌گردد. علائم آن شامل: ● کشیدگی پاهای جلویی ● سائیدگی ناخن‌ها ● عدم تعادل پاهای خلفی (خصوصاً پس از ورزش) ● فلچ (جزئی یا کلی) می‌باشد. در این موارد سگ را نزد دامپزشک ببرید. دامپزشک از مهره‌های گردن عکس رادیوگرافی تهیه می‌کند. اگر بیماری در مراحل اولیه باشد با جراحی قابل درمان است اما در صورت بروز فلچی، نتایج اغلب ناخوشایند خواهد بود.

### جابجایی و فتق دیسک‌های بین مهره‌ای

این عارضه بیشتر در سگهای پاکوتاه که بدنه کشیده دارند دیده می‌شود. در این سگها به علت فرم بدنه، دیسک‌ها زودتر از سایر سگها فرسوده می‌شوند. قسمت مرکزی دیسک اغلب از لایه‌های نرم اطراف بیرون می‌زند و باعث فشار و آسیب به اعصاب نخاعی می‌گردد. علائم آن شامل: ● درد ناگهانی ● عدم تمایل به حرکت ● لنگش ● حالت قوز

### کردن • فلنجی اندام‌های خلفی (جزئی یا کلی)

اگر سگ دچار درد ناگهانی همراه با سایر علائم باشد وقت را تلف نکنید، سریعاً با دامپزشک تماس بگیرید. در مواردی که درد خفیف بوده و حیوان علامت لنگش را نشان می‌دهد ممکن است به داروها پاسخ دهنده اما در موارد شدیدتر باید جراحی صورت گیرد.

### هاری

هاری یکی از خطروناکترین بیماری‌های ویروسی است که درمانی نداشته و به مرگ بیمار متنه می‌شود. هاری مهمترین بیماری مشترک بین انسان و سگ محسوب می‌شود. این بیماری اغلب در اثر گزیدگی توسط یک حیوان هار به دیگر حیوانات منتقل می‌گردد و در این حال منبع عفونت، بzac حیوان هار است. عموماً فصل تظاهر بیماری در حیوانات گوشتخوار بیشتر در فصل پائیز و زمستان می‌باشد. تقریباً تمامی پستانداران نسبت به هاری حساس می‌باشند. از آنجایی که منبع اصلی انتقال هاری به انسان در محیط شهری سگ می‌باشد، ضرورت واکسیناسیون سگها بر علیه این بیماری کاملاً محسوس بوده و لازم الاجرا است. دوره کمون بیماری هاری طولانی بوده و عموماً از ۳ تا ۶ هفته و گاهی حتی تا چند ماه به طول می‌انجامد. اولین نشانه هاری در حیوان آلوده و گزیده شده، تغییر رفتار است. این تغییر رفتار می‌تواند در جهت افزایش خشونت به شکل هاری خشمگین و یا هاری آرام و خاموش باشد و اساساً این تغییر برخلاف خصلت اصلی و ذاتی حیوان است. بتدریج انقباض عضلات صورت رخ می‌دهد و دندان‌های حیوان قفل می‌شوند. حرکات حیوان نامتعادل می‌گردد و کنترل عضلات از بین می‌رود. در این حال به دلیل فلنجی عضلات حلق، حیوان قادر به بلع بzac نبوده و بzac حیوان جاری است، تغییر صدا پیدا کرده و از نور، آب و غذا می‌ترسد و به هر چیزی حمله می‌کند؛ نهایتاً فلنجی بدن کامل شده و حیوان در حالت فلنجی به کوما می‌رود و پس از ۴ تا ۶ روز می‌میرد. در شکل دوم که به هاری خاموش معروف است اختلالات معده‌ای - روده‌ای، لرزش و تشنج و حالت غیرعادی همراه با فلچ پا مشاهده می‌شود. سگ ابتدا تلوتلو خورده و بعداً نمی‌تواند روی پاهای خود بایستد. فک‌های حیوان بعداً دچار فلچ شده و مانع آشامیدن و غذاخوردن حیوان می‌گردد و بدین جهت است که حیوان ظاهراً از آب می‌ترسد. این شکل بیماری برخلاف شکل اول بهیچوجه خشمگین نبوده و حیوان حالت تهاجمی ندارد و بدین جهت از شکل اول برای انسان خطروناکتر است چون انسان فوراً متوجه بیماری هاری نشده و به نشانه‌های بیماری چندان اهمیتی

نمی‌دهد. هیچ درمانی برای نجات یک موجود هار وجود ندارد و تنها باید به عنوان پیشگیری نسبت به واکسیناسیون سگها اقدام نمود. در صورت گزیده شدن افراد به وسیله یک سگ جهت اطمینان بیشتر و از این بابت که بیماری درمان ندارد ضرورتاً می‌بایست به مراکز انتستیتوپاستور در تهران یا شعبات آن در سایر نقاط کشور مراجعه کرد. خصماً بمحض گزیده شدن به وسیله سگ مبتلا یا مظنون باید فوراً زخم‌ها و خراش‌ها را بواسیله صابون یا سایر مواد ضد عفونی کننده شسته و تمیز نمود. هیچ‌گاه نباید زخمی را که به وسیله گاز گرفتگی حیوان هار ایجاد شده است را بخیه زد زیرا ویروس در چنین شرایطی در محیط سربسته بهتر رشد کرده و شدت بیماری بیشتر خواهد شد. اگر زخم در قسمت‌های بالای بدن مثل سر و صورت باشد، امکان مبتلا شدن به هاری سریع‌تر خواهد بود.

### اختلالات وابسته به نژاد

Basset - مستعد جابجایی دیسک و اسپوندیلوپاتی مهره‌های گردن است.  
 poodles ، kingcharles spaniel ، chihuahua مستعد هیدروسفال می‌باشند.  
 shih Tzv ، pekinese ، Dachshund - مستعد جابجایی دیسک می‌باشند.  
 Doberman ، Great Dane - مستعد اسپوندیلوپاتی مهره‌های گردن و سندرم ووبرل می‌باشند.

### اختلالات سیستم اسکلتی - عضلانی

سیستم اسکلتی مجموعه‌ای از استخوان‌ها می‌باشد که بواسیله عضلات حرکت می‌کنند. استخوان‌ها بواسیله مفاصل به هم متصل می‌شوند. اگر چه شکل بدن در نژادهای مختلف متفاوت است اما ماهیچه‌ها تفاوت چندانی ندارند. بیماری‌های ماهیچه، استخوان یا مفاصل در سگها نسبتاً متداول بوده و اغلب در اثر افتادن از بلندی، دعوا یا تصادف ایجاد می‌شود. جراحات مختصر مثل رگ به رگ شدگی (کشیدگی تاندون‌ها) ممکن است در خانه مداوا شوند ولی در صورتی که حیوان دچار درد شدید باشد با دامپزشک تماس بگیرید. علائم شامل: لنگش، درد و تورم در ناحیه مبتلا می‌باشد.

### اختلالات عضلانی

این اختلالات شامل درگیری‌های عضلانی (myopathy) و التهاب عضلات

(myositis) می‌باشد. عوامل مختلفی مثل عفونت‌های باکتریایی موجب درگیری‌های عضلانی می‌شوند. برخی از این اختلالات ارثی و برخی وابسته به نژاد می‌باشند که درمانی هم برای آنها متصور نیست. سایر بیماری‌ها نیاز به درمان‌های خاص دارند لذا هر چه سریعتر با دامپزشک تماس بگیرید.

اگر شما متوجه شدید که سگتان دچار آسیب جزئی عضلانی است به حیوان استراحت بدھید. اگر این کار باعث تخفیف درد حیوان شد، دوره استراحت را طولانی‌تر کنید در غیراینصورت با دامپزشک تماس بگیرید.

### میوزیت ائزوینوفیلی

عامل این بیماری ناشناخته است. این بیماری عضلات سر را متأثر کرده و موجب درد و در نهایت تحلیل عضلانی می‌گردد. علائم آن شامل: ● ضعف ● سفتی عضلات ● درد و چرخش حلقه‌ای سر به اطراف می‌باشد.

میوزیت ائزوینوفیلی نیاز به مراقبت دامپزشکی دارد. دامپزشک می‌تواند داروهای ضد التهاب و ضد درد تجویز نماید.

### اختلالات مفاصل

آرتربیت یا التهاب مفاصل اغلب در سگها متدائل است. دلایل اصلی، نقص‌های آناتومیکی هستند که به دلایل ارثی یا تغذیه‌ای ایجاد می‌شوند یا اینکه در اثر عفونت‌های باکتریایی یا ویروسی رخ می‌دهند.

### پیچ خوردنگی و استئوآرتربیت

پیچ خوردنگی در اثر پارگی و یا کشیدگی بیش از حد لیگامان‌ها و تاندون‌ها ایجاد می‌شود. اگر این عارضه شدید باشد یا درمان نشود موجب استئوآرتربیت می‌گردد که در آن استخوان و مفصل نیز دچار التهاب می‌گردد. به محض بروز ۶ هفته به حیوان استراحت داده شود، بعد از این مدت باید کم‌کم فعالیت بدنی حیوان شروع شود. ممکن است استفاده از بانداز مفید بنظر برسد. استئوآرتربیت درمان خاصی ندارد بلکه تمام تلاش‌ها باید جهت تخفیف آن صورت گیرد. بهترین کاری که شما می‌توانید انجام دهید استراحت دادن حیوان و استفاده از داروهای

ضدالتهابی است که دامپزشک تجویز می‌نماید.

**اختار:** مصرف بی‌رویه داروهای خددرد ممکن است موجب شود تا حیوان از مفصل معیوب خود استفاده نماید لذا موجب ضایعات دائمی می‌گردد. ضمناً استفاده از استروئیدها نیز فرآیند ترمیم را به تأخیر می‌اندازند لذا مصرف این داروها باید با نظر دامپزشک صورت گیرد.

### بیماری‌های استخوان

برخی از بیماری‌های سگ، مادرزادی هستند اما برخی بدلیل اختلال در تأمین اکسیژن و ترکیبات غذایی می‌باشند. یکی از متداولترین بیماری‌ها، استئوکندروزیت می‌باشد که بیشتر در نژادهای بزرگ جثه دیده می‌شود. بدلیل تعذیه ناکافی، قسمتی از غضروف از انتهای مفصل جدا شده و داخل مفصل می‌افتد، گاهی موقع رشد مجدد تکه جدا شده موجب اصطحکاک روی مفصل و ایجاد آرتربیت می‌گردد. استخوان‌های آرنج، زانو و مفصل خرگوشی نیز ممکن است درگیر شوند.

علائم آن شامل: ● درد ● لنگش ● تورم و گرمای موضعی می‌باشد. خوشبختانه جراحی و خارج کردن بخش مریبوطه موجب بهبود کامل می‌گردد.

### شکستگی

شکستگی در هر یک از استخوان‌های بدن سگ ممکن است اتفاق بیفتد. گاهی موقع ممکن است شکستگی‌ها در اثر عواملی مثل استئوپروز که موجب ضعیفی استخوان می‌گردد اتفاق بیفتد.

علائم شامل: ● لنگش حاد ● تورم ● درد ● گرمای موضعی  
در این موارد وقت را تلف نکنید سریعاً حیوان را جهت مداوا نزد دامپزشک ببرید.

### لنگش

مهمنترین علامت مشکلات اندام حرکتی لنگش می‌باشد. سعی کنید ضایعه را تشخیص دهید.

موارد زیر را مورد بررسی قرار دهید:  
● آیا سگ با عضو مبتلا وزن‌گیری نمی‌کند؟ و یا فقط بصورت جزئی آن را با زمین تماس می‌دهد؟

- آیا تورم و دردناکی وجود دارد؟ هر دوی این علائم نشاندهنده ضایعه نسبتاً جدی می‌باشد.

### دلایل احتمالی

- کشیدگی و دررفتگی تاندونها ● شکستگی زخم یا سایر جراحات

### درمان

در موارد خفیف، تا بهبود شرایط به حیوان استراحت بدهید. اگر پس از چند روز استراحت وضع حیوان بهتر نشد، حیوان را به دامپزشک منتقل نمایید.

### موارد اورژانس

- اگر درد شدید، تورم و کبودی یا لنگش مداوم وجود دارد، هر چه سریعتر با دامپزشک تماس بگیرید.

### دیسپلازی مفصل ران

این بیماری در نژادهای بزرگ مثل نژاد ژرمن شپهرد خیلی متداول است. در این بیماری‌ها سر استخوان ران در فضای مفصلی بطور مناسب جفت نمی‌شود. این بیماری عمدهاً ارشی می‌باشد و می‌توان با گرفتن عکس رادیولوژی پس از سن ۶ ماهگی و تکرار سالیانه در نژادهای مستعد هر چه سریعتر بدان بی برد. داروهای ضد درد ممکن است موجب تخفیف بیماری در سگهای جوان و در حال رشد شوند. در موارد بسیار شدید، این بیماری نیاز به جراحی دارد.

### اختلالات وابسته به نژاد

- مستعد میوزیت اوزینوفیلی و استئوکندروزیت دسیکن در German shepherd مفصل آرنج و دیسپلازی مفصل لگن می‌باشد.
- مستعد استئوکندروزیت دسیکن می‌باشد. Rottweiler و st.Bernard
- مستعد استئوکندروزیت دسیکن در مفصل آرنج و دیسپلازی مفصل لگن می‌باشد. Labradore

## اختلالات پوست و مو

پوست، بافت‌ها و اعضاء داخلی بدن را از تهاجم اجسام خارجی و میکروب‌ها حفاظت کرده و باعث تنظیم دما و حفظ رطوبت محیط داخلی بدن می‌گردد. این عضو در ساخته شدن برخی از ویتامین‌های ضروری نظیر ویتامین D نیز مؤثر است. همچنین یک سری پایانه‌های عصبی مربوط به حواس در پوست قرار دارند. پوست و موی سگ در ارتباط بسیار نزدیک با هم هستند. موها از فولیکول‌هایی که در لایه داخلی پوست قرار دارند خارج می‌شوند. بیماری‌های پوست در سگ بسیار وسیع و پیچیده است. یکی از معمول‌ترین علائم اختلالات پوستی اگزما (التهاب پوست) می‌باشد. تشخیص عامل اصلی بیماری اغلب مشکل است. روند ایجاد و پیشرفت درماتیت بدین‌گونه است که بیماری موجب تحریک (خارش) می‌گردد که در نتیجه آن سگ با پنجه‌ها یا دندان نقطه مزبور را خارش داده و این امر موجب ریختن موها، التهاب و خارش بیشتر می‌گردد و این سیکل همچنان ادامه می‌باید تا اینکه باکتری‌ها به پوست آزرده شده حمله می‌کنند. مهمترین قسمت درمان جلوگیری از خاراندن موضع مربوطه توسط سگ می‌باشد. این کار را می‌توان بوسیله داروهای ضد التهاب و مسكن انجام داد.

### علائم کلی در گیری پوست شامل:

- خارش ● ریزش موها ● سرخی پوست ● جوش ● خشکی و شوره زدن پوست
- توده‌ای شدن مو ● وجود تاول یا دانه‌های چركی ● پوسته پوسته شدن ● تغییر رنگ پوست ● وجود ترشحات چركی ● لیسیدن شدید پوست ● ایجاد توده‌های سفت یا نرم در پوست ● وجود انگل‌های خارجی ● التهاب پوست.

### جرب‌ها

سه نوع جرب می‌تواند برای سگ مشکل‌ساز باشد:

- دمودکس ● سارکوپتس ● اتودکتس - که موجب التهاب گوش می‌شود. اتودکتس تنها جربی است که بوسیله چشم غیر مسلح دیده می‌شود، شما ممکن است آنها را بصورت نقاط کوچک متحرک در گوش بینید. سگ مبتلا به جرب گوش مرتبأ سر خود را تکان می‌دهد و گوش خود را مرتبأ می‌خاراند و شما می‌توانید ترشحات مومی

سیاهزنگی را در داخل گوش مشاهده کنید.

### دمودکس

اغلب سگها مبتلا به این نوع جرب می‌باشند بدون اینکه مشکلی برای آنها ایجاد شود؛ اما در موقع استرس و در حیوانات جوانی که سیستم دفاع طبیعی آنها کاملاً تکامل نیافرته موجب ایجاد ناراحتی می‌گردد. این جرب در فولیکولهای مو زندگی می‌کند و موجب نوعی درماتیت پوسولی در اطراف سر و شانه‌های توله‌ها می‌گردد که اصطلاحاً به آن پیودرم جوانی گفته می‌شود.

علائم آن شامل: ● بوی ناخوشانید ● ریزش مو ● قرمزی پوست ● پوست چرب و فلسی.

ضایعات این جرب بیشتر بر روی صورت، اطراف چشم‌ها، پوزه و جلوی پنجه‌ها دیده می‌شود. بهتر است سگها سریعاً پس از شروع مشکل، مورد مداوای دامپزشکی قرار گیرند. دامپزشک اغلب دارو و آنتی‌بیوتیک‌هایی که موجب بهبود وضعیت بیمار می‌گردند توصیه می‌نماید. شامپوهای مخصوص می‌تواند جهت کنترل چربی موها و بوی نامطبوع مورد استفاده قرار گیرند. جهت کنترل آلودگی به جرب‌ها دامپزشک از محلول‌های سمی با غلظت خاص استفاده می‌کند. طریقه تشخیص این جرب‌ها نمونه‌برداری از پوست و انجام آزمایشات میکروسکوپی می‌باشد.

### سارکوپتس

این جرب می‌تواند همانند سگ، انسان را نیز در هر سنی آلوده نماید. این جرب میکروسکوپی، اغلب در زیر پوست نقب می‌زند و در آن تخم‌گذاری می‌نماید. اگر چه آلودگی انسان با این جرب پس از مدتی خود بخود بهبود می‌یابد اما کنترل و درمان این بیماری در سگ از اهمیت خاصی برخوردار است. علائم ابتلاء شامل نقاط قرمز خارش‌دار خصوصاً در گوش‌ها، آرنج و مفصل خرگوشی می‌باشد. در این حالت باید مراقب باشید که حیوان با خارش دادن و گاز گرفتن موضع، باعث ایجاد جراحت بیشتر پوست نشود. دامپزشک برای از بین بردن این جرب سومومی را توصیه می‌نماید که باید بدن سگ را با آنها شستشو داد. دامپزشک ممکن است برای کاهش خارش نیز داروهایی تجویز نماید.

## خارش

- مهمنترین علامت بیماری پوست است که می‌تواند دلایل مختلفی داشته باشد.
- موارد زیر را مورد بررسی قرار دهید:
- آلودگی انگلی (کک، شپش و جرب) ● زخم‌های باکتریایی - نقاط عفونی کوچک، پوسته‌پوسته و قرمز ملتهب

## دلایل احتمالی

- آلودگی پوست به انگل‌های خارجی ● آلودگی گوش به انواع جرب‌ها یا کنه‌ها
- انباشتگی کیسه‌های مقعدی (بوسیله لیس‌زدن ناحیه مقعد مشخص می‌شود) ● التهاب پوست ناشی از حساسیت غذایی و یا گزیدگی توسط حشرات.

## درمان

- در صورت آلودگی انگلی حیوان را حمام ضد انگل دهید.
- زخم‌های باکتریایی را با ترکیبات ضد باکتریایی شستشو دهید.
- زخم‌های وسیع، اختلالات گوش یا انباشتگی غدد مقعدی جهت درمان نیاز به دخالت دامپزشکی دارند.
- در موارد درماتیت تماسی، میزان برخورد سگ با مواد حساسیتزا مثل روکش صندلی ماشین، موکت‌های نایلونی و ترکیبات ضد عفونی کننده را محدود کنید.

## موارد اورژانس

در صورت خشکی بیش از حد و چربی و مرطوب بودن و یا از دست دادن قوام و حالت طبیعی پوست هر چه سریعتر با دامپزشک تماس بگیرید.

## سرخی پوست

در مراحل اولیه توجه به قرمزی و التهاب پوست ممکن است با اقدام به موقع مانع پیشرفت بیماری شود.

### دلایل احتمالی

● آلودگی به انگل‌های خارجی (کک، کنه، جرب و ...) ● درماتیت تماسی ● درماتیت آرژیک

### درمان

● اگر منطقه التهاب کوچک و محدود است می‌توانید از پمادهای موضعی جهت کنترل بیماری استفاده کنید و در صورت وسعت ضایعه از دامپزشک کمک بگیرید.

### آلرژی

هاگ گیاهان، گردوغبار، قارچ‌ها، گزش حشرات و حتی برخی غذاهای خاص بعنوان منشأ آلرژی در سگها مطرح هستند. سگهای مبتلا به آلرژی به علت خارش بیش از حد ممکن است سطح بدن خود را زخمی نمایند. همچنین ممکن است که در پاسخ به گزش حشرات، محل مورد نظر متورم و ملتهب گردد. از دیاد حساسیت پوستی ممکن است با علائم عمومی از قبیل ریزش ترشحات از بینی، عطسه و اشک آلودی چشمها؛ استفراغ و اسهال در آلرژی‌های غذایی همراه باشد.

### انگل‌ها

کک، شپش، مگس، پشه، کنه و جرب‌ها می‌توانند باعث عوارض بسیار جدی در پوست شوند.

### سبوره

پوست مبتلا به سبوره دچار شوره و پوسته است و یا به وسیلهٔ یک نوع پوسته‌های چرب به رنگ زرد مایل به قهوه‌ای پوشیده می‌شود. اختلال در ترشحات پوست که از سلولهای آن منشاء می‌گیرد عامل ایجاد این حالت است و علی‌رغم شستن و حمام کردن حیوان، باز هم بوی نامطبوعی از بدن دام استشمام می‌گردد. سبوره عموماً قابل درمان نیست و تنها می‌توان با شستشوهای منظم به وسیلهٔ شامپوهای خاص تحت کنترل قرار گیرد.

## ریزش مو

عوامل مختلفی در ریزش موی سگ نقش دارند.

موارد زیر را مورد بررسی قرار دهید:

- آیا موهای شکسته در پوشش خارجی وجود دارد؟
- آیا پوست قرمز و ملتهب است؟
- آیا نواحی بی مو وجود دارد؟
- آیا ریزش مو بصورت قرینه است؟
- آیا حیوان دچار مو ریزی عمومی شده است؟

## دلایل احتمالی

مو ریزی و خارش در اثر هرگونه عامل مولد، سوریزی‌های فصلی، کمبودهای مواد غذایی، ابتلاء به بسیاری از بیماری‌ها مانند دیابت، کوشینگ، اختلال در ترشح هورمون‌های تیروئیدی و ... ایجاد می‌شود.

## درمان

مهمترین عامل ریزش مو، که در آن ناحیه طاس شده، بدون التهاب و خارش است اختلالات هورمونی می‌باشد که باید تحت نظر دامپزشک مورد درمان قرار گیرد. اگر جیره غذایی مشکل دارد مولتی‌ویتامین و اضافه شدن چربی غذا و ... می‌تواند روند مو ریزی را متوقف کند.

## کچلی (ضایعات قارچی یا درماتوفیتوز)

در اصطلاح طبی کچلی به نوعی بیماری پوستی اطلاق می‌گردد که در اثر رشد قارچ بر روی سطح پوست یا موها ایجاد می‌شود. باید توجه داشت که کچلی از طاسی متفاوت می‌باشد. سگهای مبتلا به کچلی ضایعاتی را در سطح پوست نشان می‌دهند که شبیه نواحی دایره مانند می‌باشد. اغلب، موهای شکسته شده و بافت مرده در حاشیه‌های این نواحی مدور دیده می‌شوند. سگهای مبتلا به شکل شدید کچلی حالتی از پوسته پوسته شدن، قرمزی و ریزش مو را در قسمت زیادی از بدن نشان می‌دهند. چنانچه دامپزشک، نمونه‌ای از پوست یا مو را مورد بررسی قارچ‌شناسی قرار داده و بیماری را تأیید نماید بیمار باید تحت

درمان ضد قارچ قرار گیرد و توصیه‌های بهداشتی جهت حفظ سلامت افراد خانواده و سایر حیوانات خانگی انجام شود. آلدگی قارچی جزء بیماری‌های مشترک سگ و انسان بوده و صاحب دام نیز در معرض خطر آلدگی است، لذا درمان دقیق سگهای بیمار و همچنین رعایت اصول بهداشتی در برخورد با این قبیل بیماران کاملاً ضروری می‌باشد.

### عفونت‌های پوست

در اثر عوامل مختلف بخصوص رشد باکتری‌ها بر روی زخم‌های جلدی (که احتماً در اثر بریدگی، سوراخ شدگی و خراشیدگی و ... بوجود آمده‌اند) ممکن است حالت‌هایی از التهاب، تورم، قرمزی، گرمی در لمس، دردناکی و چرکی شدن پوست بوجود آید. چنانچه علائم ذکر شده بدتر شوند و تجمع چرک شدت یابد، ضرورت دارد که بوسیلهٔ دامپزشک مدوا شود. کوتاه کردن موهای اطراف زخم‌ها و ضد عفونی روزانه با محلول‌های ضد عفونی کنندهٔ نظیر بتادین سبز نیز بسیار مفید خواهد بود.

### آبسه

آبسه عبارت است از تجمع چرک در زیر پوست که معمولاً در اثر زخم‌های نافذ از قبیل تزریق غیر استریل، گزیدگی و زخم‌های عمیق بوجود می‌آید. منطقهٔ مبتلا اغلب ملتهب، قرمز و دردناک است. آبسه در هنگام لمس گرم است و مایعات درون آن ممکن است به بیرون راه یافته و قابل مشاهده باشد. از آنجایی که در درمان آبسه‌ها باید از آنتی‌بیوتیک‌های عمومی استفاده نمود حتماً با دامپزشک مشورت نمایید.

### یرقان

یرقان یا زردی عبارت است از زرد رنگ شدن پوست و مخاطات. زردی به تنهایی یک بیماری نیست، بلکه نشانه‌ای از سایر بیماری‌ها از جمله بیماری‌های کبد، انسداد مجرای صفرایی و یا تخریب بیش از حد گلوبولهای قرمز در اثر یک سری بیماری‌های خاص به حساب می‌آید.

### زگیل

زگیل یا پاپیلوما در سگ بوسیلهٔ یک نوع ویروس ایجاد می‌شود و معمولاً در اطراف

لب‌ها یا دهان سگهای جوان رشد می‌کند. زگیل‌ها در سگهای جوان بصورت گروهی و در سگهای بزرگتر بصورت منفرد رشد می‌کند. زگیل در سگها بشدت مسری است. اندازهٔ زگیل‌ها کاملاً متفاوت است و می‌تواند قطری معادل  $\frac{1}{3}$  سانتی‌متر الی ۵ سانتی‌متر داشته باشند. زگیل به پوست و بافت‌های دیگر بدن تهاجم ندارد و عموماً به مرور زمان به طور خود به خود ناپدید می‌شود. چنانچه موقیت یا اندازهٔ آنها ناخوشایند باشد و یا تحلیل رفتن آنها خیلی به طول انجامد، می‌توان آنها را با جراحی برداشت کرد. سگهایی که از زگیل بهبود می‌یابند بندرت عفونت مجدد پیدا می‌کنند.

### کالوس (پینه)

پینه‌ها اغلب در سگهای بزرگ و در نواحی خاصی از بدن که در تماس با سطوح سخت یا خشن نظیر زمین‌های بتونی قرار می‌گیرند رخ می‌دهد. اکثر این ضایعات در پشت آرجن، سطح خارجی مج پا و در جوانب پaha دیده می‌شوند. در این نواحی پوست ضخیم می‌شود، پینه می‌بندد و موهای آن می‌ریزد. در موارد شدید، کالوس به یک زخم عفونی باز تبدیل می‌شود. بهترین راه برای جلوگیری یا ممانعت از ادامه رشد کالوس تهیه یک بستر نرم برای سگها است.

### اختلالات وابسته به فژاد

– مستعد دموذکس و پیودرم جوانی می‌باشد. Doberman

– مستعد پیودرم جوانی می‌باشد. Dachschund

– مستعد دموذکس می‌باشد. Irish setter

### انگل‌ها

انگل‌های سگ به دو دستهٔ انگل‌های خارجی و انگل‌های داخلی تقسیم می‌شوند. انگل‌های خارجی آنها بی‌هستند که روی سطح بدن سگ زندگی می‌کنند مثل قارچ‌ها، شپش، کک، جرب و کنه. انگل‌های داخلی در داخل بدن سگ زندگی می‌کنند از این جمله می‌توان به کرم‌های گرد، کرم قلابدار، کرم شلاقی و کرم‌های پهنه اشاره کرد. اکثر انگل‌های خارجی را می‌توان بوسیله شستشوی حیوان با سmom یا شامپوهای مربوطه یا استفاده از اسپری برطرف کرد. ضمناً محل خواب حیوان را نیز بطور مرتب بشویید.

در مورد انگل‌های داخلی نیز اجرای برنامه ضد انگلی هم برای سلامتی سگ و هم برای سلامتی اعضای خانواده ضروری می‌باشد. دامپزشک در این مورد توصیه‌های موردنیاز را به شما خواهد کرد.

توله‌ها باید از بدو تولد درمان ضد انگلی را دریافت کنند چون گروهی از کرم‌های گرد از طریق شیر و یا از طریق تماس با مدفوع مادر به آن‌ها منتقل می‌شوند. سگهای ماده نیز پیش از آبستنی و پس از زایمان تحت درمان ضد انگلی قرار می‌گیرند. از سویی دیگر بهتر است ترتیبی اتخاذ نمایید که مدفوع سگ هر چه زودتر از محیط زندگی شما خارج شود.

## انگل‌های داخلی

### کرم‌های گرد

چندین نوع کرم گرد در سگها وجود دارد که مهمترین و متداولترین آنها آسکاریسها می‌باشند. سایر کرم‌های گرد در روده بزرگ، رگهای خونی و یا مجاری تنفسی زندگی می‌کنند. Toxascaris Leonina و *Toxocara Canis* در روده کوچک سگ زندگی می‌کنند. آسکاریسها از غذاهای هضم شده موجود در دستگاه گواراش سگ تغذیه کرده و خصوصاً توله سگها را دچار سوء تغذیه می‌نمایند. آنها بداخل دیواره دستگاه گواراش توله سگ نفوذ کرده و از طریق خون به کبد و سپس به ریه‌ها راه می‌یابند؛ سپس از ریه‌ها به نای وارد شده و بوسیله سرفه بالا می‌آیند و دوباره بلعیده شده و به دستگاه گواراش باز می‌گردند. اکثر توله‌های آلوه نشانه بالینی را نشان نمی‌دهند؛ اما میلیون‌ها تخم آلوه کننده بوسیله آنها در محیط پراکنده می‌شود که می‌تواند برای سایر سگها و اطفال خطرناک باشد. این کرمها شبیه به یک رشتهٔ ماکارونی سفید رنگ صاف یا فر خورده هستند و طولی در حدود ۸ - ۲ سانتی‌متر دارند.

در بعضی موارد توله‌های آلوه ممکن است دچار هپاتیت، پنومونی، تشنج و انسداد دستگاه گواراش شوند.

وقتی توله بزرگ‌تر شد اکثر کرمها به عضلات مهاجرت کرده و در آنجا تشکیل کیست را می‌دهند. این کرمها تا زمانی که توله ماده بالغ و سپس آبستن شود در حالت کمون باقی مانده و سپس در طول آبستنی از طریق جفت به ریه‌های جنین وارد می‌شوند؛ از این‌رو این گروه از توله‌ها با آلوهگی انگلی متولد شده و باید درمان ضد انگلی قرار گیرند. این کرمها می‌توانند انسان را نیز آلوه کنند و در موارد نادر در افرادی که این‌منی ضعیفی دارند

موجب بیماری گردد. در موارد بسیار نادرتری مهاجرت احشایی لاروهای انگلی سبب تشکیل کیست در چشم بچه‌ها شده که این امر بسیار خطرناک است و حتی ایجاد نایینایه خواهد نمود. رعایت بهداشت در کنترل این مشکل نقش بسزایی دارد. دامپزشک با تجویز داروهای ضد کرم گرد به کنترل این انگل‌ها اقدام خواهد نمود.

### کرم‌های قلابدار و شلاقی

هر دوی این کرم‌ها خونخوار می‌باشند و بوسیله چشم غیر مسلح دیده می‌شوند. این کرم‌ها باعث کم‌خونی، اسهال یا ضعف بدنی حیوان می‌گردند.

### کرم‌های پهن یا نواری

یکی از متداولترین کرم‌های نواری سگ Dipylidium caninum می‌باشد. این کرم بوسیله ککها که ناقل لارو انگل هستند منتقل می‌شود. قطعات Dipylidium شبیه دانه‌های برنج متحرک هستند. این کرم باعث خارش ناحیه مقعد سگ و ناراحتی حیوان می‌گردد.

اگر شما قطعاتی از کرم را در داخل مدفعه سگ دیدید باید هر چه زودتر آنرا مورد درمان ضد انگلی قرار دهید (ضمیراً برای متوقف کردن چرخه زندگی انگل باید ککها را از روی بدن سگ و محل زندگی آن از بین برد).

در صورت آلوگی حیوان به کرم‌های پهن قطعاتی از کرم ممکن است که در موهای اطراف مخرج، در آشیانه یا در مدفعه قابل مشاهده باشند. بندهای زنده این انگل سفید و یا سفید مایل به کرم بوده، پهن هستند و دارای حرکت می‌باشند. بندهای مرده زرد رنگ بوده و کدر می‌شوند و از لحاظ ظاهری شبیه به دانه‌های برنج هستند. سگهای آلوه اغلب نشانه‌ای ندارند ولی ممکن است کاهش وزن داشته و یا به صورت اتفاقی به اسهال مبتلا شوند.

### کیست هیداتید

هیداتیدوز یا کیست هیداتید از قدیمی‌ترین بیماریهای شناخته شده انسان است که اولین بار بعنوان «کیسه پر از آب» از آن یاد شده است. این بیماری توسط لارو انگل اکینوکوکوس گرانولوزوس در انسان ایجاد می‌شود. عامل این بیماری انگلی از خانواده کرم‌های پهن نواری یا سستودها است که در روده کوچک

گوشتخواران از جمله سگ زندگی می‌کند. سگها ممکن است بدون اینکه علائم بالینی بروز دهند دارای هزاران انگل در روده خود باشند.

انگل، کرم نواری باریکی است که تنهای ۲۵۰ میلی‌متر طول داشته و شامل سر و بدنه ۳-۴ قطعه‌ای می‌باشد. آخرین قطعه بدن انگل که بند بارور نامیده می‌شود حدود ۵۰۰ عدد تخم را شامل می‌شود. این تخمهای عمدتاً همراه با بند، بدن میزبان را ترک می‌کنند که در اینصورت به شکل دانه‌های برنج در اطراف مقعد سگ قابل رویت می‌باشند. در صورتیکه بند در داخل روده پاره شود تخمهای می‌شوند که دیگر با چشم غیر مسلح دیده نمی‌شوند. تخمهای کوچک این انگل بر روی سطح بدن سگ، سبزیجات یا علوفه آلوهه به مدفوع سگ قرار می‌گیرند. عمدتاً راه آلوهه شدن انسان تماس مستقیم با سگ و دست زدن به این حیوان می‌باشد، اگرچه پاک کردن سبزی یا خوردن میوه‌جاتی که روی زمین افتاده‌اند و... نیز ممکن است در ایجاد آلوهگی دخالت داشته باشند. در صورت ورود حتی یک تخم به داخل بدن انسان و یا حیوانات (میزبان‌های واسط) ممکن است کیسهٔ پر آبی به اندازه سر یک انسان تشکیل گردد.

علائم بیماری بسته به عضو یا اعضاء آلوهه و شدت آلوهگی متفاوت است. مراحل اولیه آلوهگی معمولاً در انسان فاقد علائم بالینی است ولی به مرور در اثر رشد کیست‌ها و ایجاد فشار مکانیکی عوارض عضوی در بیمار ظاهر می‌شود.

جایگزینی کیست در کبد با علائمی همچون درد در ناحیه راست بالای شکم شروع می‌گردد و در اثر نارسایی کبد، زردی، کم خونی و لاغری و بزرگی کبد مشاهده می‌گردد. در صورت جایگزینی کیست در ریه‌ها، سرفه، هموپیتزی، تنگی نفس و درد قفسه صدری دیده می‌شود. همچنین بسته به درگیری سایر اعضاء نیز علائم خاصی بروز می‌کند. ضمناً بعلت سوارخ شدن کیست محتوى انگل و راه یافتن لارو انگل به داخل مجاري خون و لف، انسداد عروقی یکی از عوارض هیداتیدوز می‌باشد. آزاد شدن مایعات موجود در کیست بطور خود بخودی یا بعلت ضربه یا جراحی می‌تواند منجر به شوک آنافیلاکتیک کشنده گردد. در بیشتر موارد عمل جراحی برای خارج کردن کیست با موفقیت همراه است اما بدليل مخارج بالای آن سعی می‌شود ابتدا از درمان دارويی استفاده شود.

### چرخه زندگی انگل

همانطوری که گفته شد عامل این بیماری انگلی از خانواده کرم‌های پهن نواری می‌باشد

که در روده کوچک سگ و گاهی اوقات سایر گوشتخواران زندگی می‌کند. گوشتخواران به عنوان میزبان نهایی این انگل مطرح می‌باشند اما انسان و تعدادی از پستانداران نقش میزبان واسطه را بازی می‌کنند. آخرین قطعه بدن این کرم که بند بارور نامیده می‌شود حاوی حدود ۵۰۰ عدد تخم است که از طریق مدفعه به خارج راه می‌یابد. تخم این انگل در محیط خارج از طریق قرار گرفتن بر روی علوفه و سبزیجات وارد بدن تعدادی از پستانداران بخصوص نشخوارکنندگان می‌گردد. انسان نیز بصورت تصادفی در معرض خطر ابتلاء به انگل قرار دارد که به دو صورت مستقیم (تماس با سگ) و غیر مستقیم (صرف سبزیجات آلوده) مبتلا می‌شود. در انسان و بعضی از پستانداران تخم انگل در داخل روده تشکیل لارو آلوده) می‌شود. در کبد این لاروها در کبد می‌مانند و تشکیل کیست را می‌دهند. تعدادی از لاروها از می‌رساند. اکثر این لاروها در کبد می‌مانند و تشکیل کیست را می‌دهند. تعدادی از لاروها از طریق ریه به داخل گردش خون عمومی راه می‌یابند و در نتیجه وارد سایر ارگان‌های بدن می‌گردند.

در گوسفند نیز مانند انسان کیست‌ها در ارگان‌های مختلف دیده می‌شوند و اگر اماء و احشای آلوده پستانداران مثل گوسفند و گاو که حاوی کیست انگل می‌باشد در اختیار سگ قرار گیرد لاروها در بدن سگ به حیات خود ادامه داده به کرم بالغ تبدیل می‌گردند. کرم‌های بالغ ایجاد تخم می‌نمایند که از طریق مدفعه سگ به محیط خارج راه می‌یابد. لذا بدین صورت چرخه زندگی انگل در طبیعت حفظ می‌شود.

### پیشگیری از آلودگی به کیست هیداتید

همانطور که گفته شد انسان به دو صورت مستقیم و غیرمستقیم در معرض خطر آلودگی قرار دارد.

برای جلوگیری از آلودگی مستقیم باید بمحض تماس با سگ یا مدفعه آن دسته‌ها را بخوبی با آب و صابون شستشو داد. در همین راستا با تدوین برنامه زمانی معین جهت خوراندن داروهای ضد انگل به سگ توسط دکتر دامپزشک می‌توان تا حد زیادی مانع از شیوع این بیماری بین افراد خانواده و سایر افراد جامعه گردید. ضمناً یادآوری می‌شود پس از خوراندن داروی ضد انگل به سگ، حیوان را بمدت ۲۴ ساعت در فضای محدودی قرار داده و کل مدفعه دفع شده در این مدت را بدقت جمع‌آوری نموده و بطرق معقول آنرا نایابد کنید. محیط نیز باید به دقت ضد عفونی شود. همچنین برای قطع چرخه زندگی انگل از دادن

گوشت و امعاء و احشای نپخته به سگ اکیداً خودداری نمایید.  
برای جلوگیری از آلودگی غیرمستقیم نیز سبزیجات را بدقت با مواد شوینده مانند چند قطره مایع ظرفشویی شسته و با آب فراوان شستشو نمایید.

## انگلهای خارجی

کک

کک‌ها انگلهای خونخواری هستند که گرش و تغذیه آنها از خون باعث خارش، عفونت پوست و کم‌خونی می‌گردد. ضمناً کک‌ها بعنوان میزبان واسطه برخی از کرم‌های پهن عمل کرده و می‌توانند باعث انتقال آنها شوند. وقتی کک‌ها شروع به خونخواری می‌کنند بzac آنها مانع انعقاد خون شده و ترکیبات شیمیایی موجود در بzac می‌تواند موجب ازدیاد حساسیت گردد که باعث خارش شدید و عفونت پوست می‌گردد. سگهای مبتلا به کک ممکن است دچار موریزی شوند که اغلب نواحی پشت، گردن و داخل ران‌ها بیشتر مبتلا می‌گردند. در سگهایی که حساسیت شدیدی به بzac کک دارند التهاب وسیعی در پشت حیوان ایجاد می‌شود.

کک‌ها می‌توانند به بدن انسان نیز حمله کرده و اقدام به خونخواری نمایند. اگر چه کک‌ها فاقد بال هستند ولی می‌توانند بخوبی جهش نمایند. کک‌ها را می‌توان با جستجو در لابه‌لای موها مشاهده کرد که به سرعت حرکت می‌کنند. شانه دیگری که حاکی از وجود کک‌ها است محل گرش آنها است که شبیه جوش‌های قرمز کوچکی می‌باشد. ضمناً مشاهده ذرات سفید و سیاه رنگ که در واقع تخم یا مدفوع کک‌ها هستند دلیل وجود آلودگی می‌باشد. این تخم‌ها به پوست چسبندگی ندارند و به سادگی در آشیانه و هر جایی که سگ رفت و آمد می‌کند پخش می‌شوند و در محیط در عرض ۸-۱۰ روز به نوچه کک تبدیل می‌شوند. همین مسئله است که ریشه‌کنی کک را از منزل و محیط با مشکل روپرتو می‌کند زیرا تخم کک‌ها در همه جا پخش هستند. کک‌هایی که بر روی بدن حیوان هستند را به راحتی می‌توان با مصرف داروهای حشره‌کش و سوموم مخصوص شستشوی حیوانات یا استفاده از قلاده‌های خد کک نابود کرد اما چنانچه محیط دام سمپاشی نگردد، به زودی تخم‌های انگل باز شده و کک‌های جدید باعث آلودگی مجدد دام خواهند شد. با استفاده از جاروی برقی می‌توان کف منزل و قالی‌ها را به خوبی پاکسازی کرد. شستن یا سوزاندن کف بستر نیز اثرات مثبتی دارد. برای مناطق بزرگ یا آلودگی‌های جدی‌تر می‌توان با مواد

حشره‌کش متعارف اقدام به سمپاشی نمود.

### شیش

شیش‌ها به دو دسته جونده که از بافت‌های مرده پوست تغذیه می‌کنند و مکنده که بداخل پوست نفوذ کرده و از مایعات بافتی تغذیه می‌کنند تقسیم می‌شوند. این موجودات با تماس مستقیم منتقل می‌شوند و هیچیک از آنها به انسان یا گربه منتقل نمی‌شوند و مخصوص سگ می‌باشند اما می‌توانند ایجاد حساسیت در انسان نمایند. شیش‌ها موجودات خاکستری رنگی هستند که حدود ۲ میلی‌متر طول داشته و تخم خود را به موهای سگ می‌چسبانند و لاروهای آنها نیز در همان جا از تخم خارج می‌گردند. شیش باعث خارش شدید و پوسته پوسته شدن پوست می‌گردد. شیش‌های خونخوار باعث کم خونی می‌شوند. درمان مکرر با اسپری یا حمام‌های ضد حشره (حداقل سه بار به فاصله ۷-۴ روز) باعث از بین رفتن شیش‌های بالغ و نوزاد می‌گردد.

### کنه

آلودگی به انواع کنه‌ها در سگ شایع است. کنه‌ها به موهای سگ چسبیده و دهان خود را در نقطه‌ای از پوست چسبانده و شروع به خونخواری می‌کنند. کنه‌ها اغلب روی سر، زیر اندام‌های حرکتی و در پهلوهای حیوان دیده می‌شوند. کنه‌ها باعث کم خونی، فلنجی ناشی از ترکیبات موجود در بزاق کنه و بیماری‌های خطرناک دیگری می‌شوند. در صورتی که در شرایط غرفه‌ایی مرتبط زندگی می‌کنید یا به چینین مناطقی مسافرت می‌کنید باید بدن سگ را بصورت روزانه مورد بازبینی قرار دهید و کنه‌های موجود را از سطح بدن حیوان جدا کنید. راههای مختلفی برای جدا کردن کنه وجود دارد. بهترین راه این است که سر کنه را با الکل آگشته نمایید و پس از گذشت چند دقیقه بوسیله موچین نزدیک دهان کنه را (خود دهان را نگیرید) بگیرید و بطور عمودی به سمت خارج بکشید. دقت کنید که حتماً فک‌های حیوان نیز خارج شود زیرا در غیر اینصورت باعث تشکیل آسسه و عفونت می‌گردد. می‌توان از اسپری مخصوص و سومون نیز برای کنه استفاده کرد.

## فصل سوم

کمکهای اولیه



کمک‌های اولیه به مجموعه اقداماتی گفته می‌شود که جهت تسکین درد، پیشگیری از صدمات و آسیب‌های بیشتر و نجات جان حیوان قبل از رسیدن به دامپزشک انجام می‌شود.

### پوزه‌بند زدن به سگ

از آنجایی که حیوان در صورت صدمه دیدن دچار درد و ناراحتی می‌باشد لذا قبل از اینکه اقدام به اعمال کمک اولیه نمایید به حیوان پوزه‌بند بزنید. برای این کار در حالی که سر و گردن خود را دور از حیوان گرفته‌اید از پوزه‌بندهای آماده استفاده کنید. در صورت عدم دسترسی به پوزه‌بند آماده، می‌توانید از باند برای این کار استفاده نمایید. برای این منظور باند را طوری دور دهان سگ بیندید که گره آن زیر چانه قرار گیرد. سپس انتهای باندها را به پشت سر برده و در پشت گوشها گره بزنید. در این مورد پوزه‌بند باید در میانه پوزه باشد و سقٹی آن بقدرتی باشد که مانع از تنفس حیوان نشود.

### گرفتن درجه حرارت

اگر حدس می‌زنید که سگ شما مریض است، گرفتن درجه حرارت بدن می‌تواند در تشخیص وضعیت حیوان مفید باشد. درجه حرارت طبیعی بدن سگ  $\frac{39}{3}$  تا  $\frac{38}{3}$  درجه سانتی‌گراد است، اما می‌تواند مقدار ناچیزی نوسان داشته باشد.

### روش کار

از شخص دیگری بخواهید تا سگ را محکم نگه دارد. از دماستجهایی که انتهای آنها برآمدگی دارد استفاده کنید. با تکانهای شدید جیوه آنرا به زیر ۳۵ درجه سانتی‌گراد بیاورید. دماسنجد را با پارافین یا مواد نرم کننده آغشته کنید. دم سگ را بلند کنید و دماسنجد را تا نیمه به‌وسیله حرکت پیچشی در مقعد سگ وارد نمایید. مراقب باشید که دماسنجد از دست شما

خارج نشود. یک تا دو دقیقه دماسنچ را در مقعد سگ نگهدارید. سعی کنید که برآمدگی انتهای دماسنچ با دیواره مقعد تماس داشته باشد، سپس دماسنچ را بیرون بکشید و پس از تمیز کردن درجه آن را بخوانید.

### گرفتن نبض

نبض نرمال ۷۰-۱۶۰ ضربه در دقیقه می‌باشد. یک توله‌سگ ممکن است دارای نبض بیش از ۲۲۰ ضربه باشد. شما می‌توانید نبض را با قرار دادن دستتان در کشاله ران حیوان احساس کنید و تعداد آنرا در ۲۰ ثانیه بشمارید و سپس عدد حاصل را در ۳ ضرب کنید تا تعداد ضربان در دقیقه بدست آید.

### گرفتن تعداد تنفس

میزان طبیعی تنفس بین ۱۰-۳۰ بار در دقیقه می‌باشد اما این رقم می‌تواند در طول مدت ورزش کردن یا بعد از آن افزایش یابد. تعداد تنفس را می‌توان بهوسیله مشاهده حرکات قفسه سینه و یا قرار دادن شیء‌ای مثل پر جلوی بینی سگ اندازه گرفت.

### مهار کردن حیوان

به هنگام معاینه سگ توسط دامپزشک لازم است که سگ به‌طور مناسب مهار شود. برای این منظور همانطوری که قبل‌اگفته شد، به سگ پوزه‌بند بزنید. سگهای کوچک جثه را با گرفتن پوست پشت گردن حیوان، مهار کنید. در مورد سگهای متوسط جثه آرنج یک دست خود را زیر سر حیوان بگیرید و دست دیگر تان را دور بدن حیوان گرفته و یک دست آنرا بالا بگیرید.

در مورد سگهای بزرگ جثه آرنج یک دستان را دور گردن سگ بگیرید و دست دیگر تان را دور سگ گرفته و یک دست آن را بالا بگیرید. در این حال بدن خود را روی شانه‌های حیوان بیندازید. از شخص دیگری بخواهید تا پاهای عقب حیوان را محکم بگیرد.

### حمل سگ صدمه دیده

برای اجتناب از آسیب بیشتر باید هر چه سریعتر سگ صدمه دیده را به کلینیک دامپزشکی منتقل نمایید. برای این منظور جهت جلوگیری از آسیب حین حمل و نقل، سگ

آسیب دیده را به کمک دو نفر دیگر بر روی یک تخته پتو قرار دهید و در حالی که دو نفر گوشه‌های پتو را بلند کرده‌اند شخص سوم حیوان را ثابت نگه دارد و سپس آنرا داخل ماشین قرار دهید. برای جلوگیری از گاز گرفتن سگ می‌توانید به آن پوزه‌بند بزنید.

### تنفس مصنوعی

اگر به هر دلیلی تنفس طبیعی حیوان قطع شد باید اقدام به تنفس مصنوعی نمایید. برای این منظور راه تنفس حیوان را پاک کنید و زبان آنرا به جلوی دهان بکشید. سپس دهان حیوان را محکم بیندید و دهان‌تان را روی بینی حیوان قرار دهید و اقدام به دمیدن نمایید تا قفسهٔ سینهٔ حیوان به اندازه کافی منبسط شود (ممولاً ۱ تا ۳ ثانیه). دهان را از روی بینی سگ بردارید و اجازه دهید تا حیوان عمل بازدم انجام دهد. هر ۵ تا ۶ ثانیه این کار را تکرار کنید. هر چه سریعتر سگ را به دامپزشک منتقل نمایید.

### ماساژ قلبی

به محض اینکه متوجه قطع ضربان قلب سگ شدید باید اقدام به ماساژ قلبی نمایید. این عمل می‌تواند همراه با تنفس مصنوعی باشد.

در مورد سگهای کوچک، حیوان را به پهلوی راست بخوابانید. یک دست را در پشت و در طول برآمدگی کتف قرار دهید. با دست دیگر تان قفسهٔ سینه را بگیرید. به طور ملايم اما محکم فشار دهید (فشار زیاد ممکن است باعث شکستگی دنده‌ها شود). به مدت ۱۵ ثانیه به طور سریع این عمل را ادامه دهید. ضربان را آزمایش کنید. در صورت لزوم عمل را تکرار کنید. سگ را هر چه سریعتر به دامپزشک منتقل نمایید.

در مورد سگهای بزرگ، سگ را به پشت بخوابانید. کف دست را در پایین‌ترین قسمت استخوان جناغ بگذارید. دست دیگر را بر روی دست اول قرار دهید. محکم اما ملايم فشار دهید (فشار بیش از حد باعث شکستگی دنده‌ها می‌گردد). عمل را به طور سریع به مدت ۱۵ ثانیه ادامه دهید. ضربان را کنترل کنید. در صورت لزوم عمل را تکرار کنید. سگ را هر چه سریعتر به دامپزشک منتقل نمایید.

در موارد احیاء همزمان قلبی - تنفسی، به مدت ۱۰ ثانیه تنفس دهان به بینی بدھید و سپس به مدت ۱۵ ثانیه ماساژ قلبی انجام دهید.

## خونریزی

خونریزی خارجی را می‌توان به وسیله ستون عضو و وارد آوردن فشار بر آن کنترل نمود. در صورت مشاهده خونریزی می‌توانید به وسیله وارد کردن فشار به وسیله دسته‌های خود یا استفاده از تکه‌ای پارچه تمیز جلوی جریان خون را بگیرید. در صورت شدید بودن خونریزی مثل قطع شدن شریان‌های اصلی، باید از تونیکت استفاده کنید. برای این منظور می‌توانید از تکه پارچه‌ای که در بالای محل خونریزی بسته می‌شود استفاده نمایید. در این صورت باید هر ۱۰ دقیقه آن را باز کنید تا اکسیژن کافی به بافت‌ها برسد و از آسیب دیدن آنها جلوگیری شود.

## شکستگی‌ها

اکثر شکستگی‌ها در اثر تصادف با ماشین یا افتادن از بلندی ایجاد می‌شود. شکستگی استخوان‌ها بسیار دردناک است لذا برای جلوگیری از گاز گرفتن حیوان به آن پوزه‌بند بزنید. شکستگی‌ها به دو گروه باز و بسته تقسیم می‌شوند. شکستگی باز هنگامی است که استخوان شکسته از پوست بیرون می‌زند و به آسانی مستعد عفونی شدن می‌باشد. در این مورد موضع را با پارچه‌ای تمیز پوشانید و حیوان را هر چه سریعتر نزد دامپزشک ببرید. در شکستگی بسته تشخیص شکستگی مشکل است. در این مورد تا حد امکان عضو آسیب دیده را ثابت نگهدارید. برای حفاظت یک پتو یا یک حوله در زیر عضو آسیب دیده قرار دهید. حیوان را به وسیله پیچیدن پتو دور آن گرم نگه دارید تا باعث کاهش تأثیر شوک شود. در این موقع سگ را نزد دامپزشک ببرید.

## گرمایزدگی

سگها غدد عرق ندارند و به وسیله لعله زدن خود را خنک می‌کنند؛ اما این مکانیسم تا زمانی کارایی دارد که درجه حرارت محیط خارج کمتر از  $39/16 - 38/3$  درجه سانتی‌گراد باشد. وقتی درجه حرارت محیط خارج به این حد نزدیک یا از آن تجاوز کند سگ قادر به خنک کردن خود به طور مؤثر نمی‌باشد. ناتوانی در کاهش درجه حرارت منجر به گرمایزدگی می‌گردد. گرمایزدگی در همه سگها رخ می‌دهد اما برخی از سگها بیشتر مستعد گرمایزدگی می‌باشند. از این جمله می‌توان به سگهای سنگین وزن، سگهای مسن، سگهایی که مشکلات قلبی دارند و نژادهایی مثل باکسر، بولداگ، پاگ، بوستون تریر و پکینز اشاره کرد.

مهمنترین عامل گرمایزدگی در سگها، گذاشتن سگ در ماشین در یک روز گرم می‌باشد. درجه حرارت ماشین حتی اگر پنجره‌ها هم باز باشند در یک مدت کوتاه می‌تواند به ۵۴ درجه بالای صفر برسد. دلیل دیگر گرمایزدگی محبوس کردن سگ در یک اتاق بدون تهویه مناسب در طول روزهای گرم می‌باشد. تمرين‌های سنگین در روزهای گرم و نگهداری سگ در حیاط بدون سایه‌بان عوامل دیگری هستند که در گرمایزدگی سگ دخالت دارند. علامت سگ گرمایزده، تنفس سریع و سطحی و افزایش تعداد ضربان قلب می‌باشد. در این مرحله دمای بدن سگ به بالای ۴۰ درجه سانتی‌گراد افزایش می‌باید. در این مورد هر چه سریعتر دمای بدن سگ باید کاهش یابد. متداول‌ترین روش برای پایین آوردن دمای بدن، پاشیدن آب خنک بر روی بدن حیوان و گذاشتن بخ بر روی کشاله ران، شکم، سر و گردن است.

همچنین می‌توان حوله‌ای سرد و مرطوب را به دور بدن سگ بیچید و حیوان را به نزد دامپزشک منتقل نمایید. برای جلوگیری از گرمایزدگی باید در هنگام محبوس کردن سگ در اتاق، پنکه یا دستگاه تهویه به‌خوبی کار کند. همچنین در صورت نگهداری سگ در حیاط باید سایانی برای آن تعییه شود. ضمناً تمرين سگ در روزهای گرم باید محدود گردد. همچنین در صورت نگهداری سگ در ماشین حتی برای مدت کوتاه باید پنجره‌های ماشین باز بوده و کولر آن را روشن کنید. علاوه بر نکات ذکر شده باید سگ همیشه به آب تازه و خنک دسترسی داشته باشد.

### سموم میت

سمومیت ممکن است غذایی یا شیمیایی باشد. سمومیت غذایی به علت خوردن غذای آلوده به میکروبهای مولد سم ایجاد می‌شود. با توجه به حالت اسیدی معده گوشتخواران این نوع سمومیت در سگ خیلی بهندرت دیده می‌شود و غالباً استفراغ در سگ ناشی از یک سوء‌هاضمه ساده می‌باشد. در صورت سمومیت علاوه بر استفراغ نشانه‌های دیگر مانند تب و غیره نیز ایجاد می‌شود که در چنین مواردی باید حیوان را فوراً به دکتر دامپزشک رسانید. سمومیت‌های شیمیایی به علت خوردن سومون مختلف مانند حشره‌کش‌ها، پاک‌کننده‌ها یا مواد دیگری نظیر ضدیخ و غیره یا مقدار بیش از اندازه دارو ایجاد می‌شود. در این صورت باید بلافصله پس از مشاهده نشانه‌های سمومیت، حیوان را با خوراندن آب نمک وادر به استفراغ نمود تا سوم از بدن خارج گرددند. در سمومیت‌های ناشی از خوردن حشره‌کش‌های فسفره باید از دادن شیر اجتناب

ورزید. اگر سم اسیدی باشد (اسید کلریدریک یا جوهرنمک) مقدار زیادی آب بیکربناته به حیوان بخورانید و اگر قلیایی باشد (سود، پتاس، آمونیاک، آب ژاول یا نفت) به حیوان آبلیمو یا سرکه بخورانید و تا رسانیدن حیوان به دکتر دامپزشک می‌توانید به حیوان آب آلبومین دار (سفیده تخمرغ که در آب زده شده باشد) یا زغال بدھید.

### نحوه تجویز داروها

صاحبان سگ باید طرز خواراندن دارو به حیوان خود را بدانند تا در صورتی که حیوان بیمار گردید، بتوانند دستورهای دکتر دامپزشک را اجرا نمایند و داروهای تجویز شده را به خوبی به حیوان بخورانند. در بسیاری از سگها تجویز دارو چندان مشکل نیست ولی بعضی از سگها از خوردن دارو خودداری کرده و یا نسبت به آن بی‌میلی نشان می‌دهند. در صورتی که داروها فاقد طعم یا بو یا شند می‌توان براحتی آنها را با شیر یا غذای حیوان مخلوط کرد.

در صورتی که با سگی مواجه شدید که قرص را از میان گوشته خام بیرون می‌اندازد بهتر است قرص را خرد کرده تا به صورت پودر درآید و آنرا با غذا مخلوط و به سگ بخورانید. در چنین موضعی بهتر است حیوان را بمدت چند ساعت گرسنه نگهدارید تا به علت حرص و ولعی که دارد بدون اینکه متوجه قرص یا کپسول شود آن را همراه گوشته حتی با پرتاب کردن به هوا گرفته و فوراً بلع نماید. کاهی اوقات حیوان به علت طعم بد و یا بوی انسان‌های تن دارو از خوردن آنها خودداری می‌کند. در این صورت می‌توان قرص یا کپسول را با روش زیر به حیوان خوارانید:

ابتدا در سمت راست حیوان ایستاده و پوزه و فک بالایی حیوان را با انگشتان دست چپ گرفته و فشار مختصری به لبهای فوقانی وارد کنید تا دهان حیوان با این فشار مختصر خودبی خود باز شود. با باز شدن دهان، لبهای فوقانی در فضای داخل دهان به صورت چین خورده در مقابل دندان‌ها قرار خواهند گرفت. در این صورت اگر حیوان برای بستن دهان خود تلاش کند؛ باعث فشار و گازگرفتن لبهای خود خواهد شد. در این حالت قرص یا کپسول را با دست راست خود بگیرید و با فشار انگشتان دست راست به فک پائین، دهان را باز کنید و با یک حرکت سریع قرص یا کپسول را در انتهای زبان حیوان قرار دهید و سریعاً دست را از دهان حیوان خارج کنید. سپس دهان حیوان را برای چند لحظه بسته نگهدارید تا حیوان به علت عدم توانایی در تنفس مجبور به بلع قرص یا کپسول شود. برای تسهیل بیشتر در

خوراندن قرص یا کپسول بعد از بستن دهان سر حیوان را به طرف بالا بگیرید و ناحیه گلو و زیر گردن حیوان را ماساژ دهید تا دارو بهتر بلع گردد. برای اطمینان از بلع قرص یا کپسول دهان حیوان را باز کنید و مورد بازرسی قرار دهید.

در تجویز داروهای مایع اشکالات بیشتری وجود دارد چون امکان این که در موقع خوراندن دارو حیوان سر خود را حرکت داده و سبب از بین رفتن دارو و یا وارد شدن دارو در نای گردد زیاد است؛ لذا بهتر است داروهای مایع را به وسیله بطری کوچک یا سرنگی که سوزن آن برداشته شده است به حیوان بخورانید.

استفاده از قاشق برای خوراندن داروهای مایع توصیه نمی‌شود زیرا به مهارت بیشتری نیاز دارد و بدون کمک قابل انجام نیست.

### تجویز دارو در چشم

صرف پماد چشمی بسیار آسان است. در این حال باید پلک پائین را به وسیله انگشت خود کمی بکشید و مقداری از پماد را در داخل آن قرار دهید. سپس پلک را رها کنید و به آهستگی ماساژ دهید. در مورد قطره چشمی، ابتدا سر حیوان را بالا نگه دارید و با همان دست پلک پائین را باز کنید. با دست دیگر پلک بالا را کنار بکشید و فرد کمک کننده قطره را از بالا به داخل چشم بچکاند. سعی شود از تماس نوک قطره چکان با سطح چشم خودداری شود.

### تجویز دارو در گوش

گوش مربوطه را باید به طرف بالا بگیرید و قطره را در داخل مجرای شنوایی بچکانید. سپس آهسته گوش را ماساژ دهید. این عمل باعث می‌شود که قطره به تمام نواحی گوش گسترش یابد.

### مراقبت از یک سگ بیمار

برای مراقبت از یک سگ بیمار بهتر است که او در اتاقی قرار دهید که درجه حرارت آن در حدود  $20-25^{\circ}\text{C}$  باشد. بهتر است از راه رفتن حیوان جلوگیری شود. برای بستر حیوان از روزنامه استفاده کنید زیرا براحتی می‌توان این روزنامه‌ها را سوزاند یا تعویض کرد. چنانچه از چند سگ در یک مکان نگهداری می‌شود بهتر است که از تماس سگهای سالم با سگ بیمار اجتناب شود.

یکی از نکات مهم در پرستاری از سگهای مریض رعایت بهداشت فردی و اجتماعی است مثلاً پنجه‌هایی که برای تزریق یا برای تمیز کردن چرکهای چشم یا مناطق دیگر بکار می‌روند باید سوزانده شده یا به طریقهٔ بهداشتی نایبود شوند. در صورت امکان باید دوبار در روز درجه حرارت بیمار گرفته و ثبت شود. به همین ترتیب تعداد نبض نیز باید شمرده شود و در صورت لزوم در اختیار دکتر دامپزشک قرار گیرد. معمولاً سگهای بیمار دچار کم‌اشتهاای هستند لذا با مشورت دامپزشک معالج باید غذاهایی برای حیوان تدارک دید که اشتهای سگ را تحریک نموده و میل به خوردن غذا را افزایش دهد. در این زمان باید طی شبانه‌روز چندین بار به حیوان غذا داد تا وضعیت عمومی وی تقویت گردد.

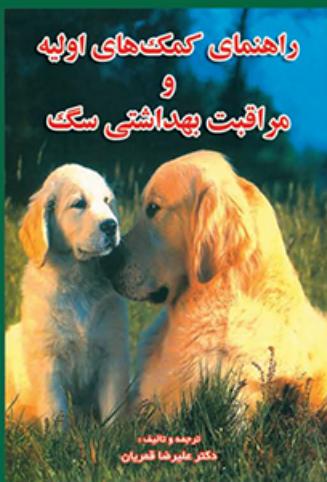
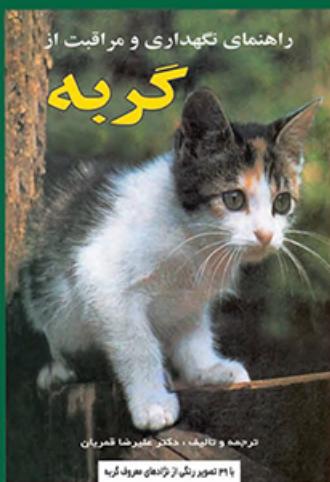
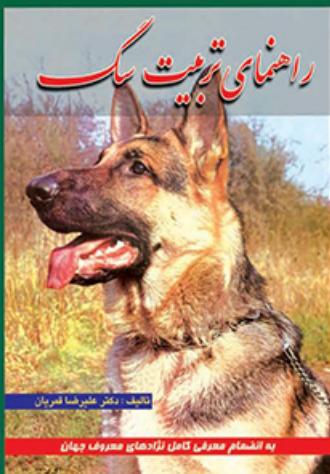
چنانچه حیوان از خوردن غذا اجتناب ورزید باید سعی کرد که غذاهای نیمه مایع یا مایع نظری سوب، آب گوشت، شیر و تخم مرغ به آهستگی به او خورانده شود. در غیر این صورت ضرورت استفاده از سرم‌های تزریقی کاملاً احساس می‌گردد.

گاهی اوقات به علت جراحاتی که در بدن وجود دارد و منجر به خارش، سوزش و دردهای خفیف می‌شود، حیوان سعی می‌کند که با خاراندن، لیسیدن، مالیدن، پنجه زدن و حتی گاز گرفتن این احساس را برطرف نماید و در این بین صدمات جدی تری را به مرور زمان به خود وارد می‌سازد. مثلاً آنچنان یک زخم را می‌لیسد که التیام آن مختلف می‌شود یا چنان خود را می‌خاراند و یا پنجه می‌زند که بدن خود را زخمی می‌سازد.

برای اجتناب از لیسیدن یا گزیدن بدن می‌توان سر را با استفاده از یک نوع گردن بند که به وسیلهٔ یک سطل قابل تهیه است مقید ساخت. برای این کار اولاً باید سطلی مناسب با سر و گردن حیوان تهیه نمود به طوری که پس از کارگذاردن آن بوزه و دهان حیوان از لبه‌های سطل تجاوز نکند. سپس کف سطل را خارج ساخته و با استفاده از یک نوار دور تا دور لبه‌های جدید را پوشش دهید تا موجب جراحة و زخم در گردن سگ نگردد. سپس دو سوراخ در اطراف آن ایجاد نموده و از آن طناب رد کنید؛ آنگاه گردن و سر سگ را در داخل سطل قرار دهید و به وسیلهٔ طناب موجود، سطل را بر روی گردن حیوان ثابت کنید تا از آن خارج نگردد. برای مقید کردن پنجه‌ها به منظور پیشگیری از وارد آوردن صدمه به بدن می‌توان اقدام به باندپیچی کردن پنجه‌ها نمود.

برای کسب اطلاعات بیشتر پیرامون مراقبت بهداشتی و کمکهای اولیه به کتاب راهنمای مراقبت بهداشتی سگ که توسط نویسنده ترجمه گردیده است مراجعه نمایید.

از همین سری منتشر شده است :



ISBN : 978-964-96087-7-8

شابک : ۹۷۸-۹۶۴-۹۶۰۸۷-۷-۸